



NORCE Norwegian Research Centre AS
www.norceresearch.no

Forventningsbarometer for Nord-Norge 2021

Øystein Fjelldal, Stig Karlstad, May-Britt Ellingsen, Annette Fresvik, Sindre Myhr



Prosjekttittel:	Forventningsbarometer for Nord-Norge 2021
Prosjektnummer:	104086
Institusjon:	NORCE Norwegian Research Centre
Oppdragsgiver:	Sparebank 1 Nord-Norge
Gradering:	Åpen
Rapportnr.:	12-2021, NORCE Samfunn
ISBN:	978-82-8408-158-8
Antall sider:	76
Publiseringsmnd.:	Juni 2021

Sammendrag

Rapporten er tredje utgave av Forventningsbarometer for Nord-Norge, gjennomført på oppdrag av Sparebank 1 Nord-Norge. Undersøkelsen kartlegger bedrifters og offentlige aktørers forventninger på en del sentrale indikatorer for landsdelen. Rapporten viser utviklingen over tid for fem hovednæringer og for offentlig sektor.

Rapporten viser at både private og offentlige aktører nå har noe mer positive forventninger til utviklingen framover enn de hadde ved forrige utgave av undersøkelsen i september 2020.

I enkelte næringer er tilgangen på kvalifisert arbeidskraft fortsatt utfordrende. Forventninger om fortsatt svak prisutvikling i fiskenæringene har en dempende effekt på deler av denne bransjen. Rapporten viser også at usikkerhet rundt når koronarestriksjoner oppheves fortsatt preger hotell- og restaurant bransjen.

Disclaimer – ansvarsavgrensning

Denne rapporten er utformet av forskere fra NORCE på oppdrag for Kunnskapsbanken, SpareBank 1 Nord-Norge. Rapportens innhold, inkludert vurderinger og anbefalinger, er gjort av forfatterne alene og er deres ansvar. Spørsmål knyttet til prosjektrapportens innhold skal rettes til forfatterne.

Forord

Dette er tredje utgave av Forventningsbarometer for Nord-Norge. Vi takker Kunnskapsbanken, Sparebank 1 Nord-Norge for et interessant oppdrag og fint samarbeid. Vi takker også nordnorske ledere i privat og offentlig sektor for at de velvillig har delt av sin tid og sine vurderinger i en krevende tid med mange forespørsler om deltakelse i intervju- og spørreundersøkelser. Denne rapporten gir et bilde av deres vurderinger av virksomhetens utvikling de siste tre månedene og deres forventninger de neste tolv månedene.

Tromsø, 04.06.2021

May-Britt Ellingsen,

Prosjektleder

Forskningsleder Regional Utvikling, avd. Samfunn, NORCE

Innhold

Forord	3
Sammendrag	6
1 Innledning – Om bedriftsbarometeret	8
2 Metode og datagrunnlag	10
2.1 Privat sektor	10
2.2 Datagrunnlag og metode – offentlig sektor	14
3 Bedriftsbarometeret	15
3.1 Relativt stabile forventninger for landsdelen	15
3.2 Forventninger om stabil aktivitet framover	17
3.3 Bedriftene leverer noe svakere enn forventet siste tre måneder	19
3.4 Vekstanslag for de kommende tolv måneder	21
3.5 Oppsummering	39
4 Barometer for offentlig sektor	41
4.1 Ledere i offentlig sektor er mindre pessimistiske på landsdelens vegne	41
4.2 Driftsresultat i offentlige virksomheter siste år omtrent som forventet, noe strammere økonomi	43
4.3 Forventninger for kommende tolv måneders utvikling i offentlig sektor i Nord-Norge – vekstpause	45
5 Spesialtema «Klimarisiko»	58
5.1 Klimarisiko i næringslivet	60
5.2 Klimarisiko i offentlig sektor	67
6 Spesialtema «Korona»	71
6.1 Privat sektor	71
6.2 Offentlig sektor	73

Figurliste

Figur 1 Fordeling av respondenter privat sektor	8
Figur 2 Utvalgsskjevhet.....	10
Figur 3 Vekting av hovednæringer	13
Figur 4 Forventet utvikling i landsdelen	15
Figur 5 Forventet utvikling i bransjen.....	17
Figur 6 Utvikling i økonomiske resultatet i bedrift siste tre månedene.....	19
Figur 7 Forventet omsetningsutvikling.....	22
Figur 8 Forventet volumutvikling	24
Figur 9 Forventet utvikling i utsalgspriser	25
Figur 10 Forventet utvikling i kostnadsnivå	27
Figur 11 Forventet utvikling i lønnsomhet.....	29
Figur 12 Forventet utvikling i investeringsnivå	31
Figur 13 Andel av investeringer som tilfaller leverandører fra landsdelen.....	33
Figur 14 Forventet utvikling i antall ansatte	34
Figur 15 Tilgang til kvalifisert arbeidskraft	36
Figur 16 Vil tilgangen på arbeidskraft være en begrensende faktor	36
Figur 17 Forventet vekstrate kommende tolv måneder (Skala +/- 10 prosent)	39
Figur 18 Forventet vekstrate kommende tolv måneder (Skala +/- 30 prosent).....	40
Figur 19 Forventninger til den økonomiske utviklingen i landsdelen	42
Figur 20 Utvikling i netto driftsresultat siste tolv måneder.....	44
Figur 21 Forventet utvikling netto driftsresultat kommende tolv måneder	45
Figur 22 Forventet utvikling i brukerbetalingen kommende tolv måneder.....	46
Figur 23 Forventet utvikling i øvrige inntekter kommende tolv måneder	47
Figur 24 Forventet utvikling brutto driftsutgifter kommende tolv måneder	48
Figur 25 Forventet utvikling neste tolv måneder: Investeringsnivå	50
Figur 26 Andelen av investeringer til landsdelen.....	53
Figur 27 Forventet utvikling i virksomheten: Antall årsverk.....	54
Figur 28 Hvor vanskelig er det for din virksomhet å skaffe kvalifisert arbeidskraft?	56
Figur 29 Hvilken betydning har klimarisiko for virksomhetens strategiske valg fremover? 61	
Figur 30 Hvilken betydning har klimarisiko for virksomhetens strategiske valg fremover? 62	
Figur 31 Vil klimarisiko påvirke virksomhetens investeringer i 2021	63
Figur 32 Hvilken betydning har klimarisiko for virksomhetens strategiske valg fremover? 68	
Figur 33 I hvilken grad vil klimarisiko påvirke virksomhetens investeringer i 2021	69
Figur 34 Virkning koronapandemien vil ha på aktivitetsnivået i bedriften de kommende seks månedene.....	72

Sammendrag

Sammenliknet med forrige utgave har respondentene i privat sektor i årets undersøkelse noe høyere forventninger til den økonomiske utviklingen i landsdelen enn sist, men forventningene er likevel på et lavere nivå enn i 2019 før koronapandemien slo inn. For et år siden var det hele 58 prosent av respondentene som forventet noe eller stor nedgang for landsdelen de neste tolv måneder. I denne utgaven er det 41 prosent som svarer slik, mot kun 10 prosent i første utgave av Forventningsbarometer for Nord-Norge tilbake i 2019.

Med hensyn til egen bransje ser respondentene litt mer positivt på situasjonen enn hva de svarer for landsdelen. Alle hovednæringer i årets undersøkelse forventer relativt stabil utvikling framover. For industri og varehandelen er dette omtrent det samme som de svarte i forrige utgave. For de andre hovednæringene (fiskeri og akvakultur, bygg og anlegg, tjenesteyting) har utsiktene for egen bransje bedret seg noe siden forrige utgave.

Enkelte undersegmenter av hovednæringene ser fortsatt utfordringer framover. Dette gjelder for eksempel fiske og fangst og i noe grad den sjømatbaserte næringsmiddelindustrien. Prisutvikling og forskyvninger mellom kundegrupper er forklaringselementer. Også bedrifter innenfor overnatting, servering, underholdning og fritidsaktiviteter har fortsatt lavere forventning til utviklingen i egen bransje. Usikkerheten rundt når samfunnet åpner opp, og når utenlandske turister igjen kan komme til regionen, er fortsatt stor.

Det forventes svakt fallende investeringsnivåer de kommende 12 måneder (ned 0,4 prosent). Kun innenfor bygg og anlegg ser en for seg en liten økning i bransjens investeringer. Blant respondentene fra fiskeri og akvakultur har akvakulturbedriftene noe mer positive forventninger til investeringene enn hva fiskeribedrifter og den sjømatbaserte næringsmiddelindustrien melder om. Blant industribedriftene ser vi størst investeringsoptimisme blant bedrifter som leverer varer til bygg- og anleggssektoren, og lavest blant utstyrsleverandører til fiskeri- og sjømatsektoren.

I årets undersøkelse rapporterer bedriftene i snitt at 64 prosent av investeringsbeløpet legges igjen i landsdelen. Dette er en litt høyere prosentandel enn i fjor.

Bedriftene rapporterer at tilgangen på arbeidskraft fortsatt er utfordrende, 61 prosent av bedriftene svarer at tilgangen på arbeidskraft oppleves som «vanskelig» eller «svært vanskelig», dette er omtrent som de svarte også i forrige utgave. Men vi ser at både innenfor bygg- og anleggssektoren, og innenfor industriene har tilgangen på arbeidskraft blitt noe vanskeligere siden forrige utgave av rapporten. 82 prosent av respondentene fra bygg- og anleggsektoren, og 62 prosent innen industri, svarer at tilgangen på arbeidskraft

kan komme til å begrense bedriftens aktivitetsnivå framover. Årsakene er sammensatte. For noen næringer er reiserestriksjoner og utfordringer med å få inn utenlandsk arbeidskraft som en følge av koronapandemien en sentral forklaring. Men også før koronapandemien inntraff, rapporterte bedrifter om vansker med å få tak i kvalifisert arbeidskraft, og mange av årsakene som da ble nevnt er fortsatt relevante.

Offentlige virksomheter forventer noe strammere økonomi framover. Både inntekter og brutto utgifter forventes å gå ned. Det tilsier at man er noe mer pessimistisk om det forventede økonomiske handlingsrommet kommende år. Dels forklares det med at redusert folketall i mange kommuner reduserer overføringene over inntektssystemet, dels behov for å stramme inn utgiftene fra tidligere høyt utgiftsnivå og for å kunne sette av midler til senere investeringer. Kommuner og fylkeskommuner har etterslep i vedlikehold, og strukturelle endringer i demografien medfører behov for store investeringer for omstrukturering til effektiv tjenestedrift. Fjorårets bekymring hos virksomhetslederne om behov for å få kontroll på økonomien pga. for høye investeringsambisjoner gjenspeiles i årets undersøkelse ved at en forventer nominell nedgang i investeringene i offentlige virksomheter i nord. Som i fjor forventes det videre noe nedgang i antall årsverk, og det i et tidsmessig skjæringspunkt der en må mestre å tilpasse seg behovet for økte eldretjenester og redusert elevgrunnlag framover. Selv midt i en periode med pandemi og økt arbeidsledighet, så melder virksomhetene at utfordringene med å rekruttere arbeidskraft til framtidige tjenestetilbud i offentlig sektor er blitt ytterligere noe vanskeligere, særlig til helse og omsorg. Til tross for at koronapandemien fortsatt preger samfunnsutviklingen, er lederne i de offentlige virksomhetene i år mer optimistiske til den forventede økonomiske utviklingen i landsdelen generelt de kommende tolv månedene.

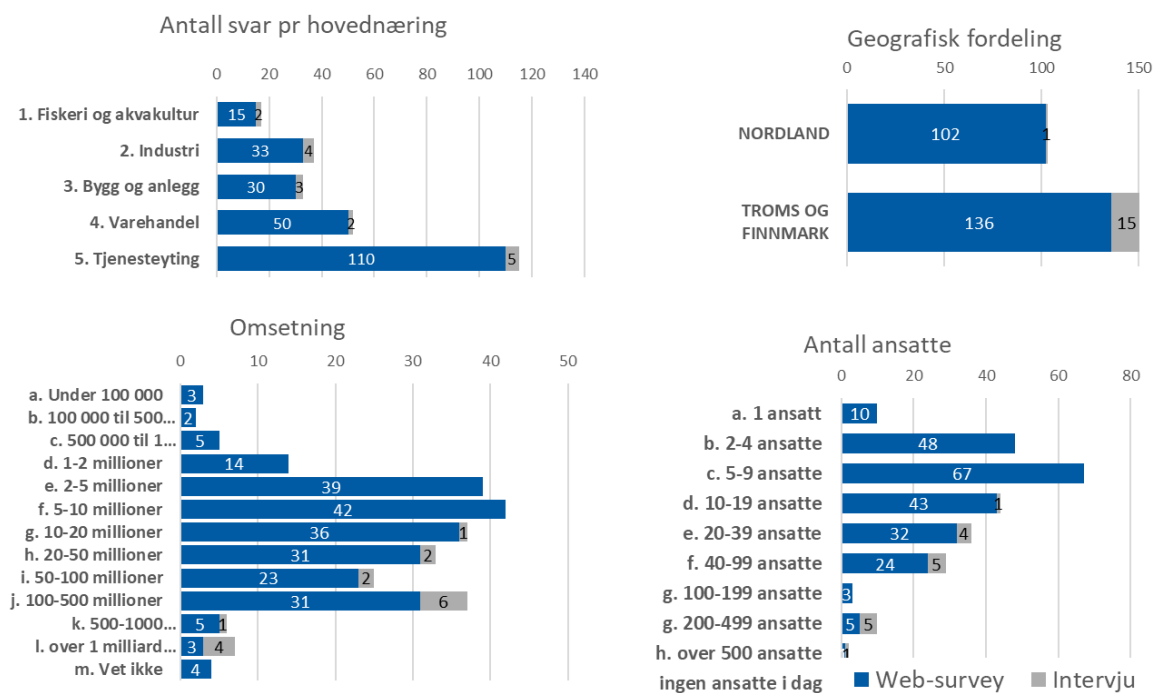
1 Innledning – Om bedriftsbarometeret

Dette er tredje utgave av bedriftsbarometeret. Antallet respondenter samlet sett er 10 prosent høyere enn i forrige utgave, men det synes å være en viss tretthet blant mulige respondenter rundt det å besvare ulike spørreundersøkelser i kjølvannet av koronakrisen. Dette gjelder i første rekke de vi har forsøkt å avtale dybdeintervjuer med. Dybdeintervjuene gir mulighet for å følge opp svarene og innhente bredere datatilfang. Vi har forståelse for at det kan være undersøkelsestretthet i næringslivet da det har vært gjennomført en rekke ulike undersøkelser i kjølvannet av koronapandemien.

Denne rundens bedriftsbarometer er beregnet utfra 254 datapunkter, hvorav 16 punkter framkommer fra strukturerte intervjuer med bedriftsledere, resten er fremskaffet via surveydata.

I forrige runde hadde vi totalt 229 hvorav 31 punkter framkom fra intervjuer.

Figur 1 Fordeling av respondenter privat sektor



(N=254)

Figuren over viser hvordan vi har kategorisert respondentene i fem hovednæringer. Innenfor kategori en, Fiskeri og akvakultur, er også respondenter innen sjømatbasert næringsmiddelindustri inkludert.

Mht. surveydata benytter vi for de enkelte spørsmål alle tilgjengelige svar, også fra respondenter som ikke har fullført hele surveyen, men svart på gjeldende spørsmål, derfor kan antallet inkluderte respondenter (N tallet) variere litt utover i rapporten.

Forventningsbarometeret for Nord-Norge er som navnet tilsier, basert på informantenes antakelser om fremtidige forhold. I denne typen barometre vil det av naturlige årsaker være en del usikkerhet. Den største usikkerheten finner vi i anslagene hos respondenter og intervjuobjekter som, på bakgrunn av mer eller mindre sviktende grunnlag, skal anta noe om fremtiden. I tillegg har undersøkelsesmetoden sine egne validitetsutfordringer knyttet til spørsmålsstilling og tolkning.

Til slutt nevnes at enkelte barometerverdier oppgis som diffusjonsindekser eller vekstanslag. Metodekapittelet beskriver hvordan disse beregningene er gjennomført.

2 Metode og datagrunnlag

2.1 Privat sektor

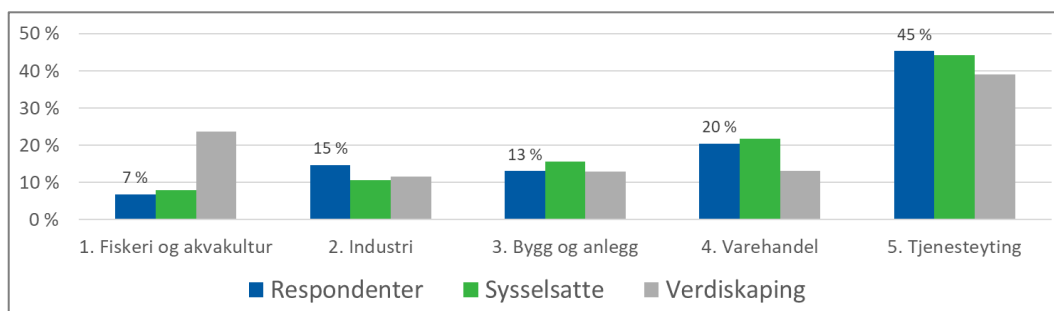
Bedriftsbarometeret består av to ulike datasett.

Det ene datasettet er en **survey** som ble sendt til 3585 unike e-postadresser. Vi fikk noen eposter i retur fordi epostadressen var feil, og enkelte som svarte at de ikke lenger var næringsdrivende, men dette antallet var relativt lite. Totalt mottok vi svar fra 238 respondenter av web-surveyen, hvorav 233 hadde fullført hele surveyen. I tillegg ble det gjennomført 16 strukturerte intervjuer med bedriftsledere.

En viss utvalgsskjevhet vil det være siden vi på forhånd ikke vet hvor mange som vil svare. Vi har i rapportens vekstestimer valgt å justere dette basert på en faktor pr næring, som anslår hvor stor andel av hhv. sysselsetting og verdiskaping den enkelte hovednæring representerer i landsdelen. Denne beregningen er beskrevet lengere nede i dette avsnittet.

Figuren under viser hvordan hhv. antall respondenter (både fra web-survey og intervju), antall sysselsatte og verdiskapingen i næringslivet fordeler seg på de fem valgte hovednæringene for Nord-Norge.

Figur 2 Utvalgsskjevhet



Kategorisering i næringsgrupper

Vi har delt respondentbedriftene inn i 5 hovedkategorier i hovedsak basert på hvilken næringskode bedriften er registrert mot. Det er i datagrunnlaget gjort enkelte manuelle justeringer av kategori, men i hovedsak er kategoriseringen gjennomført som beskrevet under: **Kategori 1.** Fiskeri og akvakultur inkluderer næringskodene 03.1XX og 03.2XX som er henholdsvis Fiske og Fangst og Havbruk. Dessuten er den sjømatbaserte næringsmiddelindustriene inkludert i denne kategorien (10.2XX). **Kategori 2** Industri, inkluderer den ikke sjømatbaserte næringsmiddelindustrien innenfor kodene 10.XXX. og annen industri er i hovedsak fra næringskode 13.XXX til 33.XXX. I dette spennet finner vi blant annet tekstilindustri, byggevareindustri, plastproduksjon og ulike typer metallvare

og mekanisk industri. Bedriftene innenfor **kategori 3** Bygg og Anlegg finner vi i hovedsak innenfor næringskodene 41.XXX til 43.XXX. Dette er bedrifter som arbeider med oppføring av bygninger/anlegg eller grunnarbeider i tilknytning til dette, ulike installasjonsbedrifter av elektriske anlegg, rør, ventilasjon etc. **Kategori 4** Varehandel er i hovedsak virksomheter innenfor næringskodene 45.XXX til 47.XXX. Her finner vi ulike typer detaljhandel, agentur og engroshandel. Innenfor **Kategori 5** Tjenesteyting finner vi virksomheter innenfor både næringsrettet og privat tjenesteyting, med næringskoder i spennet fra 49.XXX til 96.XXX.

Beregning av barometerverdier

Barometerverdiene er oppgitt enten som **diffusjonsindekstall** eller som direkte **vekstanslag**. En diffusjonsindeks genereres ved å beregne andelen av alle som har svart positivt pluss halvparten av de som har svart nøytralt. En diffusjonsindeks på 50 indikerer dermed at det er like mange positive som negative svar, mens en verdi over 50 viser at det er flere som er positive enn de som er negative. Motsatt for verdier under 50 (eks: 100 positive 50 nøytrale og 50 negative gir en verdi på $((100+25)/200) * 100 = 62,5$).

Diffusjonsindekser er en vanlig måte å uttrykke forhold mellom positive, nøytrale og negative verdier, og de brukes i nasjonalregnskapet og av Statistisk sentralbyrå. For enkelthets skyld har vi også oppgitt i prosent hvor mange som uttrykte positivitet og hvor mange som uttrykte negativitet i sine svar også der hvor diffusjonsindekser er benyttet. Vekstanslaget framkommer ved at middelverdien i hver kategori er multiplisert med antall som har krysset av for denne respektive kategorien.

I første utgave av undersøkelsen tilbake i 2019 var øverste steg i skalaen «over 10 prosent». Koronasituasjonen førte til at en del bedrifter fikk ekstraordinært store utslag i runde 2 og runde 3 av prosjektet. For å fange opp dette la vi til et steg ekstra i begge ender av skalaen «over 30 prosent». I tabellen under er faktorene som er benyttet ved de to beregningsmetodene vist: Disse er benyttet til utregningene i avsnitt 3.4 og 6.1.

	Mer enn 30% ned	Inntil 30% ned	Inntil 10% ned	Inntil 5% ned	Inntil 2% ned	Uendret	Inntil 2% vekst	Inntil 5% vekst	Inntil 10% vekst	Inntil 30% vekst	Mer enn 30% vekst
	Mer enn 10% ned									Mer enn 10% vekst	
Utvidet beregning som benytter hele skalaen til +/- 30%	-32 %	-20 %	-7,5 %	-3,5 %	-1 %	0 %	1 %	3,5 %	7,5 %	20 %	32 %
Standardberegning som behandler alt over +/-10% samlet	-12 %		-7,5 %	-3,5 %	-1 %	0 %	1 %	3,5 %	7,5 %	12 %	

Som hoved beregning av vekstanslag har vi valgt å benytte skala som ble valgt tilbake i 2019, vist nederst i tabellen over, med ytterpunkt «over 10 prosent». Dette gir bedre sammenlignbarhet mot resultat før koronasituasjonen inntraff, og er mer i samsvar med metodikken som f.eks. Norges Bank benytter for beregning av vekstanslag i sitt regionale

nettverk. Men vi har også valgt å foreta en ekstraberegning basert på hele skalaen benyttet i denne og fjorårets runde av barometer nord, med ytterpunkt «over 30 prosent», vist som første tallinje i tabellen over. Denne verdien vil i de fleste tilfeller gi et større utslag enn når en benytter fjorårets beregningsmetodikk med øvre og nedre grense på 10 prosent.

I runde en av barometer Nord prosjektet ble det foretatt en vekting mellom intervjuer og surveydata hvor begge ble vektet med 50 prosent uansett antallet. Enkelte vekstanslag ble noe justert som følge av dette, men denne vektingen ga ikke store utslag. I 2020 endret vi denne metodikken slik at hvert svar, uansett om det er innhentet via web-survey eller intervju, telle like mye. Dette er bl.a. for å bedre kunne se på vekstanslag for mindre næringsgrupper/undergrupper.

For å kunne regne ut vekstestimer for landsdelen på de ulike spørsmålene vektet de fem hovednæringene etter metoden beskrevet under:

NORCE har en regnskapsbasert beregningsmodell som estimerer sysselsetting og verdiskaping ned på kommunenivå basert på regnskapsdata fordelt ned til underenhet nivå. Denne er benyttet for å anslå fordelingsnøkler for landsdelen mellom de fem hovednæringene vi har benyttet i rapporten.

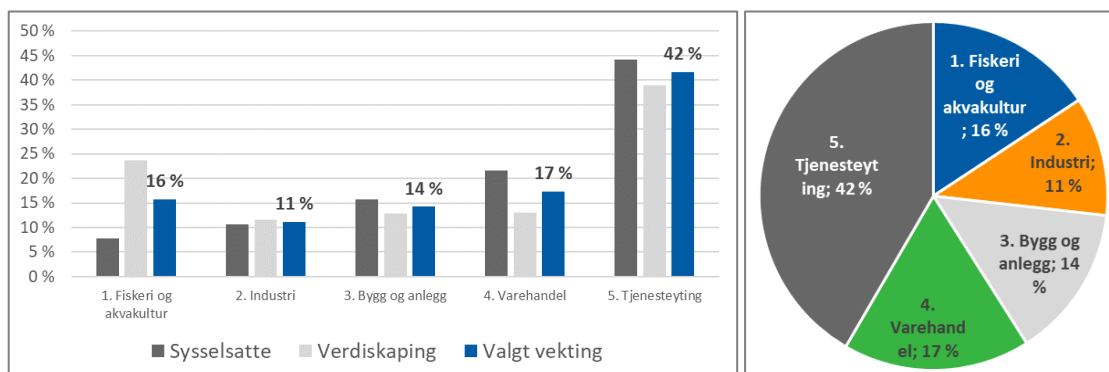
Første steg i denne beregningen har vært å ekskludere en del sektorkoder (for hovedenhet i brønnøysundregisteret), i hovedsak kommunalforvaltning og statlig forvaltning, forretningsdrift og statlige aksjeselskap. Når dette er ekskludert, gjenstår det en sysselsetting på ca. 131 000 i regionen. Dette er omtrent det samme vi får fra SSB rapport nummer 12907, sysselsatte i privat sektor i regionen.

Deretter har vi ekskluder næringskodene 06.XXX Utvinning av råolje og naturgass. 01.XXX og 02.XX Jordbruk og skogbruk og 35.XXX Produksjon av elektrisitet, noe som også ble gjort i runde en av barometer Nord prosjektet. For både fiskeri og fangst og akvakultur er verdiene for både sysselsetting og verdiskaping hentet fra det fylkesfordelte nasjonalregnskapet. Spesielt for fiskeri og fangst er disse verdiene vanskelig å beregne med særlig nøyaktighet kun fra regnskapsdata.

Til sist har vi benyttet NORCE sjømat populasjon for å skille ut hvor stor andel av den nord-norske næringsmiddelindustrien som er sjømatbasert. Denne andelen har vi inkludert under kategorien fiskeri og fangst i denne rapporten mht. næringsfordelingen.

Basert på denne beregningsmetodikken er det beregnet hvor stor andel av hhv. verdiskaping og sysselsetting hovednæringene utgjør i regionen. Den endelige vektingen som er valgt er et snitt av disse to parameter. Vi har i 2021 benytte samme vekting mellom næringene som i 2020.

Figur 3 Vekting av hovednæringer



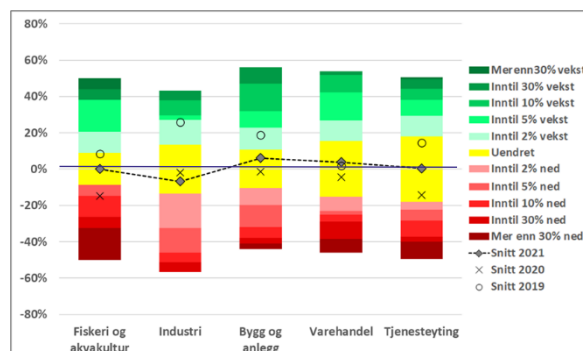
Kvalitative utsagn

Vi har valgt å ta med utsagn fra intervjuobjektene i undersøkelsen. Hensikten med utsagnene er at disse skal kaste lys over forhold som er av verdi for det aktuelle spørsmålet. Som vi vil se er svarene ikke alltid i overensstemmelse med verdianslaget, og dette skyldes at verdianslaget representerer en gjennomsnittsverdi. Utsagnene som er gjengitt under hvert del-emne baserer seg på notater fra intervjuene, i tillegg til åpne svar fra web-surveyen. Notatene ble tatt underveis i intervjuene og renskrevet umiddelbart etterpå. Utsagnene er likevel ikke å forstå som *direkte* sitater, men gir likevel et ganske presist uttrykk for hovedbudskapet slik det framkom i intervjuet.¹ Av hensyn til anonymitet er vi varsomme med informasjon om den som er avsender av budskapet.

Vi har i 2021 utvidet muligheten for at også de som svarer på web surveyen kan legge inn utdypende kommentarer på enkelte spørsmål, f.eks. i tilknytning til klimarisiko.

Visualisering av resultater

Rapporten inneholder en del figurer av samme type som figuren til høyre. Figuren viser hvordan respondenter pr. næring har svart på spørsmål hvor svaralternativene er enten positive, nøytrale eller negative. De nøytrale svarene er fordelt med like stor andel på begge sider av Y-skalaens nullpunkt. Vist i figuren som ei svart horisontal linje.



De positive svaralternativene er plottet oppover og de negative svaralternativene er plottet nedover. Alle søylene for hver næring har en total lengde på 100 prosent, og hvert fargeelement viser hvor stor andel av respondentene som har valgt det angitte svaralternativ. I tillegg er midtpunktet for de ulike søylene vist som «snitt 2021», dette er i

¹ Informantenes sitater fra intervjuene er renskrevet, språklig normert og i enkelte tilfeller noe omformulert med tanke på effektiv formidling. Etter vår oppfatning er likevel budskapsinnholdet i utsagnene bevart.

prinsippet det samme som diffusjonsindeksen for de enkelte søyler, men plottet 50 prosent lavere ned enn hva vi gjør mht. diffusjonsindeksen som har sitt nøytrale nivå på 50. Søylerne i figuren har sitt nøytrale nivå på 0.

For sammenligningens skyld er i tillegg midtpunktet for tilsvarende søyler fra fjorårets undersøkelse, beregnet og plottet inn i grafen, dette er markert som hhv «snitt 2020» og «snitt 2019».

2.2 Datagrunnlag og metode – offentlig sektor

Denne rundens barometer for offentlig sektor er basert på 31 datapunkter, hvorav ti punkter framkommer fra strukturerte intervju med virksomhetsledere og 21 punkter er framskaffet via surveydata. Analyseutvalget i årets undersøkelse representerer en betydelig del av offentlig ansatte i landsdelen, ca. 38.000 årsverk.

Barometerverdiene som uttrykkes i tallverdier, er i årets undersøkelse basert både på survey- og intervjudata, mens tolkninger av intervjudata er benyttet for å understøtte og utvide de samlede analysene. Datamaterialet ble samlet inn i april 2021.

Vi utarbeidet tilsvarende analyser i september 2020 og sammenlikner resultatene i årets rapport mot resultatene fra forrige runde.

Presentasjonen av resultatene er basert på de kvantitative dataene fra begge datainnsamlingene, mens tolkning og mulige utdypende forklaringer på tallverdier er basert på intervjuene og utdypende kommentarer lagt inn under besvarelse av web-surveyen. Og fremgangsmåten for offentlig sektor er den samme som beskrevet for privat sektor under temaet 'Kvalitative utsagn'.

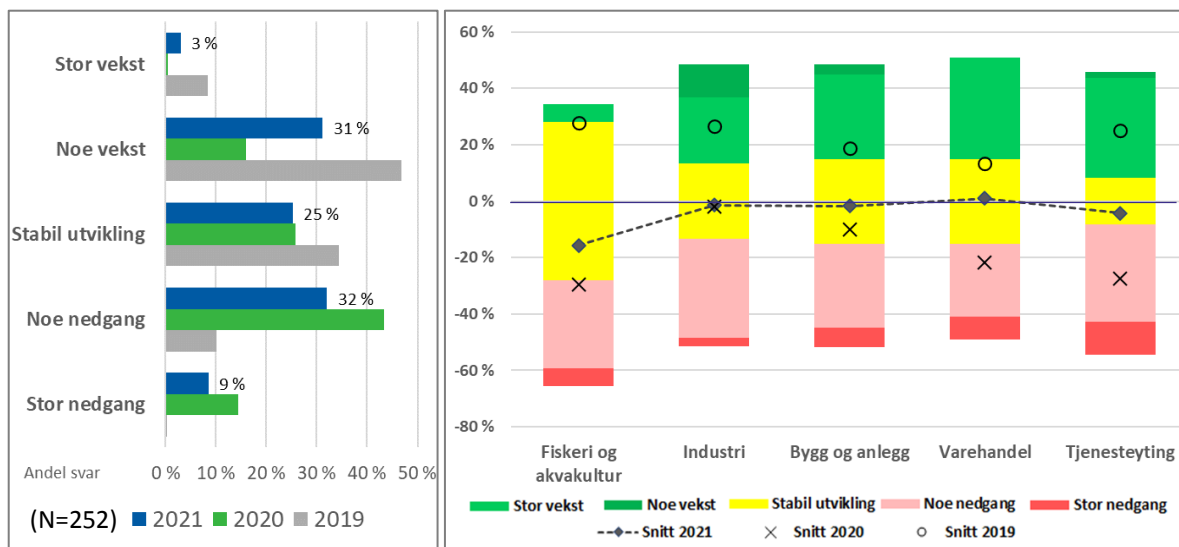
Som for bedriftsbarometeret oppgis også enkelte barometerverdier i barometeret for offentlig sektor som *diffusjonsindekser* og rene *vekstanslag*. For en beskrivelse av framgangsmåten for utregningen av diffusjonsindekser vises til beskrivelsen av dette i foregående avsnitt.

3 Bedriftsbarometeret

3.1 Relativt stabile forventninger for landsdelen

Diffusjonsindeks: 46,8 (29,4 | 2020, 72,5 | 2019)

Figur 4 Forventet utvikling i landsdelen



I undersøkelsen spør vi det om hvilke forventninger respondenten har til den økonomiske utviklingen i landsdelen. Dette spørsmålet handler ikke om egen bransje som respondentene har best kunnskap om. Svarene er derfor i liten grad basert på spesialistkunnskap hos den enkelte respondent, men mer på respondentens allmennkunnskap om samfunnet og regionen.

Vi kan likevel se at respondenter til en viss grad preges av utviklingstrekk i egen bransje når de svarer på dette spørsmålet.

Sammenliknet med forrige undersøkelse har respondentene i 2021 noe høyere forventninger til den økonomiske utviklingen i landsdelen. Forventningene er likevel på et lavere nivå enn i 2019 før koronapandemien slo inn.

Alle næringer med unntak av industribedriftene, forventer en noe mer positiv utvikling for landsdelen framover enn de rapporterte i 2020.

I år er det bedriftene innen fiskeri og akvakultur som har de laveste forventningene for landsdelen framover, og disse to næringens skiller seg ut i forhold til de andre. Som

figuren viser, ligger forventningene fra respondentene i de øvrige næringene omtrent på samme nivået i 2021. Det er kun marginalt lavere innenfor tjenesteyting.

Mange av respondentene på tvers av næringer forventer ringvirkninger av en positiv utvikling innenfor restaurant og reiselivsnæringen etter hvert som koronarestriksjonene kan trappes ned. Flere respondenter nevner også behovet for bedret infrastruktur i regionen som et sentralt element for å lykkes framover.

Spørsmål:

Hvilke forventninger har du til den økonomiske utviklingen i landsdelen (Nordland, Troms og Finnmark samlet) for de kommende tolv månedene?

I Finnmark forventer vi bra vekst og økt aktivitet innen havbruk, fiskeri, gruvedrift og innen olje og gass. Olje og gass øker med Castberg, utvidelser på Snøhvit/Melkøya. Tror og håper OMV/Wisting driftsorganisasjon legges til Hammerfest.

Produksjonsbedrift

Turistnæringen er skadet, dette er en stor næring. Fiskeri har normal aktivitet, men prisene må ned pga. stengte restauranter. Oppdrett vil også merke dette. Vi er fortsatt utsatt. Tromsø har 50 prosent offentlig ansatte, så der vil det gå greit.

Hotell

Interessante industriprosjekt på gang, F.eks. batterifabrikk. Ringvirkning fra slike prosjekt vil gi en større økning innenfor bygg og anlegg.

Industribedrift

I regionen forventes positive drivkrefter fra mineralnæringen (Nussir), olje/gass og aktivitet rundt forsyningsbasen Polarbase. Fiskeoppdrett går veldig bra. Og hvis veibygg følger nasjonal transportplan for RV94 gir det muligheter til økt aktivitet.

Bygg og anlegg

Håper på vekst, og tror at om 5 år vil det være stort potensial. Bedret infrastruktur er et sentralt element for at landsdelen skal lykkes. Nord-Norge banen er et politisk valg som vil kunne få stor betydning for landsdelen. Må bo folk her, må tilrettelegges. Infrastrukturen er blodårene.

Næringsrettet tjenesteyting

Forventer stabil utvikling, Mange prosjekt på gang i Finnmark både innenfor vindkraft og vei. Fortsatt dårlige veier, f.eks. RV 889, opprinnelig bygd som sommervei, siste strekningen inn mot Havøysund, strekning Snøfjord-Havøysund er ofte vinterstengt.

Næringsmiddelindustri

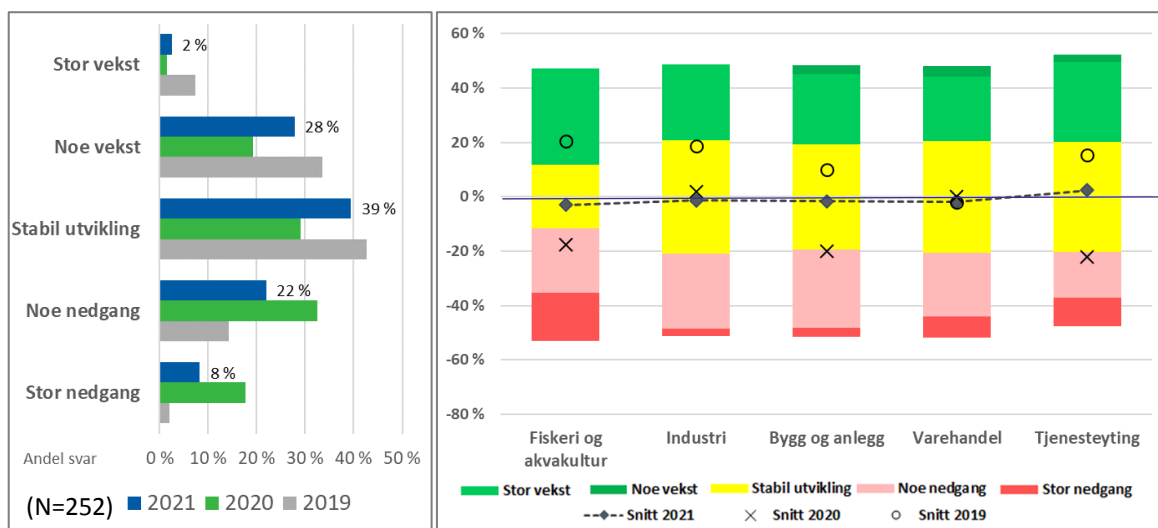
Forventer noe vekst i regionen framover, Bygg og anlegg, samt havbruk vil være driveren for aktiviteten i regionen (de har oppdemmede penger til investeringer).

Tjenesteyting

3.2 Forventninger om stabil aktivitet framover.

Diffusjonsindeks: 50, (34,7 | 2020, 62,2 | 2019)

Figur 5 Forventet utvikling i bransjen



I forrige utgave rapporterte respondentene i alle næringer bortsett fra varehandel og industri om relativt lave forventninger til egen bransjes økonomiske utvikling de kommende 12 månedene. I årets utgave forventes det i sum relativt stabil utvikling framover innenfor alle hovednæringer i undersøkelsen.

Innenfor **fiskeri og akvakultur** har akvakulturbedrifter også i årets undersøkelse noe høyere forventninger enn bedrifter knyttet til havfiske og bedrifter i den sjømatbaserte næringsmiddelindustrien. De enkeltbedriftene med lavest forventninger framover i dette segmentet finner vi innenfor den sjømatbaserte næringsmiddelindustrien. De melder om at marginene presses fra flere kanter, både mht. råstoff og bemanning.

Innenfor **bygg og anlegg** forventes samlet sett en ganske stabil utvikling framover. Dette er betydelig høyere forventninger enn i 2020 hvor hele 55 prosent av respondentene så for seg noen eller stor nedgang. Føringer i Nasjonal transportplan vil være en sentral driver for mange bedrifter.

Også innenfor **tjenesteyting** forventes samlet sett en ganske stabil utvikling framover. Dette er høyere forventninger enn i 2020 undersøkelsen. Hvordan utviklingen blir mht. koronasituasjonen vil likevel være avgjørende, spesielt innenfor segmenter som reiseliv, restaurant og overnatting.

Lavest forventninger innenfor tjenesteyting finner vi fortsatt hos nettopp overnattings- og serveringsvirksomhet og innenfor underholdning og fritidsaktiviteter. Høyest forventninger finner vi innenfor forretningsmessig tjenesteyting/IT.

Varehandelen er det eneste næringssegmentet som har omtrent de samme forventninger i år som i 2020 og 2019. I sum ser de for seg en relativ stabil utvikling framover.

Spørsmål:

Hvilke forventninger har du til din bransjes økonomiske utvikling de kommende 12 månedene?

Alt er avhengig av i hvor stor grad samfunnet åpner opp igjen. Når pandemien går over, forventer vi en liten boost.

Næringsmiddelindustri

Forventer en viss nedgang i næringen. Alt usikkerhet (covid19, marked, konkurranse). Da vi budsjetterte i fjor sommer antok vi situasjonen og etterspørselen etter fisk var normalisert til jul, at folk dro på restaurant og koste seg. Nå forventer vi imidlertid fortsatt tøffe 12 måneder foran oss for å si det mildt. Utfordring er å skape margin innenfor råstoff, marked, bemanning. Vi har begrenset kapasitet med hvor mye fisk vi kan håndtere på en gang, og kan ikke kjøpe all fisk i en konsentrert periode i toppsesongen for fiskerne.

Sjømatbasert Næringsmiddelindustri

Stabil utvikling: Vi er liten landsdel, det gjør at vi merker endringer raskt, men samtidig skal det ikke mye til før vi får endring i positiv retning heller.

Nasjonal transportplan er en nøkkelfaktor.

Bygg og anlegg

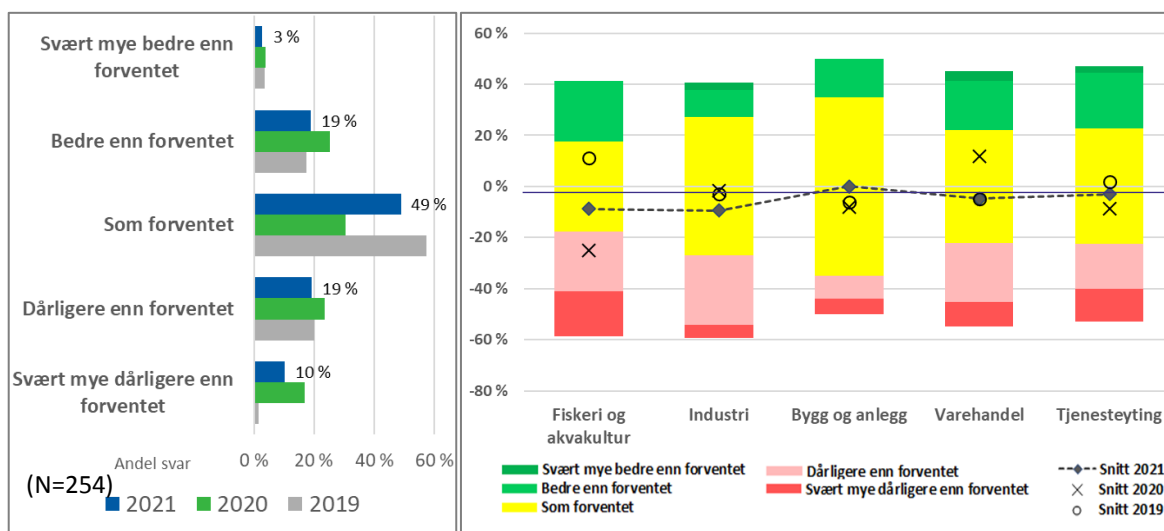
Forventer bra aktivitet når vi kommer ut i juni. Folk er vant til Norgesferie, hektisk uansett.

Reiseliv

3.3 Bedriftene leverer noe svakere enn forventet siste tre måneder

Diffusjonsindeks: **45,7** (44,7 i 2020 og 49,5 i 2019)

Figur 6 Utvikling i økonomiske resultatet i bedrift siste tre månedene



Bedriftene i undersøkelsen svarer i snitt at den økonomiske utviklingen er litt dårligere enn forventet, men likevel noe høyere enn de svarte i fjor.

Det er i denne utgaven noe mindre forskjeller i hvordan de ulike næringene svarer. Best resultat blant hovednæringene rapporteres fra respondentene i **bygg og anlegg**. Svarene fra bygg og anlegg fordeler seg helt jevnt på begge sider av skalaen. Hele 70 prosent av bedriftene rapporterer om at det økonomiske resultatet har vært som forventet.

Svakest resultat finner vi innenfor fiskeri og akvakultur og innenfor Industrien.

I **fiskeri- og akvakultursegmentet** er det spesielt den sjømartbaserte næringsmiddelindustrien som rapporterer om svakere resultat enn forventet. Årsakene er sammensatte: Markedet er endret og større volumer enn tidligere selges mot supermarkeder til lavere priser enn i restaurantmarkedet. Det rapporteres dessuten om utfordringer med både transport og det å få inn utenlandsk arbeidskraft. Likevel svarer respondentene fra dette segmentet i snitt noe mer positivt enn de gjorde i forrige utgave.

Bedrifter innenfor **industrien** svarer noe mer negativt mht. økonomisk resultat enn de gjorde i 2020. 37 prosent av bedriftene rapporterer om dårligere enn forventet resultat, mens 14 prosent rapportere om bedre enn forventet resultat.

Innenfor **tjenesteyting** er det særlig overnattings-/serveringsvirksomhet, og underholdning-/fritidsaktiviteter som rapporterer svakere resultater siste tre måneder. I den andre enden av skalaen finner vi teknisk tjenesteyting/IT.

Varehandelen svarte at det økonomiske resultatet de foregående tre månedene bare ble marginalt dårligere enn forventet, med en diffusjonsindeks på 45.

I forrige utgave av forventningsbarometeret rapporterte denne næringen om et resultat de tre siste månedene som var bedre enn de forventninger de hadde hatt. Diffusjonsindeksen lå da på 62.

Spørsmål:

Hvordan har det økonomiske resultatet i din bedrift utviklet seg de siste tre månedene?

Har gått svært mye dårligere enn forventet de siste tre månedene. Årsaken er knyttet til risikoprojekt og mye dårlig vær. Oljeselskapene tar ikke risiko selv, legger det på leverandør.
Leverandør av utstyr og tjenester til oljenæringen

Har gått mye dårligere enn forventet. Problemet er sammensatt, for det første har markedet endret seg: Kundene har dårligere økonomi enn før, og vi som eksporterer tar ikke risikoen med å selge til kunder med usikker betalingsevne. Dermed er det færre kunder som kan kjøpe og mindre konkurranse. Markedet er snudd på hodet. Det selges lite til restaurant- og hotellmarkedet, større andel av volumet går nå mot supermarkeder som betaler dårlig. En annen faktor er transport: Det slaktes mye laks, og da blir det konkurranse med hvitfisk om biler (vært manglende tilgang til biler) Bemanning fra utlandet har det vært utfordrende å få inn, har hatt store ekstrakostnader i tilknytning til dette, karantene etc.
Sjømatbasert Næringsmiddelindustri

Utviklingen har vært som forventet. Etterspørsel fra bilindustrien akkurat nå går bra.
Eksportindustri

3.4 Vekstanslag for de kommende tolv måneder

Spørsmålene i denne delen av undersøkelsen lar respondenten gradere forventet omsetning, produksjonsvolum, utsalgspris, kostnader, lønnsomhet, investeringer og sysselsetting de kommende tolv måneder i intervallene +/- inntil 2 prosent, 5 prosent, 10 prosent, 30 prosent eller over 30 prosent.

I undersøkelsen fra 2019 var øverste steg i skalaen «over 10 prosent». Koronasituasjonen førte til at en del bedrifter hadde ekstraordinært store utslag i 2020 undersøkelsen. For å fange opp dette la vi til et steg ekstra i begge ender av skalaen «over 30 prosent». Denne utvidede skalaen har vi beholdt også i denne utgaven av Forventningsbarometeret.

Som hovedberegning av vekstanslag har vi likevel i år som i fjor valgt å benytte skalaen fra 2019, med ytterpunkt «over 10 prosent». Dette gir bedre sammenlignbarhet mot tidligere resultat, og er mer i samsvar med metodikken som f.eks. Norges Bank benytter for beregning av vekstanslag i sitt regionale nettverk. Men vi har også i år valgt å foreta en ekstraberegning basert på hele skalaen benyttet i de to siste utgavene av Forventningsbarometeret, med ytterpunkt «over 30 prosent». Denne verdien angis i parentes og vil i de fleste tilfeller gi større utslag enn når en benytter beregningskala på maks 10 prosent.

For å regne ut de regionale vekstanslagene er de fem hovednæringene vektet på følgende måte: Fiskeri og akvakultur (16 prosent), Industri (11 prosent), Bygg og anlegg (14 prosent), Varehandel (17 prosent) og Tjenesteyting (42 prosent).

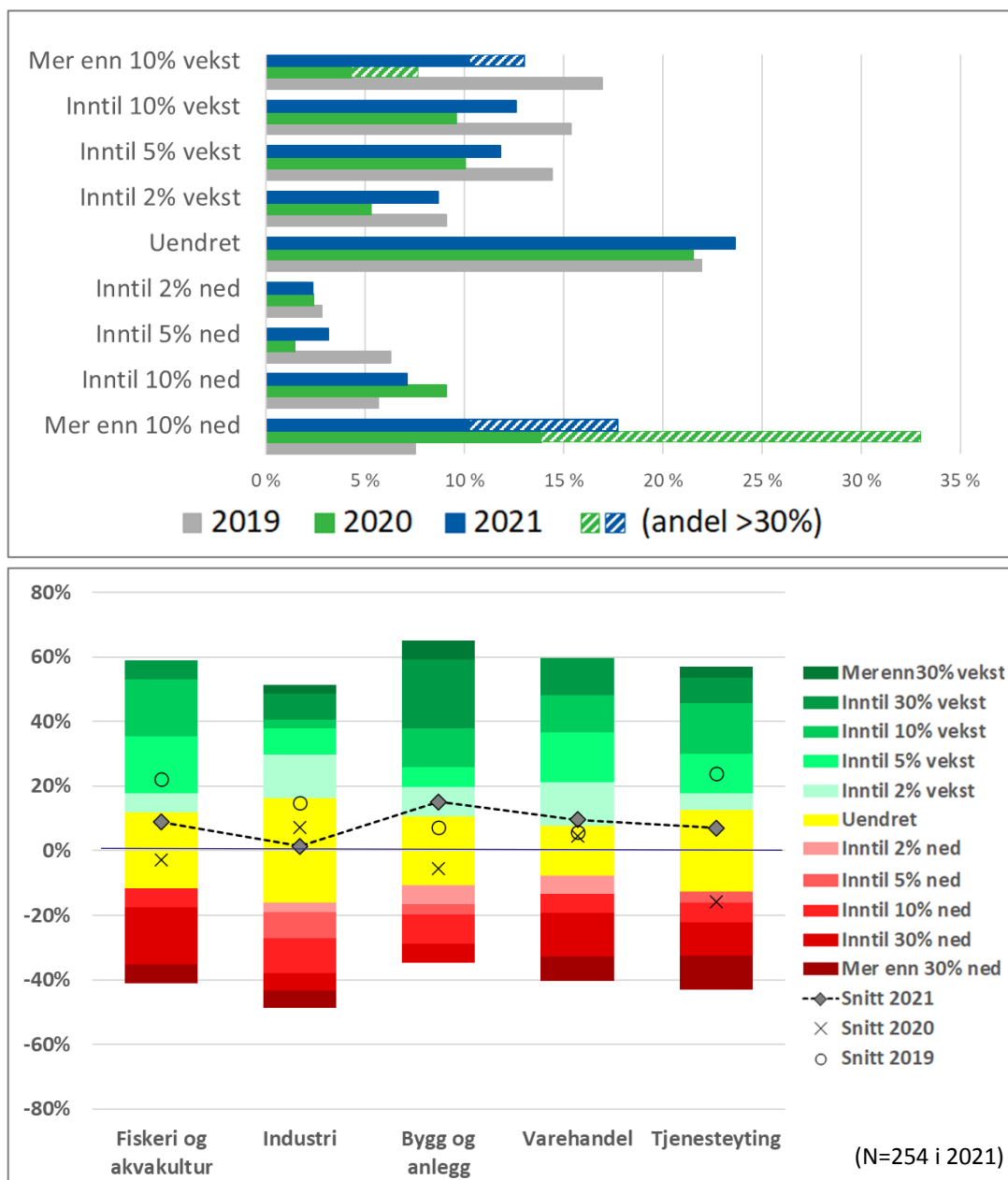
Bakgrunnen for denne vektingen er næringenes andel av sysselsetting og verdiskaping i landsdelen. Metoden som er benyttet er ytterligere beskrevet i metodekapittelet. (Avsnitt 2.1)

3.4.1 Forventet endring i omsetning

Samlet sett venter bedriftene i undersøkelsen en svak vekst i omsetningen på **0,2 prosent** (*0,8 prosent fall hvis en tar i bruk hele beregningsintervallet til +/- 30 prosent*).

Dette er en relativt stor forbedring fra fjorårets undersøkelse hvor respondentene forventet en reduksjon på 2,6 prosent.

Figur 7 Forventet omsetningsutvikling



Det er relativt stor spredning i hvordan bedriftene har svart innenfor de fleste næringssegmenter.

Det eneste næringssegmentet som samlet sett forventer økt omsetning er **bygg- og anleggssektoren**. Der forventes 2,9 prosent vekst i omsetning kommende 12 måneder (*5,3 prosent hvis en tar i bruk hele beregningsintervallet til +/- 30 prosent*). Større offentlige prosjekt blant annet innen infrastruktur, sykehus og forsvarsinstallasjoner bidrar til dette.

Innenfor **tjenesteyting** har respondentene betydelig høyere forventninger til omsetningen framover enn hva de hadde i 2020. Men det er stor spredning blant respondentene, og også i årets undersøkelse ser vi at enkelte bedrifter innen overnatting, underholdning og persontransport har lave omsetningsforventninger framover.

Samlet sett er det innenfor **industrien** forventninger om et svakt omsetningsfall (–0,5 prosent) (*–0,8 prosent hvis en tar i bruk hele beregningsintervallet til +/- 30 prosent*). Men det er noen flere enkeltbedrifter i årets undersøkelse som forventer et kraftig fall i omsetningen framover. Disse finner vi innenfor skipsreparasjon og trykkerivirksomhet

Innen **fiskeri og akvakultur** er det noe høyere forventninger mht. omsetning framover sammenliknet med fjorårets resultat. Respondenter innenfor akvakultursegmentet har høyere forventninger enn respondenter innenfor så vel fiske og fangst som den sjømatbaserte næringsmiddelindustrien. Som en følge av koronasituasjonen har salget mot restaurantmarkedet sunket, det har delvis blitt erstattet av økt salg mot dagligvare, men da gjerne til noe lavere priser.

Spørsmål:

Hva er dine forventninger for utviklingen i din bedrift for de kommende tolv månedene? (vurder utviklingen i forhold til de foregående tolv månedene) – Omsetning

Vi forventer relativt stabil omsetning, men vegvesenet er håpløst. Det er bare store kontrakter og vanskelig å delta for de små bedriftene. Vi må konkurrere om mer kortvarige kontrakter. Tillit og godt rykte er viktig i denne bransjen

Bygg og Anlegg

Aktivitet framover er avhengig at vi beholder kundemassen, – det er viktigst. Har relativt langsiktige avtaler med operatørselskapene fram mot 2023–24. Hvis Equinor skal drifte en kommende Wisting produksjonsfase, så havner nok driftsorganisasjonen i Harstad, men med base i Hammerfest.

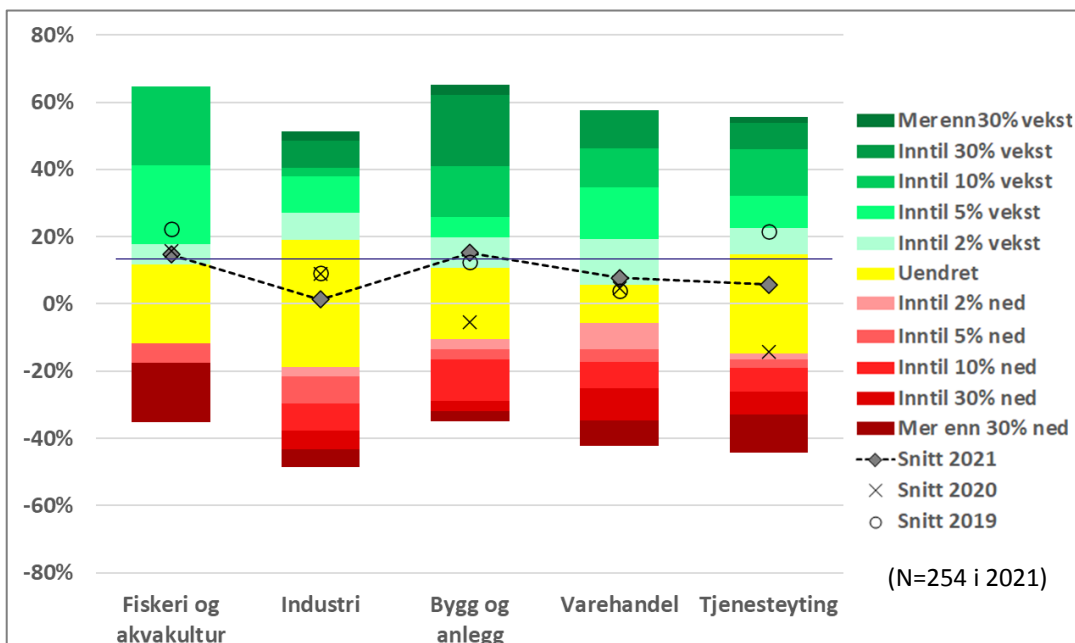
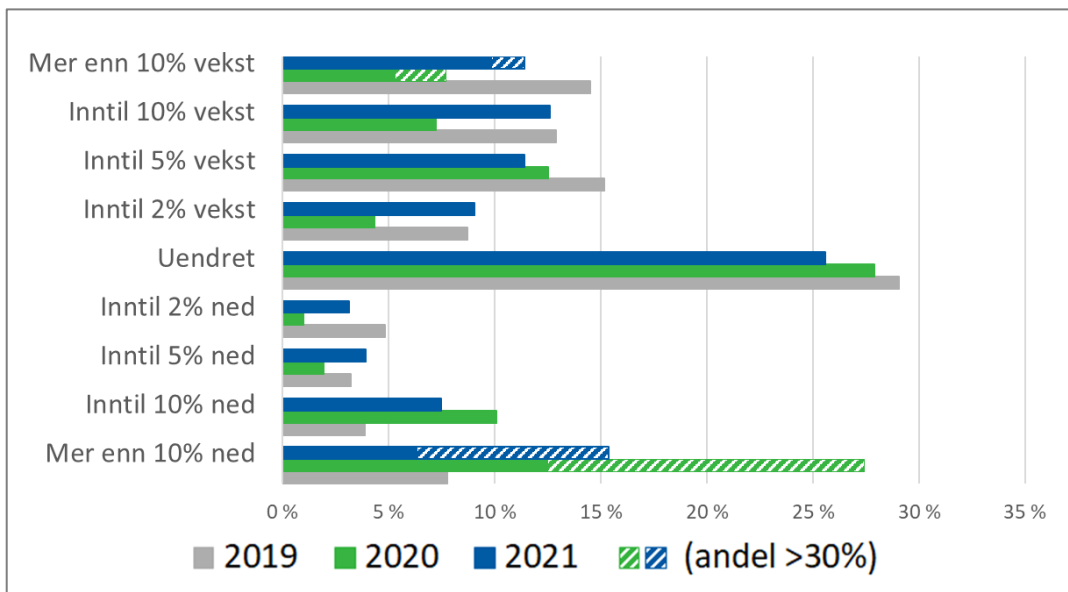
Oljeleverandør (tjenesteyting)

3.4.2 Forventet endring i volum

Samlet sett venter bedriftene i undersøkelsen kun en marginal vekst i produksjonsvolum på 0,3 prosent, men også i årets utgave finner vi enkeltbedrifter som forventer et relativt stort fall i produksjonsvolum. (*Dersom vi tar i bruk hele beregningsintervallet til +/- 30 prosent forventer bedriftene et samlet fall i volum på 1,1 prosent*).

I fjorårets undersøkelse var det forventninger om en reduksjon i produksjonsvolum på hhv. 1,8 prosent (*eller ned 4,5 prosent dersom vi tar i bruk hele beregningsintervallet til +/- 30 prosent*).

Figur 8 Forventet volumutvikling



Figuren over, splittet på næring, følger som forventet i stor grad trenden fra omsetningen i foregående avsnitt.

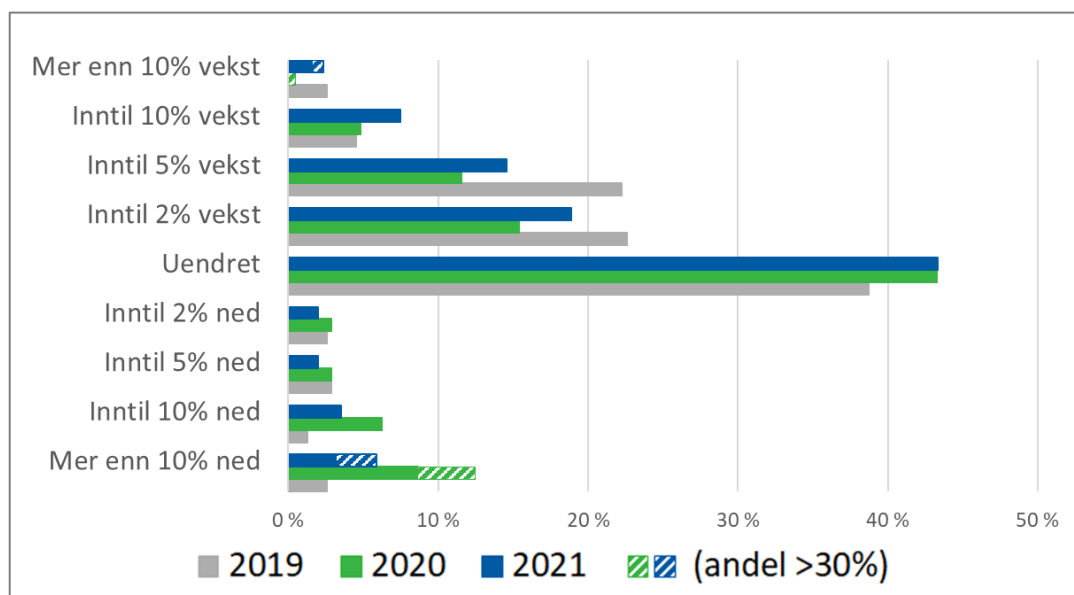
Noen av de bedriftene som har forventninger om størst fall i produksjonsvolum finner vi innen den sjømatbaserte næringsmiddelindustrien, og fortsatt blant bedrifter innen bespisning, overnatting og turisme.

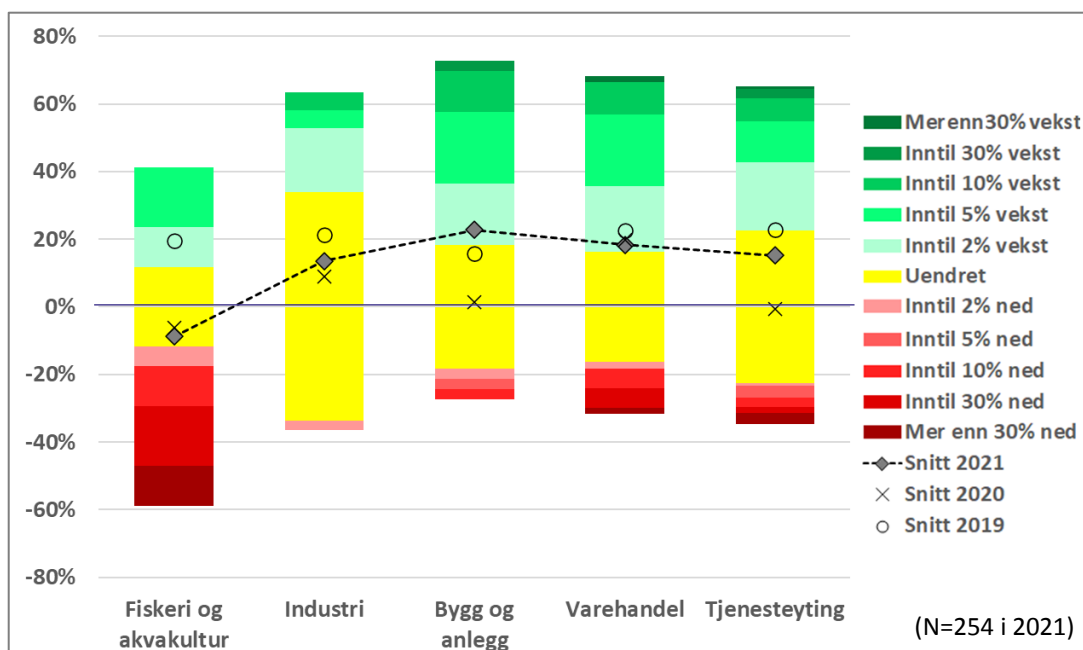
En kan her lure på om alle bedriftene innen spesielt sistnevnte kategori virkelig har vurdert utviklingen i forhold til de siste 12 månedene som spørsmålet legger opp til, eller om de har vurdert utviklingen mer ift. en normalsituasjon. Men uansett har nok disse bedriftene lave forventninger framover.

3.4.3 Forventet endring i utsalgspris

Samlet sett venter bedriftene i undersøkelsen kun en marginal økning i utsalgspriser på 0,1 prosent, men det er relativt store variasjoner mellom hvordan respondenter fra de ulike næringene har svar på dette spørsmålet. *(Dersom vi tar i bruk hele beregningsintervallet til +/- 30 prosent er det forventninger om et fall i utsalgspriser på 0,8 prosent).* For et år siden var det forventninger om et prisfall på 1,3 prosent *(eller -2,8 prosent basert på hele beregningsintervallet).*

Figur 9 Forventet utvikling i utsalgspriser





Hvis vi ser på hovednæringene samlet, er det kun innenfor **fiskeri og akvakultur** det samlet sett forventes et fall i utsalgspriser. Ned 3,7 prosent, (*eller -7,5 prosent basert på utvidet beregningsintervall*).

Størst prisoppgang forventes innenfor **bygg og anlegg** (rundt 2 prosent). Prisoppgangen skyldes hovedsakelig økte råvarekostnader.

Innenfor **varehandel** finner vi enkeltrespondenter, spesielt fiskerelatert og i noe mindre grad relatert til klær, som forventer fall i utsalgspriser framover. Flere byggevarehus derimot forventer relativt store prisøkninger framover.

Innenfor **tjenesteyting** ser vi størst forventning om prisøkning fra bedrifter innen bemanning og revisjon/IT, og lavest innenfor bespising, opplevelsesaktiviteter og hos enkelte persontransportaktører.

Hele 67 prosent av de som har svart i **industrisegmentet** forventer stabile utsalgspriser framover. Enkelte bedrifter forventer større økning, f.eks. innenfor byggevareindustri og skipsreparasjoner.

Spørsmål:

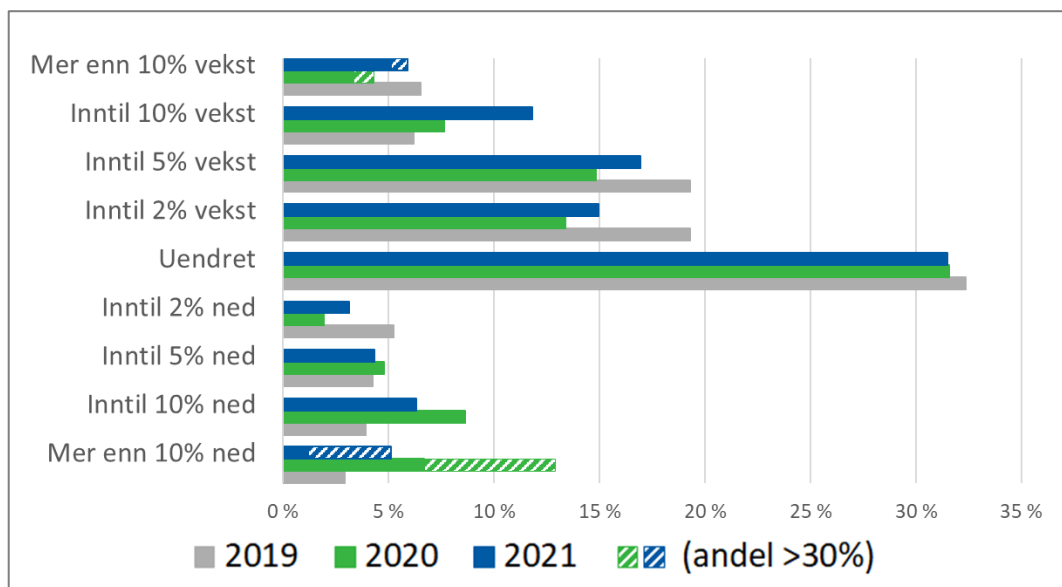
Hva er dine forventninger for utviklingen i din bedrift for de kommende tolv månedene? (vurder utviklingen i forhold til de foregående tolv månedene) – Utsalgspris

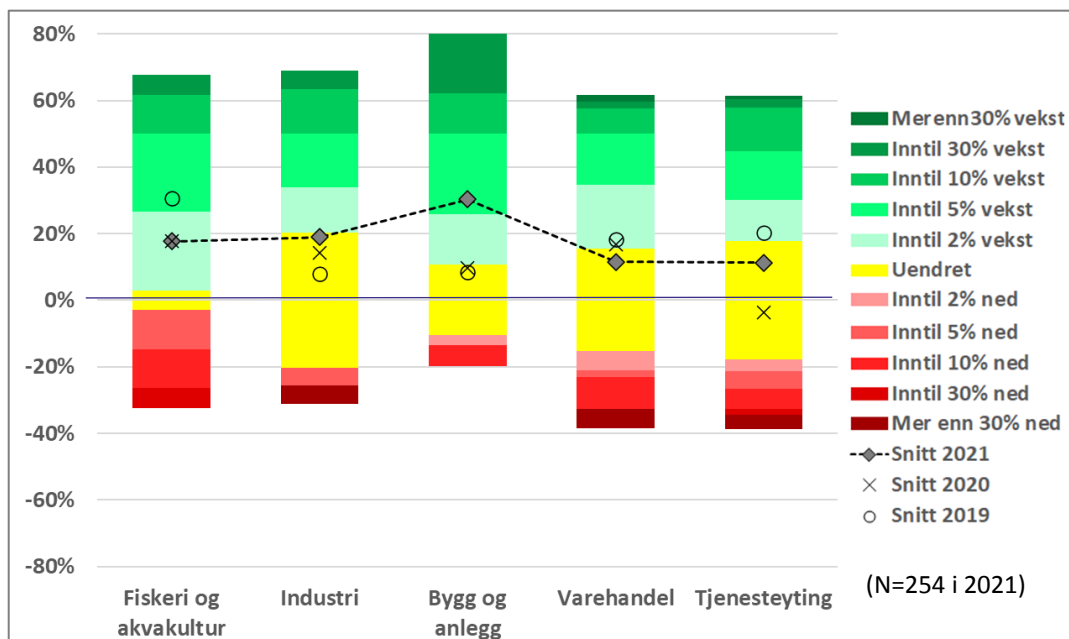
En kan ikke øke utsalgsprisen i takt med økningen i kostnader, en er låst i langsiktige avtale Entreprenør	Dagligvare har overtatt større markedsandeler, prisene i dette segmentet er lavere. Prisreduksjon på 35 til 40 prosent siden korona startet. Sjømatbasert næringsmiddelindustri
Er vanvittig store variasjoner i markedet. Råvarepriser og valuta er avgjørende for utsalgsprisene. F.eks. priser levert havn Kina svinger, og reguleres hvert døgn. I senere tid har vært gode utsalgspriser i flere måneder, men situasjonen er veldig usikker. Industri	Kvoteoppgang på fisk i år presser ned utsalgsprisene, og markedet kjøper mindre. Er avhengig av restaurantmarkedet kommer i gang, nå selges mye til supermarkeder. Sjømatbasert næringsmiddelindustri

3.4.4 Forventet kostnadsutvikling

Samlet sett venter bedriftene i undersøkelsen en vekst i samlet kostnadsnivå på **1,1 prosent** de neste tolv måneder (*0,8 prosent vekst hvis en tar i bruk hele beregningsintervallet til +/- 30 prosent*). For et år siden var forventningene et fall i kostnadsnivå på 0,5 prosent (*-1,7 prosent basert på utvidet beregningsintervall*).

Figur 10 Forventet utvikling i kostnadsnivå





Den største endringen fra fjorårets resultat er at en innenfor bygg og anlegg og tjenesteyting forventer en god del høyere kostnadsnivå framover sammenlignet med hva forventningene var for et år siden.

Størst økning (+3,6 prosent) finner vi i **bygg- og anleggssektoren**, her er nok forventninger om fortsatt økning i råvarekostnader (tømmer etc.) en viktig driver for økt kostnadsnivå.

Innenfor **tjenesteyting** har respondentene ganske stor spredning i sine svar, samlet sett forventes kostnadsnivået å øke med 0,6 prosent. Vi kan se at det innenfor bemanningsbyråer og i noe mindre grad innenfor serveringsvirksomhet, IT og transport forventes kostnadsøkninger. I den andre enden av skalaen finner blant annet overnattingsbedrifter som forventer kostnadsreduksjoner, men bildet er sammensatt.

Kostnadsnivået i **fiskeri og akvakultur** forventes å øke med 0,6 prosent, i fjor var forventningene en økning på 1,3 prosent. Størst økning forventes i akvakultur segmentet (+3,3 prosent), mens den sjømatbaserte næringsmiddelindustrien forventer litt lavere kostnadsnivå (-0,7 prosent).

Innenfor **industrien** er det forventninger om kun en svak økning i kostnadsnivå (+1,5 prosent), men vi ser noen enkeltbedrifter som forventer relativt stort fall i kostnadsnivå, trolig er dette mer forårsaket av redusert aktivitet, enn et reelt fall i kostnader.

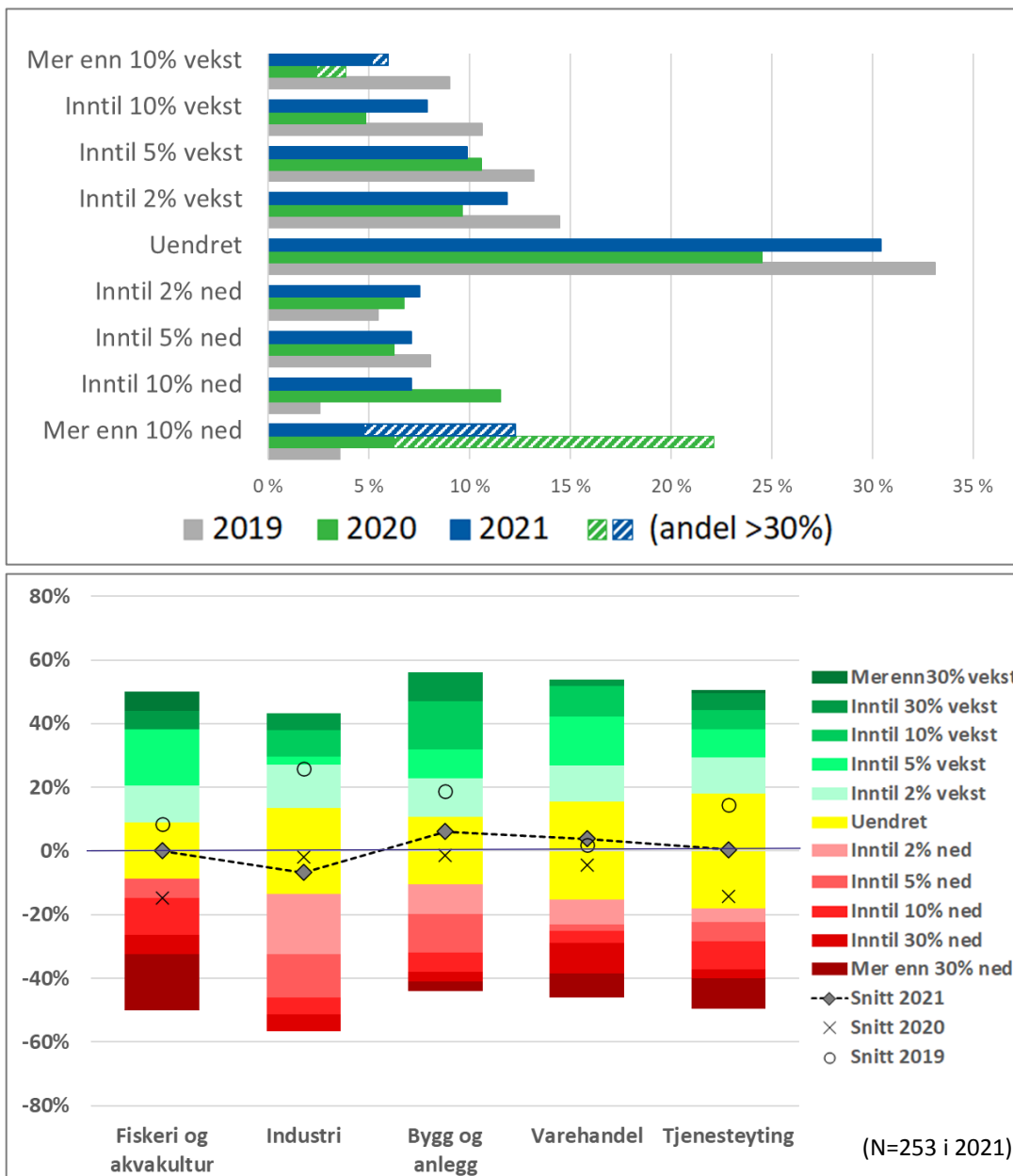
Også respondentene fra **varehandelen** har ganske stor spredning i svarene på dette spørsmålet. Samlet sett er det forventninger om ganske stabilt kostnadsnivå (+0,2 prosent), men større kostnadsøkninger forventes f.eks. innenfor byggevarehandel og interiør/møbler.

3.4.5 Forventet lønnsomhetsutvikling

Samlet sett venter bedriftene i undersøkelsen et fall i lønnsomhet på **0,6 prosent** (2,1 prosent fall hvis en tar i bruk hele beregningsintervallet til +/- 30 prosent).

Fallet er noe mindre enn forventningene i fjorårets utgave, da var det forventet 2,6 prosent fall i lønnsomhet, eller 5,7 prosent redusert lønnsomhet dersom vi benytter hele beregningsintervallet.

Figur 11 Forventet utvikling i lønnsomhet



På tross av noe bedre lønnsomhetsforventninger i årets undersøkelse, er det kun innenfor **bygg og anlegg** respondentene samlet sett forventer bedret lønnsomhet (+1

prosent), sammenliknet med de foregående 12 månedene. Alle andre næringer forventer noe lavere lønnsomhet, men med store variasjoner innenfor de enkelte næringer.

Lavest er forventningene innenfor **fiskeri og akvakultur** (–1,7 prosent). Dette skyldes i stor grad forventninger om fortsatt lavt prisnivå. Vi ser likevel at akvakulturbedriftene forventer bedre lønnsomhetsutvikling enn fiskeribedriftene, og også noe bedre enn den sjømatbaserte næringsmiddelindustrien.

Innenfor både varehandel og tjenesteyting forventes dårligere lønnsomhetsutvikling enn de foregående 12 måneder, hhv. en reduksjon på 0,9 og 0,8 prosent.

Av **varehandelsbedrifter** med forventninger om bedret lønnsomhet framover finner vi enkelte bilforhandlere, men bilforhandlere finnes også i den andre enden av skalaen. Ulik tilgang over tid hos den enkelte forhandler til bilmodeller markedet etterspør, f.eks. elbiler er nok et sentralt forklaringsmoment.

Bedrifter innenfor **tjenesteyting** med forventninger om bedret lønnsomhet finner vi i hovedsak i den mer næringsrettede tjenesteytingen, f.eks. revisjon, juridisk bistand og bemanningstjenester, mens vi i den andre enden av skalaen fortsatt finner den mer husholdningsrettede tjenesteytingen, f.eks. overnattingsbedrifter, bespisning og reise- og opplevelsesaktiviteter

Industribedriftene forventer kun marginalt lavere lønnsomhetsutvikling framover enn de foregående 12 måneder (–0,2 prosent).

Særlig lave forventninger har enkelte trykkeribedrifter, mens enkelte bedrifter innenfor byggevare og mekanisk industri forventer bedret lønnsomhet.

Spørsmål:

Hva er dine forventninger for utviklingen i din bedrift for de kommende tolv månedene? (vurder utviklingen i forhold til de foregående tolv månedene) – Lønnsomhet

Etter 10 prosent tap i fjor ligger vi nå og balanserer rundt 0. Håper på rundt 10 prosent resultat framover. Har fram til nå hatt ekstra kostnader (bla opplæringskostnader) på å komme inn i nye markeder.

Framover satser vi på litt tryggere jobber vi har lang erfaring på. Er i dag i posisjon til å levere til mange ulike kundegrupper, både oljerettet, landbasert og innenfor fiskeri.

Industri

Konkurransen blir tøffere, konsolidering i bransjen er tiltakende. Store fond kjøper opp selskap i bransjen, færre og større aktører i IT-bransjen.

IT og kommunikasjon

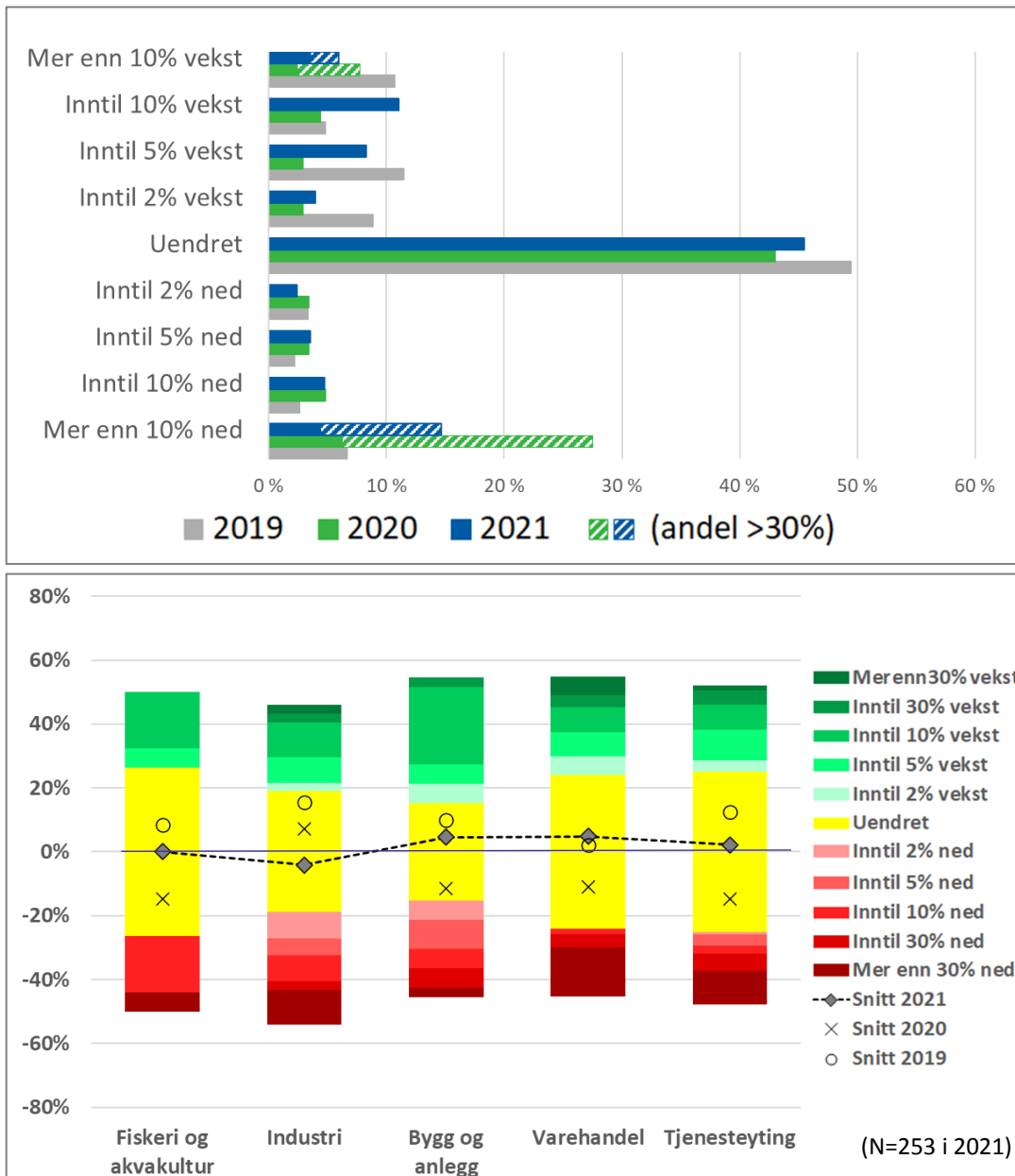
Hvis korona roer seg over sommeren, og restaurantmarkedet kommer i gang, så øker jo etterspørselen til høykvalitets/godt betalt fersk fisk og kan kompensere for prispresset fra økte kvoter, så ting kan snu også til bedre enn fryktet.

Sjømatbasert næringsmiddelindustri

3.4.6 Forventer svakt fall i investeringer

Samlet sett venter bedriftene i undersøkelsen et fall i investeringsnivået på 0,4 prosent (*2 prosent fall hvis en tar i bruk hele beregningsintervallet til +/- 30 prosent*). For et år siden var investeringene forventet å falle med 2,5 prosent.

Figur 12 Forventet utvikling i investeringsnivå



Den eneste hovednæringen i undersøkelsen som forventer en svak økning i investeringsnivået de neste tolv månedene er **bygg og anlegg**.

Innen **fiskeri og akvakultur** forventes samlet sett et fall i investeringsnivået på 0,5 prosent. Men også her ser vi at akvakulturbedriftene har mer positive forventninger enn

fiskeribedriftene og den sjømatbaserte næringsmiddelindustrien. Likevel er forventningen i næringen bedre enn rapportert i forrige utgave hvor næringen samlet sett forventet et fall i investeringer på 2,6 prosent.

Respondenter fra **industribedriftene** forventer samlet sett litt reduserte investeringsnivåer (0,7 prosent ned). Størst investeringsoptimisme finner vi blant noen bedrifter som leverer varer til bygg og anleggssektoren. Lavest blant leverandører til fiskeri og sjømatsektoren.

Varehandelen forventer samlet sett 0,4 prosent reduksjon i investeringer framover. Også i årets utgave er det vanskelig å se klare trekk mht. næringssegmenter som forventer økte eller reduserte investeringer. Vi finner for eksempel bilforhandlere i begge ender av skalaen.

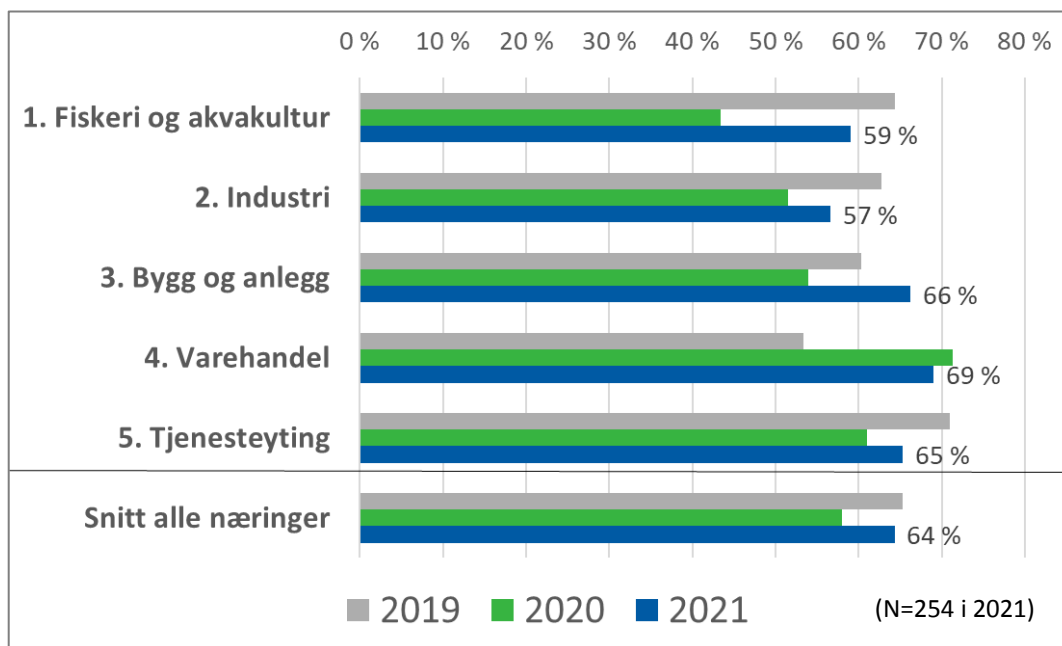
0,5 prosent reduksjon forventes i investeringene innenfor **tjenesteyting** de kommende tolv månedene. I fjor var forventningen en reduksjon på 3,8 prosent. Også i år finner vi mange overnattings- og serveringsvirksomheter samt reiselivsaktører i nedre ende av skalaen. I øvre ende er det relativt stor spredning, men kanskje med en overvekt av mer næringsrettet tjenesteyting.

3.4.7 Nordnorske bedrifter legger over halvparten av investeringsbeløpet igjen i landsdelen

I årets undersøkelse rapporterer bedriftene i snitt at 64 prosent av investeringsbeløpet legges igjen i landsdelen. Dette er en litt høyere prosentandel enn i fjor. Varehandelen er den næringen som legger mest igjen i landsdelen med 68 prosent. Lavest finner vi i årets utgave industrien med 57 prosent.

Forskjellene mellom næringene skyldes nok i til en viss grad hva de investerer i. Næringer som for eksempel varehandelen investerer gjerne i bygg, ominnredninger, vedlikehold og tjenester som i større grad kan leveres fra nord, enn f.eks. næringer som kjøper mer avansert utstyr og maskiner.

Figur 13 Andel av investeringer som tilfaller leverandører fra landsdelen.



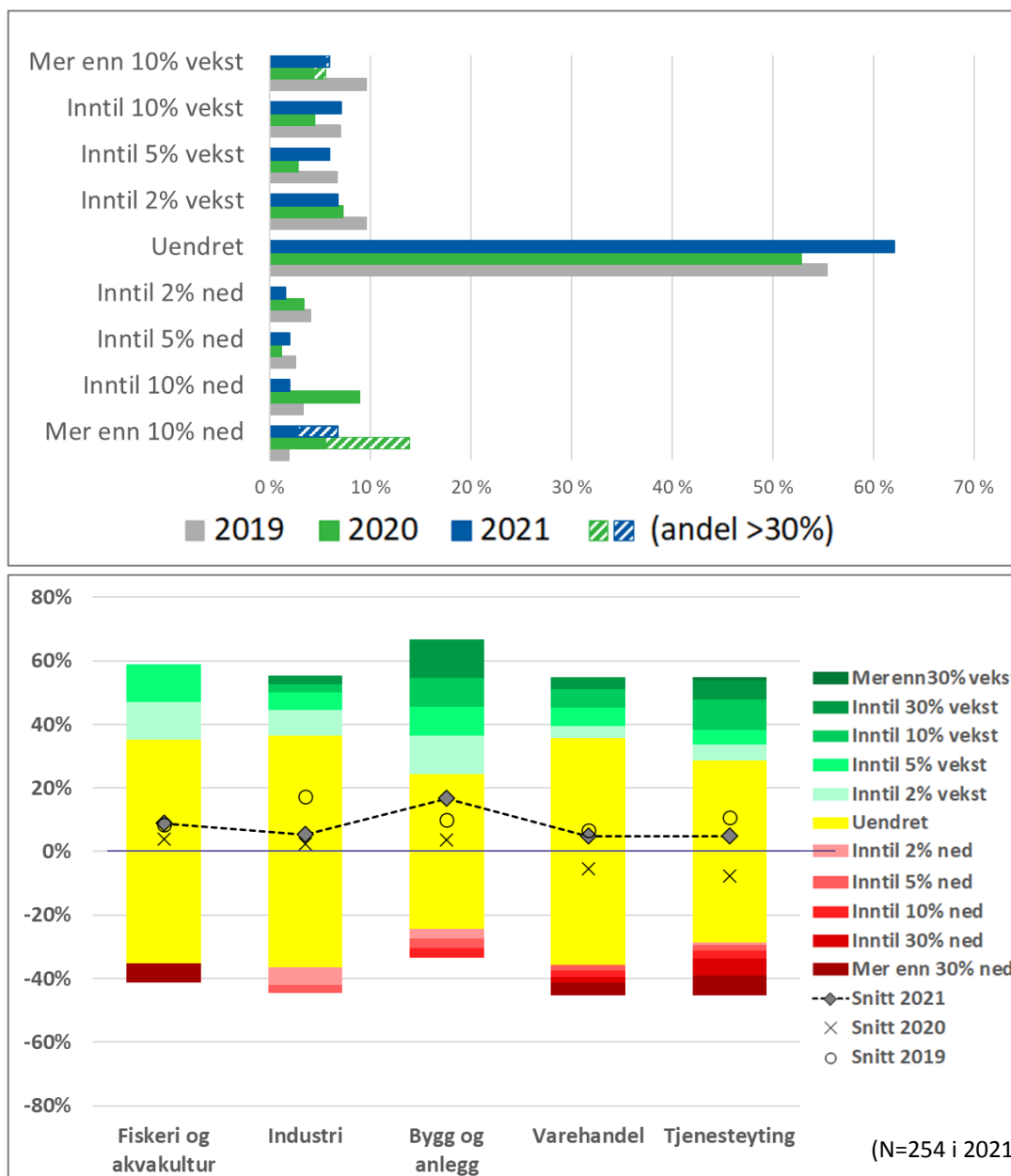
Figuren viser gjennomsnittsverdier for alle respondenter innen de ulike næringer som har svart på spørsmålet. Disse tallene er ikke justert for hvor store investeringer den enkelte respondent oppgir å ha.

3.4.8 Forventet sysselsettingsvekst

Samlet sett venter bedriftene i undersøkelsen en marginal vekst i sysselsettingen på 0,5 prosent, *(men dersom vi tar i bruk hele beregningsintervallet til +/- 30 prosent forventes stabil sysselsetting)*.

For et år siden forventet virksomhetene å redusere bemanningen med omkring 1 prosent.

Figur 14 Forventet utvikling i antall ansatte



62 prosent av alle bedriftene i år forventer stabil sysselsettingsutvikling, og alle næringer bortsett fra fiskeri og akvakultur forventer samlet sett noe økt sysselsetting.

Størst økning forventes innen **bygg og anlegg** (opp 2,2 prosent). **Fiskeri og akvakultur** forventer kun et marginalt fall i sysselsetting på 0,2 prosent. Hvis vi ser på undersegmentene forventes en liten økning (1,1 prosent) innen akvakultur, mens det innen den sjømatbaserte næringsmiddelindustrien er forventninger om et fall på 0,9 prosent. Fiskeri ser for seg en stabil sysselsettingsutvikling.

Både tjenesteyting og varehandel har forventninger om kun en marginal sysselsettings økning på 0,2 prosent. Men spesielt innenfor **tjenesteyting** ser vi relativt stor spredning på

hvordan respondentene har svart. Størst vekst forventes i deler av den næringsrettede tjenesteytingen, f.eks. IT og rådgivning. Overnattings og serveringsbedrifter finner vi i årets utgave i begge ender av skalaen, men med en overvekt i nedre ende av skalaen.

Industribedriftene forventer samlet sett 0,6 prosent økning i sysselsettingen. Størst økning forventes hos enkelte byggevareprodusenter og leverandører til akvakultur.

Spørsmål:

Hva er dine forventninger for utviklingen i din bedrift for de kommende tolv månedene? (vurder utviklingen i forhold til de foregående tolv månedene) – Antall ansatte

Driver med utenlandsk arbeidskraft, venter på at grensene skal åpne Bemannings tjenester
--

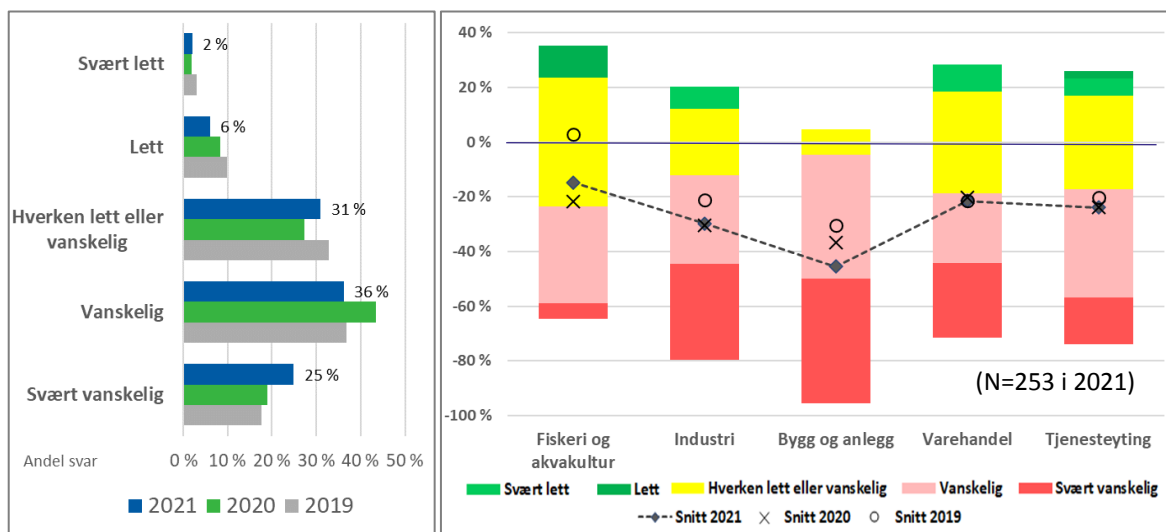
3.4.9 Fortsatt utfordrende å skaffe kvalifisert arbeidskraft

Ett av spørsmålene i undersøkelsen adresserer tilgangen til relevant kompetanse, der bedriftene blir spurt om hvordan de opplever tilgangen på arbeidskraft. I sum svarer 61 prosent av bedriftene at dette oppleves som «vanskelig» eller «svært vanskelig». Dette er omtrent det samme som ved fjorårets undersøkelse, hvor 62 prosent svarer slik. I første utgave av Forventningsbarometer for Nord-Norge i 2019, var det 54 prosent som ga dette svaret.

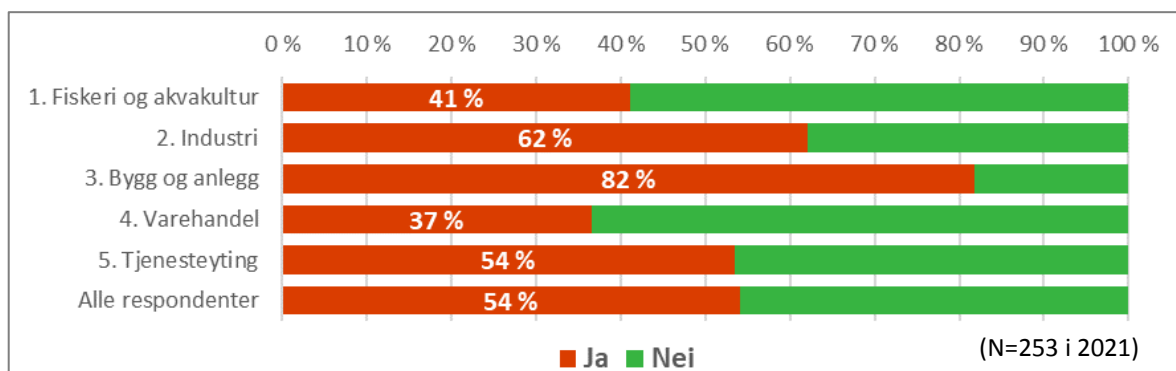
13 prosent av respondentene i år oppgir at tilgangen på arbeidskraft er «lett» eller «svært lett». 10 prosent svarte slik i fjor.

Årsakene til vansker med tilgangen på arbeidskraft er sammensatte. For noen næringer er reiserestriksjoner og utfordringer med å få inn utenlandsk arbeidskraft som en følge av koronapandemien en sentral forklaring. Dette ser vi spesielt innenfor bygg og anlegg, deler av industrien og innenfor sjømatbasert næringsmiddelindustri. Men også før koronapandemien inntraff rapporterte bedrifter om vansker med å få tak i kvalifisert arbeidskraft, og mange av årsakene som da ble nevnt er fortsatt relevante. For eksempel mangel på faglærte i enkelte kategorier som bil og industrimekanikere, elektrofag og personell med fagutdanning for næringsmiddelindustrien. Det kan også være mer geografiske rekrutteringsutfordringer i dag slik som før pandemien.

Figur 15 Tilgang til kvalifisert arbeidskraft



Figur 16 Vil tilgangen på arbeidskraft være en begrensende faktor



Den største endringen fra i fjor finner vi innenfor bygg og anlegg og innenfor industriene. I begge disse næringene har det blitt vanskeligere å få tak i kvalifisert arbeidskraft.

91 prosent av respondentene innenfor **bygg og anlegg** svarer at det er vanskelig eller svært vanskelig å få tak i arbeidskraft. Og hele 82 prosent av respondentene innen næringen mener at tilgangen på arbeidskraft kan begrense bedriftens aktivitetsnivå framover. I 2019 svarte 70 prosent av respondentene fra bygg og anlegg at det var vanskelig eller svært vanskelig å få tak i arbeidskraft.

Av yrkesgrupper en i år har vansker med å få tak i nevnes hele spekteret av stillingskategorier innenfor næringen; tømrere, murere, elektrikere, maskinførere, betongarbeider etc. Begrensninger i tilgangen på utenlandsk arbeidskraft er et sentralt forklaringsmoment. Det nevnes også at det er problematisk at fastboende personell med utenlandsk opprinnelse ikke får reise for å besøke familie i hjemlandet.

Innenfor **industrisegmentet** er diffusjonsindeksen ganske stabil fra fjorårets undersøkelse, den ligger på rundt 20 begge de to siste år, mot 29 i 2019. Andelen som mener det er svært vanskelig å få tak i kvalifisert arbeidskraft har likevel steget fra 25 prosent for et år siden til 35 prosent i årets undersøkelse.

62 prosent av respondentene innen næringen mener at tilgangen på arbeidskraft kan begrense bedriftens aktivitetsnivå framover. Det er særlig bedrifter innen mekanisk industri, mye rettet mot maritim sektor og næringsmiddelindustri, som rapporterer om at det er svært vanskelig tilgang på arbeidskraft. CNC operatør, sveiser og industrimekaniker er yrkesgrupper som disse bedriftene nevner at det kan være problematisk å få tak i.

Fiskeri- og akvakultursegmentet rapporterer om kun marginalt bedret tilgang på arbeidskraft sammenliknet med fjorårets undersøkelse. Den sjømatbaserte næringsmiddelindustrien har størst utfordringer, hele 67 prosent av respondentene innen dette segmentet mener at tilgangen på arbeidskraft kan begrense bedriftens aktivitetsnivå. Innenfor akvakultursegmentet svarer 20 prosent av respondentene slik. Ingen av bedriftene i fiske-/fangstsegmentet rapporterer om utfordringer med å få tak i arbeidskraft.

Bedrifter innen **varehandelen** og innenfor tjenesteyting svarer ganske likt som ved fjorårets undersøkelse. Så tilgangen er omtrent som for et år siden. Innenfor varehandelen er det særlig bilforhandlere med verksted og byggevarebutikker og mer teknisk varehandel som rapporterer om utfordringer med å få tak i personell. Det er ikke i første rekke rent salgspersonell det er mangel på, men personell med ulik teknisk bakgrunn. F.eks. bilmekanikere, ulike type serviceteknikere og innenfor byggevarebutikk tømrere.

Innenfor **tjenesteyting** mangler enkelte bedrifter innen den næringsrettede tjenesteyting advokater og økonomer, mens IT-bedrifter rapporterer om utfordringer med å få tak i systemutviklere og serviceingeniører. Restauranter og kaféer rapporterer om utfordringer med å få tak i kokker, og trafikkskoler melder om vansker med å få tak i trafikklærere.

Enkelte av respondentene forteller at økt bruk av hjemmekontor har gjort det mulig å rekruttere bredere enn tidligere. Og at de i større grad kommer til å akseptere at personell bor et annet sted enn bedriften er lokalisert, og i stor grad arbeider digitalt.

Respondentene innenfor tjenesteyting svarer i årets utgave av undersøkelsen samlet sett nesten helt likt som de gjorde i 2019, før koronapandemien slo til. Og få respondenter innenfor dette segmentet nevner i årets utgave av undersøkelsen begrensning i tilgang på utenlandsk arbeidskraft som en sentral faktor.

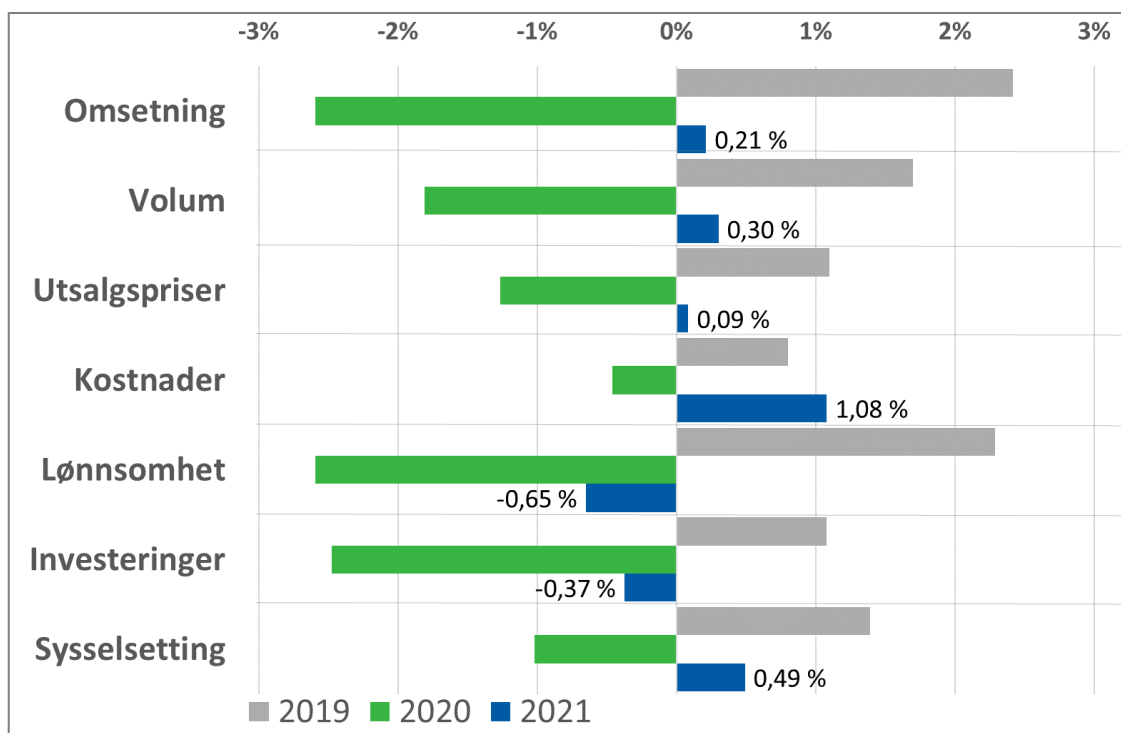
Spørsmål: Hvor vanskelig er det for din bedrift å få tak i kvalifisert arbeidskraft?

<p>Søkte etter Java-utvikler, fikk mange interessenter, men de ville ikke flytte selv om vi kan konkurrere på lønn. De-sentralisert jobbing ser vi er en mulighet nå.</p> <p>Reklamebyrå</p>	<p>Vi trenger flinke salgsfolk som vil jobbe sene dager og helger – Nordmenn vil helst ha langhelg.</p> <p>Varehandel</p>
<p>Vi må drive egen internopplæring av operatører i varehus og terminal. Utdanne truck og laste/lossings fagbrev internt i bedriften. Vanskelig å leie inn folk på ad hoc basis.</p> <p>Tjenester til oljenæringen</p>	<p>Korrigerer opp og ned med innleid personell, hovedsakelig østeuropeiske sveisere. Dårlig tilgang på lokale folk, både til korte og lange oppdrag. Kunne sikkert hatt 10 flere faste ansatte lokalt om de var tilgjengelig. Spesielt innenfor platesveis.</p> <p>Mekanisk industri</p>
<p>Vi sysselsetter snekrer og betongfolk. Erfarne prosjektingeniører er vanskelig å få tak i. Vi har primært fast ansatte og leier lite inn. Har ansatte fra Polen, Litauen og Finland. Noen bor her. Vanskelig med korona restriksjoner, særlig for de ansatte som ikke får reist hjem.</p> <p>Bygg og Anlegg</p>	<p>Bruker mye tid på å rekruttere. Det er begrenset kvalitet på tilgjengelig arbeidskraft. Bruker i hovedsak ufaglært arbeidskraft og vi savner stabile ufaglærte. Mye sykefravær og de slutter tidlig.</p> <p>Utstyrsleverandør til Fiskeri og akvakultur</p>
<p>Produksjonsmedarbeidere, truckførere, kranførere og maskinoperatører kan være utfordrende å få tak i.</p> <p>Sjømatbasert næringsmiddelindustri</p>	<p>Sliter med å rekruttere IT -personell lokalt etter at IT utdanningen ved høgskolen i Alta ble nedlagt. Det er et problem at IT-utdanningen nå kun foregår i Narvik og Tromsø, skrikende behov for IT-kandidater hos oss.</p> <p>Næringsrettet tjenesteyting</p>
<p>Hotellene er alle i samme situasjon, har mistet masse kompetanse. Hotell må kjempe om folk når det snur. Kommer å bli vanskelig å rekruttere, må lære opp selv.</p> <p>Hotell</p>	<p>Da vårt premiss var at nyansatte måtte jobbe i byen vi er lokalisert var tilgangen begrenset. Legger nå til rette at en kan arbeide desentralisert.</p> <p>Reklame og grafisk design</p>
<p>Utenlandsk arbeidskraft er viktig for oss. En del bor fast og en del pendler. Veldig komplisert med karantene. Fra de baltiske landene og Polen er det mange som ikke har turt å reise hjem. Derfor har tilgangen vært grei i den senere tid.</p> <p>Bakeri</p>	<p>Vanskelig å fylle opp folk i nøkkelroller med høyere kompetanse (når folk sier opp selv). Ledende funksjoner vanskeligst, både i administrasjon (f.eks. HR) og operativ ledelse. Fiskerikandidat UiT med erfaring er en utfordring å rekruttere, det er enklere å skaffe nyutdannede. Lettere å rekruttere folk med kun videregående utdanning.</p> <p>Akvakultur</p>
<p>Grei tilgang i dag, men på sikt kan det bli vanskelig å få tak i sjåførere. Vil gjerne ha norske sjåførere som er kjent med nord-norske kjøreforhold.</p> <p>Leverandør til varehandelen</p>	

3.5 Oppsummering

Bedriftsbarometeret måler bedriftenes forventninger innenfor sju ulike parametere. Disse er omsetning, volum, kostnader, utsalgspris, lønnsomhet, investeringsnivå og sysselsetting. I diagrammet under presenteres konklusjonene for de ulike parameterne.

Figur 17 Forventet vekstrate kommende tolv måneder (Skala +/- 10 prosent)



Bedriftene tegner et relativt stabilt bilde av aktiviteten de kommende tolv månedene. Og utsiktene er betydelig bedret fra fjorårets undersøkelse. I sum venter bedriftene en marginal økning i omsetningen på 0,2 prosent. *(Dersom vi gjennomfører beregningen ut fra metoden som tar i bruk hele beregningsintervallet til +/- 30 prosent, forventes et lite fall i omsetning på 0,8 prosent)*

Den eneste hovednæringen som forventer økt omsetning framover, er bygg og anlegg.

Utsalgsprisene forventes å holde seg relativt stabile framover, også er det en bedring fra prisreduksjonen på 1,3 prosent som var forventet for et år siden. Næringen som forventer størst økning i utsalgspriser framover er bygg og anlegg, mens det innen fiskeri og akvakultur er forventninger om den største reduksjonen, dette selv om næringen allerede har opplevd en større prisreduksjon.

I sum melder bedriftene et forventet lønnsomhetsfall på omkring 0,7 prosent, også dette er en bedring fra fallet på 2,3 prosent som var forventet av respondentene i fjorårets

undersøkelse. På tross av noe bedre lønnsomhetsforventninger i årets undersøkelse enn i fjorårets, er det kun innenfor bygg og anlegg respondentene samlet sett forventer bedret lønnsomhet.

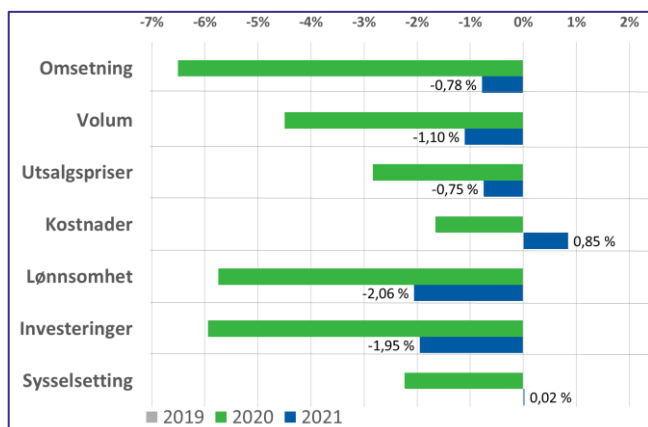
I sum anslår barometeret et fall i investeringene på omkring 0,4 prosent de kommende tolv månedene mot 2,5 prosent forventet reduksjon for et år siden. På forespørsel svarer bedriftene at de forventer at omkring 64 prosent av hver investert krone tilfaller øvrig næringsliv i landsdelen, dette er litt høyere enn i fjor. Den eneste hovednæringen i undersøkelsen som forventer en svak økning i investeringsnivåer de neste tolv månedene er bygg og anlegg.

Til slutt forventer bedriftene en svakt økt sysselsetting på 0,5 prosent de kommende tolv månedene. I 2020 undersøkelsen var det forventet et fall på 1 prosent. Størst økning forventes innenfor bygg og anlegg.

Med mindre annet er kommentert, er beregningen over basert på samme skala som ble benyttet i 2019 med en øvre og nedre grense på 10 prosent vekst eller fall. Koronasituasjonen førte til at en del bedrifter har hatt ekstraordinært store utslag i undersøkelsene i 2020 og 2021. For å fange opp dette la i vi i fjor til et steg ekstra i begge ender av skalaen «over 30 prosent». Vi har i denne og fjorårets rapport gjennomført beregninger av vekstanslag også basert på denne skalaen, dette som en tilleggsinformasjon.

Tabellen under viser beregningene basert på denne utvidede svarskala. For de fleste indikatorene gir denne beregningen en noe mer negativ forventet utvikling, unntaket er kostnadene som gir noe mindre økning.

Figur 18 Forventet vekstrate kommende tolv måneder (Skala +/- 30 prosent)



4 Barometer for offentlig sektor

4.1 Ledere i offentlig sektor er mindre pessimistiske på landsdelens vegne

Diffusjonsindeks: **46,6** (26,7 i 2020 og 75 i 2019)

De offentlige virksomhetsledernes forventning til den økonomiske utviklingen i landsdelen er ganske samlet. Det forventes en moderat utvikling med liten spredning i forventningene. 38 prosent forventer en stabil utvikling mens hhv. 28 og 31 prosent forventer noe vekst eller nedgang. Omtrent ingen ser for seg store endringer framover.

Sammenlignet med undersøkelsen forrige år vitner situasjonen i år om noe mer optimisme ettersom en klar overvekt av de offentlige virksomhetene da forventet nedgang i den økonomiske utviklingen. Dette understøttes også av en diffusjonsindeks på 47 i 2021 sammenlignet med fjorårets på bare 27. I 2020 forventet hele 63,4 prosent av virksomhetslederne nedgang. Bare 20 prosent forventet stabil utvikling og bare 16,7 prosent forventet noe vekst.

Utviklingen må sees i relasjon til at 2020 var korona-året, og at planene for vaksinerings mot pandemien gir håp om økende normalisering av samfunnsaktiviteten både nasjonalt og i Europa, fra sommeren 2021 og utover høsten.

Næringer som klarest forventes å få en gradvis opptur, særlig i 2022, er reiseliv, transport og hotell-/restaurantbransjen – næringer som har blitt hardt rammet under pandemien. Folk som er blitt permittert kan ha blitt mistet for næringen og kan derfor bli vanskelig å hente tilbake. Dette er næringer som sysselsetter folk på flyplasser og havner samt etterspør varer og tjenester i regionene. Videre har dette effekter på andre næringer som har, og fortsatt medfører, begrensninger i mobilitet av arbeidskraft, og påfører logistikkutfordringer i produksjonsliv og distribusjon. Dette vil gradvis åpne opp markedsdynamikken, redusere kostnadene og forenkle produksjonslivet framover.

Andre næringer som man mener vil bidra til stabil- og antagelig bedre utvikling pga. bedre markedssituasjon, er knyttet til matproduksjon – som landbruk, fiskerier, havbruk og fiskeindustri, samt en tilknyttet viktig maritim sektor som nyter godt av all kystbasert aktivitet. Videre har landsdelen en betydelig prosessindustri og mineralnæringer der mange bedrifter har klart seg bra. Handels- og flere servicenæringer mener man har klart seg overraskende bra i korona-perioden, men der forentes uendret utvikling – kanskje svakere for noen og bedre for andre som deler av servicenæringen.

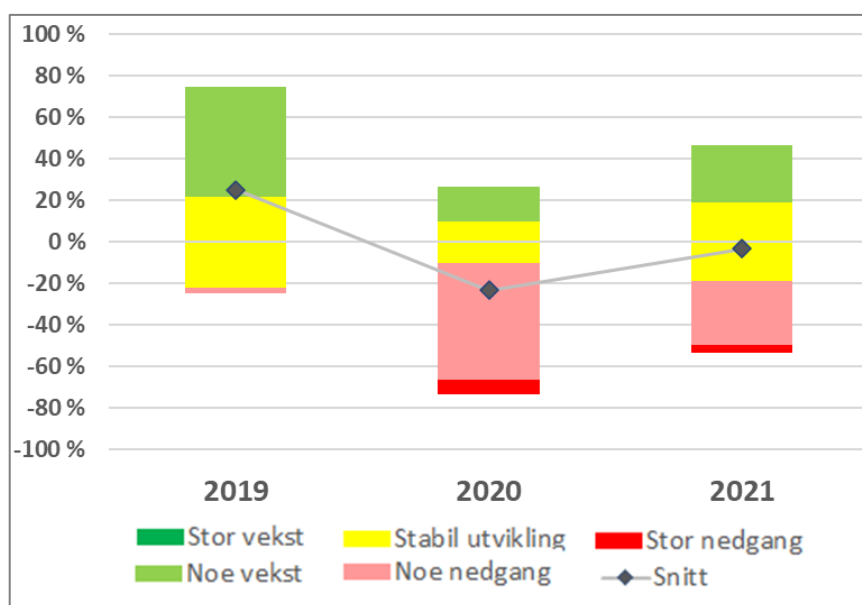
Flere store infrastrukturprosjekt framover, bl.a. større veiutbygginger, flyplasser, forsvarsinstallasjoner og sykehusbygg er på gang og vil gradvis øke aktiviteten i nord. Det samme gjelder også større investeringer i privat sektor, som butikksentre og boligbygging, prosjekt knyttet til grønn omstilling – som batterifabrikk, videre innen havbruk – herunder landbasert og hydrogenprosjekt, men også vedtatt olje-/gassutbygging. Samlet gir det vekstkraft og økt etterspørsel rettet mot flere næringer, ikke minst bygg- og anleggssektoren.

Avhengighet til arbeidsinnpendling er vist tydelig i korona-perioden, og sammen med befolkningsnedgang ser man for seg rekrutteringsutfordringer både i privat og offentlig sektor. De minste kommunene mener man er mest sårbare for denne type utfordringer, og disse er også rammet ekstra av befolkningsutvikling som er vanskelig å snu med gjeldende alderssammensetning.

Noen mener 2021 kan bli tøffere for deler av næringslivet enn 2020, når støttetiltak stopper, og når utsettelse av moms og skatt gitt i 2020 ikke gis lenger. Enkelte forventer at antall konkurser vil øke kommende måneder. Selv om offentlige økonomiske virkemidler til næringsutvikling prioriteres, så vil staten samtidig måtte stramme inn igjen etter de siste par årenes høye bruk av midler fra olje-/pensjonsfondet.

Imidlertid vil ovennevnte, sammen med en robust offentlig sektor, bidra til at en hittil negativ utvikling gradvis vil snu til en moderat opptur i siste del av året og enda mer i 2022.

Figur 19 Forventninger til den økonomiske utviklingen i landsdelen



Merknad: N 2021=29, N 2020=30, N 2019=32

Spørsmål:

«Hvilke forventninger har du til den økonomiske utviklingen i landsdelen (Nordland, Troms og Finnmark samlet) de kommende tolv månedene?»

«Industri, havbruk, fiskeri, bygg anlegg forventes vokse videre pga. nye prosjekter i nord. Reiseliv vil jo øke, og ble i fjor sommer berget av norske turister, men etter korona vil utlendinger komme tilbake, i alle fall delvis».

Rådmann

«Tror 2021 blir tøffere enn 2020, når støttetiltak stopper, og når utsatt moms og skatt som ble gitt i 2020 ikke gis mer. Forventer flere konkurser i 2021 enn 2020».

Rådmann

«Vaksineprosessen vil snart utløse at noen rammede næringer kommer i gang igjen. Nordlands næringsliv generelt er lite rammet, marin sektor har fortsatt bra markedsutvikling. Staten vil styrke økonomiske virkemidler til næringsutvikling. Store infrastruktur prosjekt i statsbudsjettet gir økt aktivitet. Eiendomsmarked er på full maskin og stor omsetning med dagens lave rentenivå.»

Leder kommunesektoren

«Regionen er avhengig av arbeidsinnvandring. Utfordring å rekruttere til havbruksvekst, særlig utfordring å holde på jenter i regionen. Demografien er vanskelig å snu. Tror næringsliv får bedre utvikling. Særlig reiseliv er usikker, men mat trengs så sjømatrelaterte næringer vil få bedre tider.»

Rådmann

En ting som bekymrer mer enn noensinne, og går sterkt inn på meg, er utviklingen i enkelte mindre kystregioner. Det handler om ungdommen og næringsgrunnlaget som skal opprettholde det demografiske grunnlaget. Når arbeidsplasser sentraliseres, og ungdom tar utdanning, må de ha jobber å komme tilbake til. «Ungdommen snakker: hvor skal de bo framover tenker de». Flytter de, så flytter de gjerne ut av fylket. Store unger blir gjerne der de går på skole, mange unge har fokus på Tromsø.

Rådmann

4.2 Driftsresultat i offentlige virksomheter siste år omtrent som forventet, noe strammere økonomi

Diffusjonsindeks siste 12 måneder: **67,7** (47,1 i 2020 og 51,3 i 2019).

Forventet vekstanslag (netto driftsresultat): **-0,15 prosent** (-0,83 i 2020)

De offentlige virksomhetene i undersøkelsen leverte siste år netto driftsresultater der hele 49 prosent svarte at resultatet ble bedre enn forventet. For 39 prosent var resultatet som forventet, mens bare en mindre andel på 13 prosent leverte svakere resultat enn forventet.

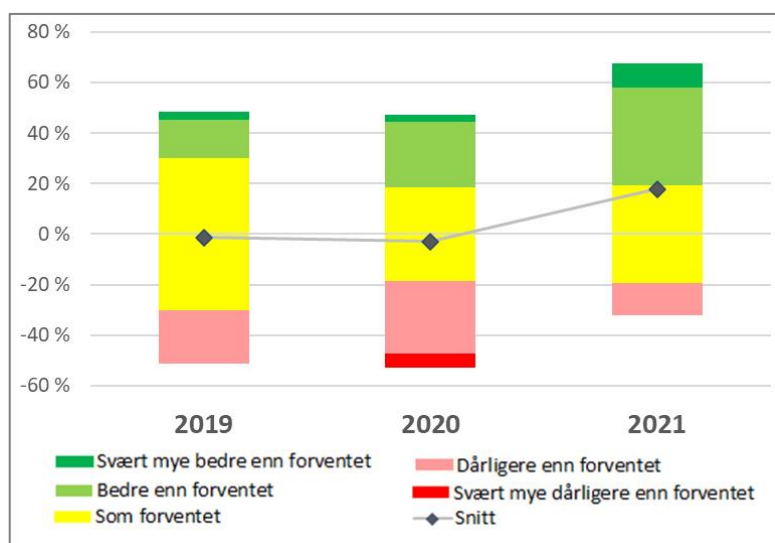
Svarene i årets undersøkelse er ganske mye endret sammenlignet med forrige års undersøkelse. Det gjelder både at flere mente driftsresultatet siste regnskapsår var mer

positivt enn forventet og at klart færre erfarte at resultatet var blitt svakere enn forventet. I 2020 undersøkelsen svarte 35 prosent at driftsresultatet hadde blitt svakere enn forventet mot altså bare 13 prosent i år. Dette understøttes også av at diffusjonsindeksen er bedre i årets undersøkelse med 68 mot 47 i fjor.

Årsaken til bedre driftsresultat i fjor enn forventet forklarer virksomhetene med flere samtidige positive hendelser. For det første ble lønnsoppgjøret gunstigere enn forventet for kommunesektoren i 2020 (1,2 prosent), noe som også gir utslag på pensjonsutbetalinger. Videre holdt renta seg lav, og for deler av året ble det gitt kompensasjonsordning på fire prosent for arbeidsgiveravgiften, også for 0-avgiftssonen i Nord-Troms og Finnmark. Korona-kompensasjonsordningen for øvrig ble også bedre enn en del hadde fryktet.

Så skjedde det en del positive ting i næringslivet med indirekte positive konsekvenser for offentlig sektor. Det gjelder bl.a. at skatteinngangen fra næringslivet ble bedre enn forventet i mange kommuner, bl.a. fikk man færre konkurser i næringslivet i korona-året 2020. Man frykter imidlertid at antall konkurser vil kunne øke når utsatt skatt, avgifter og andre støttetiltak opphører.

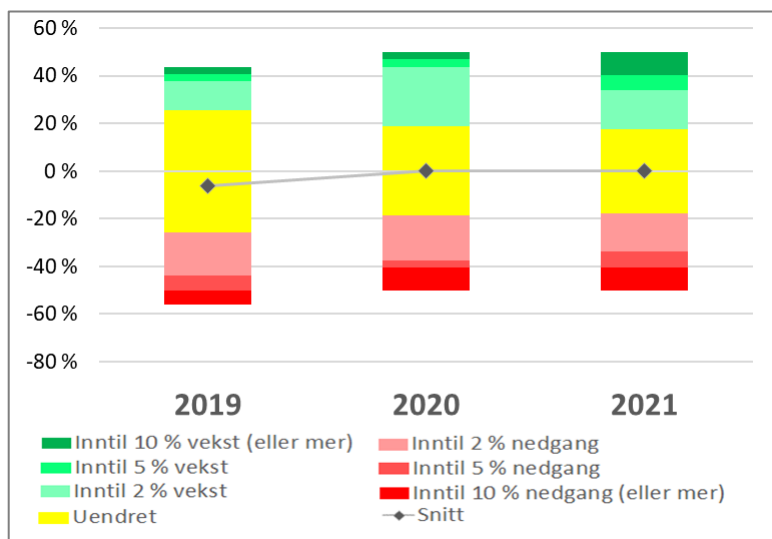
Figur 20 Utvikling i netto driftsresultat siste tolv måneder



Merknad: N 2021=31, N 2020=35, N 2019=33

Framover forventer virksomhetene i gjennomsnitt en *nedgang* i netto driftsresultat på 0,15 prosent de kommende tolv månedene. Dette er litt bedre enn forrige år da man forventet et vekstanslag for netto driftsresultat på -0,83. Andel bedrifter som i årets undersøkelse forventer bedre driftsresultat framover er 32 prosent mens 32 prosent forventet svakere resultat. Det er marginalt bedre enn i fjor.

Figur 21 Forventet utvikling netto driftsresultat kommende tolv måneder



Merknad: N 2021=31, N 2020=32, N 2019=33

4.3 Forventninger for kommende tolv måneders utvikling i offentlig sektor i Nord-Norge – vekstpause

4.3.1 Forventet utvikling i inntekter

Forventet vekstanslag (brukerbetaling): -0,55 prosent (-1,73 pst. i 2020 og 0,30 pst. i 2019). Forventet vekstanslag (øvrige inntekt): -0,26 prosent (1,00 pst. i 2020 og 1,06 pst. i 2019)

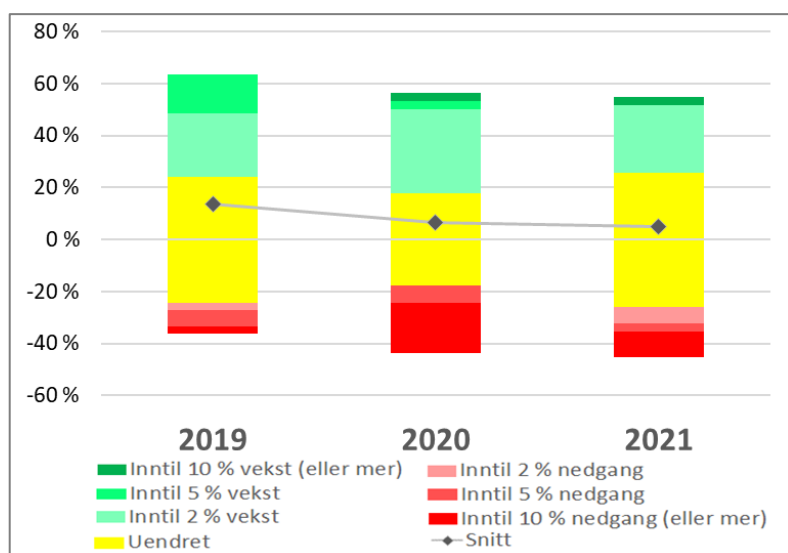
Fra undersøkelsen presenterer vi forventet utvikling i «brukerbetalinger» og «øvrige inntekter» hver for seg. Det er fordi førstnevnte kan offentlig sektor i større grad påvirke selv mens øvrige inntekter er sterkere påvirket av inntektssystemet for overføringer over statsbudsjettet til virksomhetene.

De fleste, dvs. 78 prosent av virksomhetene, forventer uendret eller inntil 2 prosent økte brukerbetalinger framover, mens 3 prosent forventer noe større økning i brukerbetalinger. Mer spesielt er det kanskje at hele 20 prosent forventer nedgang ettersom mange forventer pandemien vil avta utover året og øke brukerinntektene igjen.

Erfaringene er at mange virksomheter har hatt en god del reduserte brukerinntekter fra stengte barnehager, idrettshaller mv. pga. korona hittil i 2021, at situasjonen framover forventes bedre, men fortsatt er usikker. Noen har muligens ikke regnet med den type mulige inntektsbortfall framover, eller forutsatt og tatt i betraktning kompensasjon fra statlige koronamidler. Sammenligner vi forventede brukerinntekter i undersøkelsen fra

forrige år, var det da en høyere andel av virksomhetene som da forventet økning i brukerbetaling (39 prosent, mot 29 i 2021). Samtidig var det en større andel av virksomhetene (26 prosent, mot 13 i 2021) som forventet lavere brukerinntekter utover normal prisvekst. Vi tror det skyldes at usikkerheten om utviklingen i pandemien var større høsten 2020 enn den er våren 2021.

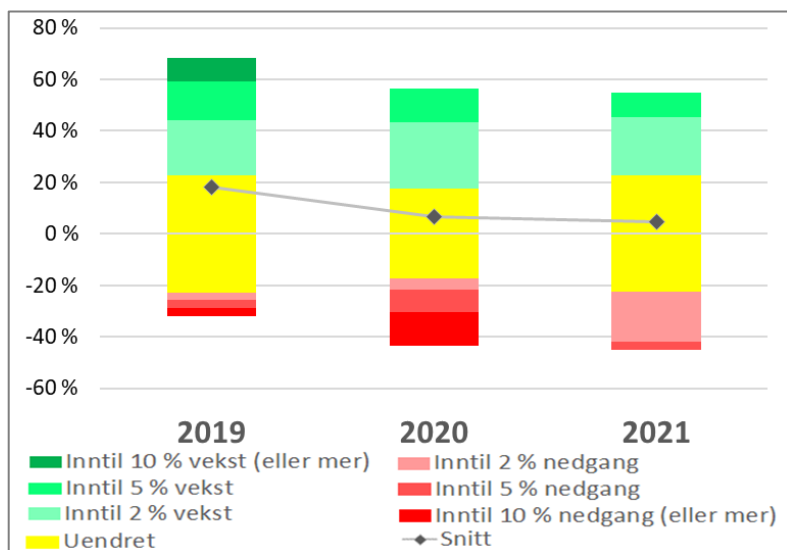
Figur 22 Forventet utvikling i brukerbetaling kommende tolv måneder.



Merknad: N 2021=31, N 2020=31, N 2019=33

Når det gjelder den største inntekstsposten, «øvrige inntekter», forventer om lag halvparten, 52 prosent, uendret inntekt, 26 prosent forventer inntil to prosent inntektsvekst og bare tre prosent forventer økning utover normal prisstigning. Derimot er det noe overraskende at hele 22 prosent forventer inntektsnedgang, og halvparten av disse forventer innteksreduksjon på inntil ti prosent eller mer. Dette kan bl.a. komme fra virkninger av befolkningskomponenten i inntektssystemet der kommuner og fylkeskommuner med nedadgående folketall vil miste inntekter. Mange virksomheter uttaler at de da kan forvente en stram økonomi, selv om noe kan hentes inn etter hvert ved å tilpasse aktiviteten. Sammenlignet med undersøkelsen i 2020, var det også da en stor andel på 26 prosent som forventet nedgang i «øvrige inntekter». Det tilsier at lederne i store deler av offentlig sektor forventer en fortsatt strammere økonomi framover.

Figur 23 Forventet utvikling i øvrige inntekter kommende tolv måneder



Merknad: N 2021=31, N 2020=23, N 2019=33

En *særskilt type inntekter* som tilfaller kommuner i ulik grad, er bruksrelaterte inntekter fra næringer som henter ressurser og nyttiggjør seg arealer i kystsoner eller på land. Mange kommuner er avhengige av disse og vil bli rammet hardt om de faller bort. Det gjelder særskilte skatter/avgifter e.l. fra havbruksnæringa (bl.a. fra Havbruksfondet), vannkraft (bl.a. konsesjonskraft), olje- og gassutvinning (f.eks. eiendomsskatten) og vindkraft (eiendomsskatt mv.). Dette er inntekter som for noen har vært stabile inntekter å regne med, og for andre har kommet med store variasjoner enkelte år (f.eks. fra Havbruksfondet de senere år), og hatt stor betydning for kommuneøkonomien. Flere har basert sine planer og satsinger ut fra det de har eller forventer å få, så forutsigbarhet er helt avgjørende for regioner og virksomheter omkring dette. Dette er til dels inntekter som også er basert på kommunale gjenytelser og investeringer for tilrettelegging.

4.3.2 Forventet endring i brutto driftsutgifter

Samlet vekstanslag: **-1,39 pst** (-0,47 pst. i 2020 og 0,85 pst i 2019)

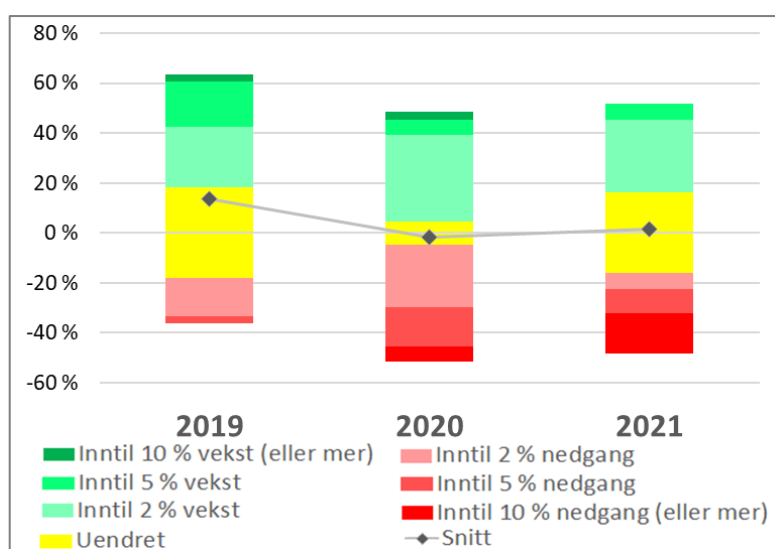
Brutto driftsutgifter betegner en virksomhets utgifter til drift før eventuelle inntekter driften genererer er trukket fra. I offentlig sektor vil forventningene til utviklingen av brutto driftsutgifter si noe om forventet endring av kostnadene knyttet til tjenesteproduksjon og forvaltningsoppgaver. Typisk vil endringer i driftsutgifter være knyttet både til lønnsutviklingen, samt prisutviklingen når det gjelder energi, varer og tjenester som benyttes i offentlig sektors drift.

I gjennomsnitt forventer virksomhetene i undersøkelsen en *nedgang* i brutto driftsutgifter på 1,39 prosent de kommende tolv månedene. Dette vil være en marginalt større nedgang enn den forventede inntektsutviklingen, jf. forrige underkapittel. Svarene kan tyde på at

mange offentlige virksomheter ser for seg en stram økonomi og behov for å ta ned aktiviteten noe. Hele 32 prosent av de offentlige virksomhetene tror driftsutgiftene vil måtte bli noe *lavere* framover, mens 32 prosent forventer at de vil ha det samme utgiftsnivået som før. En del virksomheter, 29 prosent, forventer en mindre økning som bare er innenfor normal prisstigning, mens 6 prosent forventer en noe større økning i driftsutgiftene.

Sammenlignet med i år, var situasjonen i fjorårets undersøkelse at enda flere forventet reduserte driftsutgifter, 47 prosent i 2020 mot årets 32. Fortsatt forventes altså reduserte driftsutgifter, men det er bedring fra i fjor. De siste årene er i kontrast til situasjonen for to år siden da «bare» 18 prosent av virksomhetene forventet lavere driftsutgifter.

Figur 24 Forventet utvikling brutto driftsutgifter kommende tolv måneder



Merknad: N 2021=31, N 2020=32, N 2019=33

4.3.3 Forventet endring i investeringsnivå

Forventet vekstanslag: **-1,85 pst.** (0,72 pst. i 2020 og 0,82 pst. i 2019)

Virksomhetene i offentlig sektor i Nord-Norge oppgir samlet sett at de ser for seg noe tilstrømming i investeringene de kommende tolv månedene med forventet *nedgang* på 1,85 prosent. Det er en noe svakere forventet investeringsutvikling enn i fjorårets undersøkelse. Lav investeringsutvikling signaliseres med bakgrunn i ledernes vurdering av den økonomiske situasjonen i offentlig sektor. Det er til tross for klare ønsker og drivkrefter i regionene med behov for nye investeringer både til flere utbyggingstiltak og omstruktureringstiltak der hensikten er å effektivisere gjennom rimeligere drift. At man før har vært litt for ekspansiv innenfor gitte økonomiske rammer innebærer at flere virksomheter *nå uansett ser seg nødt til å ta ned investeringsnivået noe.*

I intervjuene fra kommunal sektor viser de fleste informantene til at en viktig *driver* bak investeringsvekst fortsatt er et stort etterslep i vedlikehold av bygg og infrastruktur som har hopet seg opp over tid. Dette utløser behov for renovering og investeringer i nybygg som skoler og idrettshaller samt forsømt vann- og avløps oppgraderinger. I et ønske om å få fart på næringsutvikling, investeres det i ulike satsinger som næringsarealer, men også f.eks. avsetting av midler til medfinansiering for å utløse tiltak som flyplassutbygginger. Strukturelle endringer i demografi og bosettingsmønster innen egen region er drivkrefter som på ulike måter slår inn både i kommuner med vekst og nedgang i folketallet. Folketallsutviklingen påvirker imidlertid inntektsgrunnlaget og hva en har råd til å investere for å oppnå nødvendig omstrukturering.

Ofte dreier investeringene seg om behov for kapasitetsnedbygging, eller nedlegging av skoler noen steder for å samle elevene i større enheter mer sentralt – dels av driftsøkonomiske hensyn, og dels behov for omstrukturering som følge av generell nedgang i elevtall, eller småskoler med for få elever. Ytterligere påpekes behov for å samle skolene, og dels barnehager/skolefritidsordning, mer konsentrert i nye bygg for å kunne tilby høyere standard med spesialrom, svømmehall og lettere ha tilgjengelig godt kvalifiserte lærere å sette inn ved fravær. Som for kommunale grunnskoler, opplever også fylkeskommunene politiske føringer om å opprettholde videregående skoler, som er viktige å beholde for flere sårbare distriktskommuner.

Innen helse- og omsorg er det mange brukere med triple diagnoser, og behov for nye løsninger med mer areal til hver pasient i kommunene – dels ombygging og dels nytt, bl.a. for å tilrettelegge for rehabilitering, somatikk og rus/psykiatri. I eldreomsorgen er det både behov for kapasitetsøkning samtidig som det må gjøres tilpasninger i tilbudet til «nye» eldregupper – fordi flere lever lengre og andelen eldre øker. Behovet for ulike type tjenester endret seg og vokst fra tidligere bygningsmasse. Før samlet man pasienter, nå må man skille i ulike typer pasienter. For at flest mulig skal kunne bo hjemme, av de som kan og ønsker det, må de bl.a. ha dagavlasting. Særlig er det behov for investeringer i heldøgns eldreomsorgsenheter.

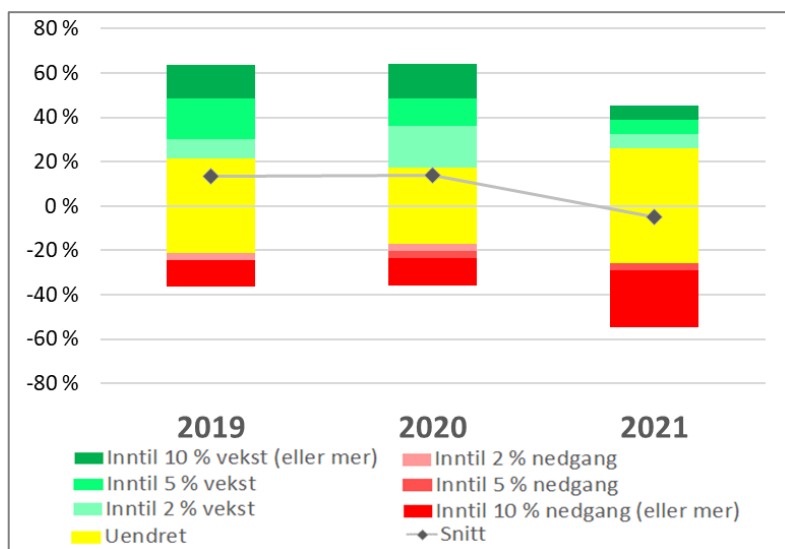
Nord-Norges spredte bosetting med øyer og store avstander er økonomisk krevende for fylkeskommunene og har medført stort etterslep bl.a. på veivedlikehold. Etter regionreformen, med sammenslåing av flere fylkeskommuner, er større deler av veinettet og planleggingen overført til fylkeskommunene, og avhengig av økonomien der. Store investeringer og tilbud innen båt/ferge og videregående skoler presser nå økonomien så mye at en er nødt til å begrense investeringene framover for å overholde de økonomiske rammene, selv om bl.a. øyer og andre veiløse samfunn opplever dramatiske kutt i tilbudene. Bak investeringsiveren, i flere tilfeller i overkant av hva administrativ ledelse i kommunesektoren uttaler økonomien tåler, ligger sterke lokale ønsker om å tilrettelegge infrastruktur og tjenester. Dette gjelder både for det de anser som mulige vekstnæringer

(nevnt: industri og fiskeri, petroleum, mineral, reiseliv) og for utvikling av attraktive lokalsamfunn.

Intensjon om grønn omstilling og reduserte miljøavtrykk utfordrer offentlig sektor ytterligere på stadig flere områder. Samferdsel står sentral i omstillinga, og her finansierer fylkeskommunene kollektivtrafikk med buss, ferger og båt. Det er allerede gjort betydelige investeringer i mer miljøvennlige busser og hurtigbåter i fylkeskommunene i nord. Enkelte fergesamband er allerede elektrifisert, og målet er å elektrifisere mer. I klimameldingen fra regjeringen er det et krav å bytte ut dieselferger med klimavennlige el-ferger i anbud etter 2023. Samferdselssektoren i nord sliter allerede økonomisk for å opprettholde minimumstilbudene. Nordland, som Norges største fergefylke, sier f.eks. nå at de ikke har råd til å ta så stor del av ekstrakostnadene med å elektrifisere mer når de i liten grad får kompensert for merkostnadene, slik at de i neste anbudsrunde antagelig ser seg nødt til å utlyse fergesamband med fortsatt dieseldrift, og dermed [sette det grønne skiftet på vent](#) (nrk.no 22.5.2021). Det forklares med at de ikke kan gjøre ytterligere kutt i samfunnskritiske tjenester til innbyggerne i sårbare lokalsamfunn, som kollektivtrafikk, som disse merinvesteringene vil kunne medføre.

Innen spesialisthelsetjenesten er det fortsatt flere store nye investeringer på gang, bl.a. med nye sykehusutbygginger flere steder i landsdelen, samtidig som økonomien er stram etter nylig gjennomførte sykehusinvesteringer. Drivkreftene er en foreldet bygningsmasse med investeringsbehov for å oppnå mer effektiv drift. Videre er det behov for utskifting av gammelt utstyr, til mer moderne utstyr, for å kunne gi nye behandlingstilbud.

Figur 25 Forventet utvikling neste tolv måneder: Investeringsnivå



Merknad: N 2021=31, N 2020=32, N 2019=33

Spørsmål:

«Hva er dine forventninger for utviklingen i din virksomhet for de kommende tolv månedene? (vurder utviklingen i forhold til de foregående tolv månedene) – investeringer

Infrastrukturutfordringer: Fylkeskommunene har store infrastrukturutfordringer knyttet til veier, bruer og kollektivtrafikk på land og sjø. Fylkesveiene trenger flere mrd. kr til utbedring og etterslep i vedlikehold i «vårt» fylke.

Vi har *videregående skoler* med dårlig bygningsstandard som trenger oppgradering. Skolene er dessuten spredt lokalisert og kostbare å drifte effektivt, men der det er politiske føringer om å opprettholde skolestedene i valgperioden. Her trengs investeringer for å effektivisere drift og ha råd til tjenestetilbudet.

Fylkeskommunene

Grønn omstilling, investeringer:

-Vi har satset på mer miljøvennlige fartøy og lavere driftskostnader, mer tilpasset behov der de skal brukes. Vi har bl.a. elektrifisert noen av våre fergesamband, og skal ta flere.

-Vi har investert i miljøvennlige busser, og investert i ladeinfrastruktur til el-busser. Satsingen bremses av økonomien.

Fylkeskommuner

Grønn omstilling og statlige rammer:

I klimameldingen fra regjeringen er det et krav å bytte ut dieselferger med el-ferger.

Nordland uttaler at de kanskje må sette det grønne skifte på vent når det gjelder dette pga.

merkostnader på 200 mill. kr årlig. «Problemet er at den økonomisk kompensasjon som følger med pålegget, ikke er i nærheten av å dekke alle kostnadene knyttet til denne overgangen».

Fylkesråd Nordland (NRK 22.5.2021)

Vi har måttet investere i nye sykehusbygg og medisinsk utstyr som erstatning for det som er utrangert og lite effektivt. Flere blir eldre og må behandles flere ganger. Ny teknologi og behandlingsmetoder presser fram nye investeringer. For å oppfylle krav til økt behandlingstilbud trengs økte investeringer for å effektivisere behandlingen gjennom utstyr og organisering. **Leder, helseforetak**

Viktigste investeringer vi trenger er:

- Vann og avløp, og litt vei. Nedlegge barneskole og samle i færre planlegges. Men hvis politikerne ikke vil det, beholdes dagens barneskoler som da vil måtte oppgraderes. Administrativt mener vi det allerede er for mange barneskoler pga. færre unger.
- Om to år har vi færre barnehager

Rådmenn

Omsorgstrappa helse- og omsorg:

-den demografiske utvikling framtvinger nyorientering av opplegget for omsorg av flere og nye grupper eldre. Nye boligfelt.

-Velferdsteknologi og boenheter som tar teknologien i bruk for å mestre økonomien og gi nok tilbud

-Bygg må tilrettelegge for rehabilitering, somatikk og rus/psykiatri. Mange brukere med flere samtidige diagnoser stiller krav til nye løsninger og mer areal og fleksibel utforming.

Rådmenn

Strategien er å bygge opp pengebingen til å investere i utvikling.

- Kommunen driver planmessig infrastruktur oppgradering og skoler reorganiseres (sanering, nybygg).

- Tilrettelegging for nye nærings-etableringer er i fokus som følge av flere større nærings- og infrastruktur investeringer på gang i kommunen. Etableringene trenger arbeidskraft og økt boligbygging som investorer vil bidra med.

Rådmann

Regionale leveranseandeler til investeringene

I gjennomsnitt oppgir de offentlige virksomhetene i undersøkelsen at 63,8 prosent av den enkelte virksomhetens forventede investeringsbeløp vil bli liggende igjen i landsdelen.² Det er omtrent samme andel regionale innkjøp som ved undersøkelsen i 2020.

En interessant nyansse er at hvor stor andel av investeringene som går til regionale leverandører varierer til dels betydelig mellom de ulike kategoriene av offentlige virksomheter. Dette gjenspeiler dels forskjeller i hvilken aktivitet de utfører, men muligens også forskjell i hvordan innkjøpsforvaltning og -strategier foregår.

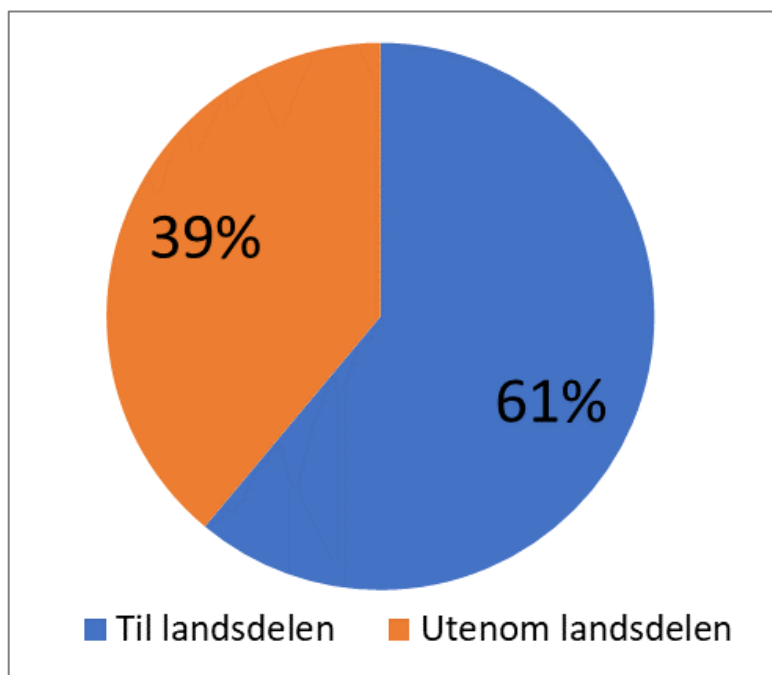
Kommunesektoren og kommunale selskap gjør samlet en noe høyere andel av sine investeringsinnkjøp lokalt, 70–80 prosent, herunder fylkeskommuner noe lavere (50–60 prosent) og kommuner stort sett noe høyere. Statlige virksomheter ligger en del lavere.

Statlige eide virksomheter i utvalget har svart de har regionale leveranseandeler på 10–50 prosent fra sine investeringer, og sykehussektoren synes å ha en type aktivitet som innebærer at regionale innkjøp forventes ligge godt under dette med andeler på 10–30 prosent, bl.a. pga. innkjøp av kostbart medisinsk utstyr der mesteparten kjøpes nasjonalt eller utenlands. Imidlertid vil de regionale leveranseandelene fra sykehus påvirkes av at det fra år til år varierer hvilke typer investeringer som gjøres. F.eks. vil år med investeringer i nye store byggeprosjekt trekke regional leveranseandel opp.

Universitetssektoren har anslått regionale innkjøp fra investeringer på 45–55 prosent. Flere viktige forvaltningsenheter fra regional stat, som f.eks. statsforvalter og noen andre, har vi begrenset data på. Ut fra data vi har, som f.eks. også inkluderer politidistrikt i nord, kan det virke som regional stat kjøper relativt mindre andel av investeringer lokalt enn kommunale virksomheter.

² I år, som i fjor, tillegges svarene fra alle virksomhetene like stor vekt. Tidligere ble virksomheter tillagt vekt etter hvor store investeringer de hadde, og det ble ut fra den enkelte respondents oppgitte investeringsbeløp og lokal leveranseprosent beregnet samlet lokal leveranseandel for hele utvalgets forventede investeringer. Med sistnevnte metode vil noen få av de offentlige virksomhetene i utvalget dominere pga. sin størrelse, og tillegges veldig stor vekt i beregningen. Resultatenes robusthet for å gjenspeile nordnorsk offentlig sektor vil være veldig avhengig av at utvalget er representativt for å gjenspeile de samlede investeringer, men mindre sårbart i årets metode.

Figur 26 Andelen av investeringer til landsdelen



(Merknad: N=28)

Virksomhetene i offentlig sektor er underlagt regelverket om offentlige anskaffelser, noe som innebærer at alle investeringsprosjekter og innkjøp må være gjenstand for konkurranse. Anskaffelser (herunder investeringsprosjekter) over en viss terskelverdi må i henhold til regelverket lyses ut på anbud i hele EØS-området. Virksomhetene har derfor i begrenset grad mulighet til å ta hensyn til lokalt og regionalt næringsliv når anskaffelser skal foretas. Enkelte av informantene vi har snakket med oppgir at selv om store nasjonale eller internasjonale aktører ofte vinner større anbud, benytter disse i stor grad lokale underleverandører. Slik kommer likevel en del av de større offentlige investeringene indirekte lokalt og regionalt næringsliv til gode.

4.3.4 Sysselsettingen i offentlig sektor kommende tolv måneder: forventes fortsatt noe nedgang

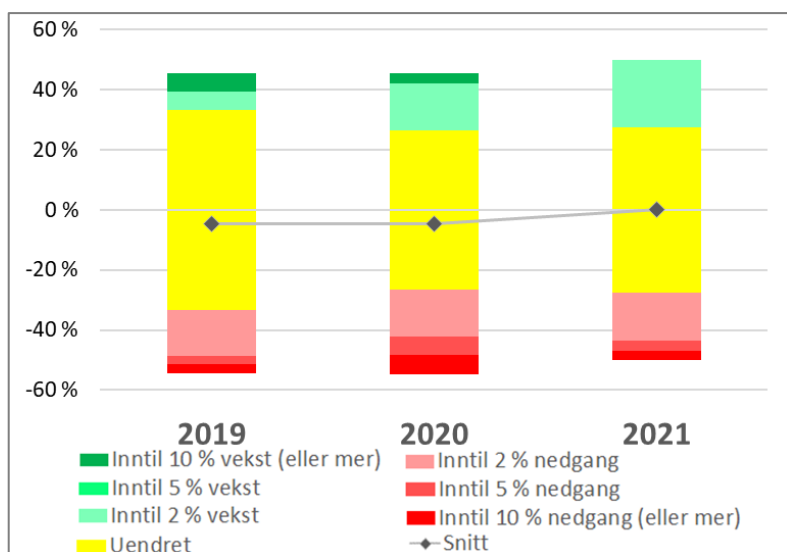
Forventet vekstanslag: **-0,29 pst.** (-0,31 pst. i 2020 og 0,03 pst. i 2019). Ny indikator: Endring årsverk siste år (jan. 2020 – mars 2021): -1 pst.

Virksomhetene i offentlig sektor opplyste at de hadde en nedgang i årsverk siste år, og forventer en fortsatt liten nedgang i sysselsettingen framover. I sum oppgir virksomhetene at de venter å *redusere* bemanningen med 0,29 prosent de kommende tolv månedene, som er omtrent det samme forventning som i fjorårets undersøkelse. En liten overvekt av virksomhetene (55 prosent) forventer imidlertid ingen endring i antall årsverk, som i fjor. Hele 23 prosent forventer fortsatt redusert antall ansatte (28 prosent i 2020), mens 23 prosent (19 prosent i 2020) forventer å øke antall ansatte. En forskjell fra to år siden, er at

både i år og i fjor er det relativt flere som befinner seg i kategoriene at de forventer vekst eller reduksjon i ansatte mens færre forventer uendret antall årsverk.

Dette gjør det naturlig å bringe på banen at dette kan være uttrykk for forventninger om omstruktureringer og usikkerhet i offentlig sektor der flere virksomheter vokser mens andre reduserer. Dette kan dels skyldes strukturelle samfunnsendringer, men flere nevner uheldige effekter for en del kommuner slik kriteriene i inntektssystemet for overføringer til kommunene fungerer.

Figur 27 Forventet utvikling i virksomheten: Antall årsverk



N 2021=31, N 2020=32, N 2019=33

4.3.5 Utfordrende å skaffe kvalifisert arbeidskraft til flere yrkesgrupper i offentlig sektor

Diffusjonsindeks: **34,5** (37,5 i 2020 og 56,3 i 2019)

Ett av spørsmålene i undersøkelsen adresserer tilgangen til relevant kompetanse – hvor virksomhetslederne blir spurt hvordan de opplever tilgangen på kvalifisert arbeidskraft. I sum svarer bare 10 prosent av virksomhetslederne at dette oppleves som «lett» eller «svært lett», og andelen som oppgir at tilgangen på arbeidskraft er «hverken vanskelig eller lett» utgjør 48 prosent. De som synes det er utfordrende å rekruttere utgjør til sammen 41 prosent, fordelt på 31 prosent som synes det er «vanskelig» og 10 prosent som synes det er «svært vanskelig».

Vi har sammenlignet med fjorårets undersøkelse, og årets diffusjonsindeks på 34,5 mot fjorårets 37,5 uttrykker ganske tydelig at rekrutteringssituasjonen til offentlig sektor fortsatt er vanskelig, og noe vanskeligere enn i fjor, men vesentlig vanskeligere enn for to år siden da diffusjonsindeksen i 2019 var på hele 56. Dette underbygges ytterligere av at i

2019 syntes «bare» 25 prosent det var vanskelig å rekruttere og hele 38 prosent syntes det var lett eller svært lett å rekruttere. Det ekstraordinære ved denne utviklingen er at de økte rekrutteringsutfordringene i offentlig sektor skjer i korona-årene 2021 og 2020 da mange har blitt arbeidsledige eller permitterte i flere næringer i privat sektor.

Intervjuene bidrar til å kaste mer lys over tallene og underbygger analysene foran om at det er blitt vanskeligere å rekruttere kompetansepersonell til flere viktige yrker.³

Offentlige virksomheter, herunder i særdeleshet kommunene, driver en svært mangfoldig virksomhet. De dekker mange og svært ulike sektor- og fagområder, og de har dermed behov for personale med utdanning innenfor forskjellige fagområder, eksempelvis pedagogikk, helsefag, ingeniørfag eller rettsvitenskap/jurister. Statlig forvaltning og -virksomheter kjennetegnes av mange jobber som krever høy, og til dels svært spesialisert høyere utdanning, herunder til universiteter og sykehus.

Alle informantene vi har snakket med oppgir at tilgangen til kvalifisert arbeidskraft varierer mye ut fra sektor og fagområde. De fleste mener det er utfordrende å skaffe tilstrekkelig antall kvalifiserte arbeidere innenfor helse- og omsorgssektoren som sykepleiere/spesialsykepleiere, leger/legespesialister (ortopeder m.fl.), bioingeniører, radiografer og ulike andre typer helsefagarbeidere. Eldrebølgen, fastlegekrisen og koronapandemien gjør at kommunene enda tydeligere ser nødvendigheten av nye tiltak for å være attraktive bo- og arbeidskommuner for å rekruttere den type personell. Det handler om å revurdere bl.a. måter å gjøre arbeidshverdagen håndterbar for leger m.fl., personell som ofte jobber i krevende vaktordninger, har stort ansvar og fyller kritiske funksjoner.

Korona-perioden har gjort det vanskeligere å innleie personell/vikarer fra Sverige, Danmark og Sør-Norge, og synliggjort enda tydeligere bemanningskrisen i deler av helsesektoren. Det gjelder både større og mindre kommuner, men særlig kritisk i mindre distriktskommuner med få stillinger og lange avstander.

Til dels gjelder rekrutteringsutfordringene til offentlig sektor også personell til teknisk sektor (ingeniører, arealplanleggere, prosjektledere o.l.), som følge av mange større regionale utbyggingsprosjekt der offentlig sektor også må ha plankapasitet for utbyggingsprosjekt i regi av privat sektor, særlig folk med erfaring. Akademisk arbeidskraft som advokater, økonomer, planlegger o.l. kan også oppleves som vanskelig selv for litt større steder uten relevante utdanningstilbud nært, «mens til vanlig administrasjon, som kontorstillinger, rådgivere osv. har vi mange søkere». Etter overføring av deler av statlig veiadministrasjon til fylkene oppleves enkelte steder at det er vanskelig å rekruttere veiingeniører o.l.

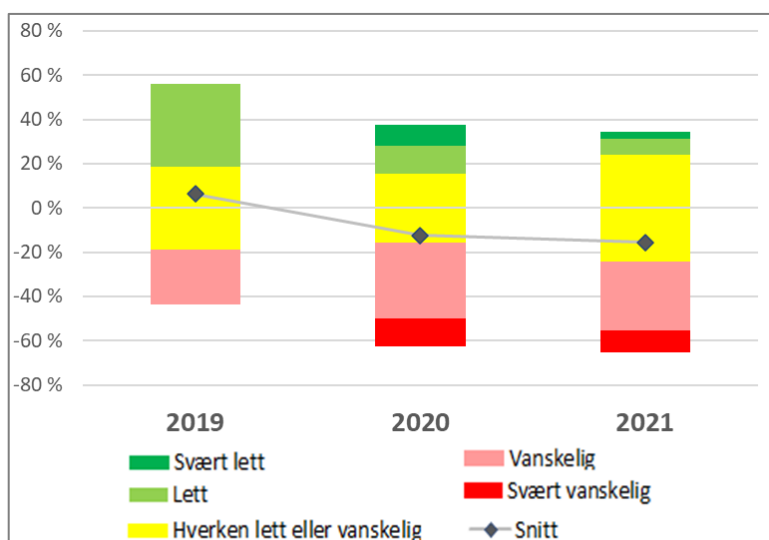
³ Jf. også utvalg av informantutsagn i tekstboksene under.

Et moment som var litt nytt i fjorårets undersøkelse, var at flere sa at rekruttering av lærere nå går greit, og viser til reduksjonen i elevtall til grunnskole og videregående skole som årsak til det. Det samme er gjentatt i årets undersøkelse. For en del kommuner er det likevel noe utfordringer med å skaffe nok lærere til alle skoler, bl.a. som følge av statens nye utdanningskrav for lærere som må oppfylles innen 2025. Enkelte andre mindre yrkesgrupper som kommunene har problem å rekruttere er psykologer og spesialpedagogisk personell, vernepleiere og fagkyndige til barnevern.

På spørsmål om rekrutteringsutfordringer trakk de fleste fram utfordringene med å skaffe kvalifiserte folk til ulike fagstillinger. Også i år ble det dessuten påpekt utfordringer med å få dyktige folk til å søke på lederstillinger. Flere nevner problemer med å få søkere til rektorstillinger, men også sektorledere til hhv. oppvekst og helse-/sosial, stillinger med høy lønn, er det få søkere til. Kanskje søker det 6–8 personer, men bare få av de som har søkt er egentlig kvalifiserte. «Derimot har vi kanskje 40 søkere til rådgiverstillinger.

I sum oppgir virksomhetene at til tross for enkelte rekrutteringsutfordringer, så klarer man vanligvis «å tilby tjenestene, men det gjør bare ting til dels betydelig vanskeligere. Valget man gjerne står overfor er at man ikke får løst oppgavene innenfor tidsramme, lengre ventelister (f.eks. at noen mangler fastleger) og man må leie korttidsarbeidskraft fra dyre vikarbyrå». Det medfører betydelig økte kostnader.

Figur 28 Hvor vanskelig er det for din virksomhet å skaffe kvalifisert arbeidskraft?



Merknad: N 2021=29, N 2020=32, N 2019=32

Spørsmål: «Hvor vanskelig er det for din virksomhet å få tak i kvalifisert arbeidskraft?»

- Helsepersonell, særlig leger og sykepleiere, til dels også ingeniører og universitetsutdannede er vanskelig å skaffe. Lærere går bedre selv om noen sliter. Fastleger er vanskeligst hos oss, særlig til privat praksis, forverret siste to år.

- Kjører ulike tiltak for å bedre dette: erstatte private legehjemler med kommunale stillinger, redusere listestørrelse mv.

- Vanskelig å følge lovkrav som å ha psykolog, faglært spesialpedagog mv.

Tre rådmenn; Troms/Finnmark og Nordland

- Vi håper flere nye utbygginger og private etableringer som kommer i regionen nå vil generere arbeidskraftreserve til offentlig sektor fra medfølgende ektefeller.

- Viktig å ha fokus på å fase inn arbeidere til å bli innbyggere og ikke bare arbeidspendlere. Har mye arbeidspending nå fra Øst-Europa, men mange bosetter seg etter hvert.

Rådmann, kommune Nordland

- Lærere, tannleger og administrative stillinger går greit å skaffe, vanskeligere å rekruttere rektorer og spesialpedagoger.

- Utfordring å rekruttere og beholde personell i spesialstillinger til grunnerverv, ingeniører og planleggere mv. etter overtakelse av mer veiansvar. Konkurrerer med Vegvesenet og private som følge av mange utbyggingsprosjekt i nord på gang.

Leder, fylkeskommune

- Vanlig administrasjon, som kontorstillinger, rådgivere osv. har vi mange søkere til og greit å rekruttere. Derimot vanskelig å rekruttere fagutdannede innen helsevesen

- Det varierer, men dårlig søking lederstillinger på alle nivå, også i sentraladministrasjonen. Nesten ikke søkere på kommunalledernivå, lederstilling helse/sosial og rektorer. Av en eller annen grunn vil ikke folk ha lederstillinger.

Rådmann; Troms og Finnmark

- Særlig radiografer, ulike typer spesialsykepleiere (intensiv, anestesi) og legespesialister, bl.a. ortopedi, er vanskelig å rekruttere.

- Korona har gjort innleie av personell/vikarer fra Sverige, Danmark og Sør-Norge vanskeligere. Klarer ordne høyt kvalifisert helsepersonell på et vis, men er vanskelig og gir forsinkelser. Men vi gjennomfører og til bra nok kvalitet. Overtid er slitsomt for personalet. Leier inn folk fra bemanningsbyrå for helsepersonell, men det er dyrt.

Leder, regionalt sykehus/Helse Nord

5 Spesialtema «Klimarisiko»

Dette er andre året Forventningsbarometer for Nord-Norge presenterer spesialtema «Klimarisiko». Klimarisiko blir stadig mer aktuelt. Samfunnet merker i økende grad effekter av klimaendringene. Det er tøffere vær, mer nedbør, økt rasfare, økte skader på veier, kaier og kraftlinjer og næringslivet erfarer økte logistikkutfordringer. Klimaendringene skaper tørkeperioder, vekstsesongen forskyves enkelte steder og fiskens vandring endres – nye arter trekker nordover. Samtidig utvikles det stadig bedre kunnskap om klimaendringene og man kan med større sikkerhet vise at de endringene vi opplever er forårsaket av menneskelig påvirkning på klima. Det utvikles også mer treffsikre modeller og scenarier over mulige fremtidige utviklingstrekk i klimaet og man kan ved hjelp av modellering peke på mulige fremtidige konsekvenser. Denne kunnskapen kan tas videre i planlegging av samfunns- og næringsaktivitet.

Ifølge Miljødirektoratet handler «klimarisiko både om hvordan de fysiske konsekvensene av klimaendringer vil påvirke natur og samfunn og om hvordan overgangen til en verden i tråd med målene i Parisavtalen om å redusere utslippene av klimagasser vil påvirke samfunnet».⁴ Risiko skapes av usikkerhet. Klimaendringer skaper en rekke nye, komplekse og til dels uforutsette utfordringer. Klimarisiko oppstår når det er usikkerhet – det er usikkerhet knyttet til de ulike mulige konsekvensene av klimaendringer, klimapolitikk og klimarelatert teknologisk utvikling kan medføre.⁵ Det knytter seg usikkerhet til hvordan våre fysiske omgivelser vil endres, hvilke grep vi kan bli tvunget til å ta og hvilke konsekvenser det vil ha for samfunns- og næringsutvikling. Klimarisiko kan deles inn i *fysisk risiko*, som relateres til konsekvensene av endringer i det fysiske miljøet og *overgangsrisiko* som relateres til konsekvensene av klimapolitikken, teknologiske endringer, endringer i etterspørsel og endringer i regelverk. Et ferskt eksempel på klimarelatert overgangsrisiko er EUs Bærekraftstaksonomi og vi vil presentere den i det følgende.

EUs bærekraftstaksonomi – en overgangsrisiko

Vurdering av fremtidig risiko og usikkerhet er en del av kjernevirksomheten i finans- og forsikring. Vurdering av klimarisiko inngår i risikobildet. Det er nå kommet et nytt element som kan representere en overgangsrisiko for norsk næringsliv, nemlig EUs Bærekraftstaksonomi.⁶ Dette er EUs nye forordning om klassifisering av bærekraftige investeringer. Ved hjelp av det nye klassifiseringssystemet skal EU bidra til null-utslipp

⁴ <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/klima/klimarisiko/>

⁵ NOU 2018:17 «Klimarisiko og norsk økonomi»

⁶ Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2020/852 av 18. juni 2020 om fastsettelse av ramme for å fremme bærekraftige investeringer og om endring av forordning (EU) 2019/2088 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32020R0852>

samfunnet i tråd med FN sine bærekraftsmål, EUs klima- og miljømål og Parisavtalen, med overordnet mål om et nullutslipp innen 2050. Dette betyr at for å begrense klimarisiko skal investeringenes bidrag til bærekraft vurderes ut ifra at de skal oppfylle en rekke nærmere bestemte krav, og finansiering kan avslås eller prises høyt hvis kravene ikke oppfylles i tilstrekkelig grad. Det er rimelig å forvente at taksonomien vil få betydning som måtestokk på en rekke områder og vil kunne betraktes som en klimarelatert overgangsrisiko. Se også Kunnskapsbankens artikkel om temaet, <https://www.kbnn.no/artikkel/taksonomi>.

Taksonomiforordningen har seks definerte miljømål: Begrensning av klimaendringene, tilpasning til klimaendringene, vann og marine ressurser skal beskyttes og brukes på en bærekraftig måte, omstilling til sirkulær økonomi, forebygging og kontroll av forurensning og biologisk mangfold og økosystemer skal beskyttes og gjenopprettetes. Aktiviteter i en virksomhet skal i utgangspunktet defineres som bærekraftige dersom de bidrar vesentlig til oppfyllelse av et av disse målene, samt ikke bidrar negativt inn mot de andre målene og oppfyller sosiale minimumsstandarder. Det arbeides med å definere tekniske kriterier som skal oppfylles for å kunne definere måloppnåelse. Kriterier for måloppnåelse for de to første målene er allerede definert for aktiviteter innen følgende økonomiske sektorer: landbruk og skog, energiproduksjon, vannforsyning, kloakk og avfallshåndtering, transport, anlegg, eiendom, data og telekommunikasjon samt forskning. Disse næringsområdene er valgt fordi de anses å ha aktiviteter som kan gi et vesentlig bidrag for å redusere klimautslipp. Det er verdt å merke seg at aktiviteter knyttet til olje og gass ikke er å anse som et relevant næringsområde. Andre sektorer inkludert havbruk, luftfart og shipping kan på sikt bli inkludert. For nordnorsk næringsliv vil for eksempel kriteriene for hva som regnes som bærekraftige transportløsninger og hvordan bærekraft i havbruk og fisker klassifiseres vil komme til å bli viktige.

Taksonomien trådte i kraft i EU i 2020, mens kravene blir gjeldende fra 2022 og 2023 og vil bli lovgivende i EU. Den norske regjeringen arbeider med opptak i EØS avtalen, den er allerede sendt ut til offentlig høring av finansdepartementet. Taksonomien vil få stor betydning for hvilke investeringer som finansieres av EU og den skal gi Europa en felles forståelse av hvilke aktiviteter kan defineres som miljømessig bærekraftige. Selv om det er et stykke igjen, vil dette regelverket vil få store konsekvenser for norsk næringsliv både med tanke på egne aktiviteter og som handelspartnere i EU. Allerede nå gir en rekke store advokatfirma klar melding til norsk næringsliv om å forberede seg.

Finansnæringen har hatt fokus på klimarisiko i lang tid, men hvor opptatt er resten av næringslivet og offentlig sektor av klimarisiko? Og hva gjøres i forhold til klimarisiko? Dette er tema for våre spørsmål til ledere i privat og offentlig sektor.

De to sektorene presenteres hver for seg, men samlet sett er klimarisiko et tema som tillegges «noe strategisk betydning» hos litt under halvparten av virksomhetene både i

privat og offentlig sektor, med litt større vektlegging i offentlig sektor. Dette er uendret i forhold til 2020. Samtidige ser det ut til at flere både privat og offentlig sektor tillegger klimarisiko noe mindre betydning i 2021 enn i 2020. I begge sektorene er det samme tendens: en nedgang i andelen som mener at klimarisiko har «stor» eller «svært stor betydning» og økning i andelen som mener at det har «ingen betydning».

5.1 Klimarisiko i næringslivet

Klimarisiko handler om usikkerhet knyttet til fremtidig utvikling på både kort og lang sikt. Den risikoen som skal vurderes kan i mange tilfeller ligge langt utenfor virksomhetenes kjernekompetanse, noe som øker utfordringene knyttet til vurdering av klimarisiko. Samtidig kan tilpasning til økt klimarisiko også innebære nye forretningsmuligheter og åpne nye markeder for de virksomhetene som er omstillingsorientert.

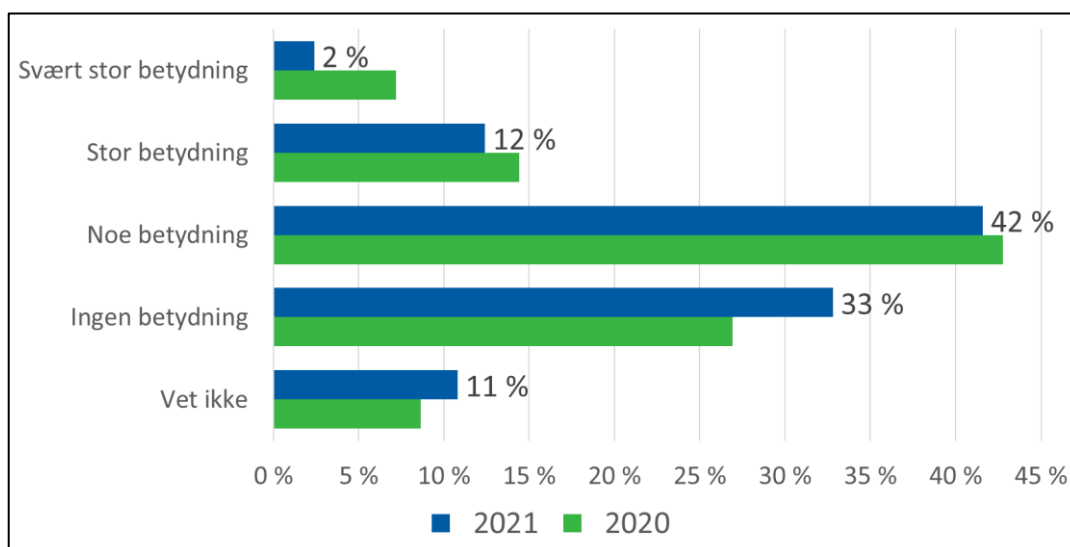
Vi undersøkte bedriftenes forhold til klimarisiko gjennom å stille følgende spørsmål: «Hvilken betydning har klimarisiko for virksomhetens strategiske valg fremover»? Det var også en supplerende forklaring av begrepet: «Klimarisiko favner her både klimaendringer og tiltakene som bekjemper dem, altså fremtidig klimarelatert utvikling». Vi ønsket også å få vite om klimarisiko vil påvirke virksomhetens investeringer i 2021 og hvor stor andel av investeringene vil være knyttet til klimarisiko. Informantene ble også bedt om å beskrive nærmere hvilken klimarisiko virksomheten ble utsatt for og om de mener klimarisiko kan skape nye markedsområder for virksomheten.

Hovedtrekkene i privat sektor kan oppsummeres i at klimarisikoførst og fremst oppfattes å dreie seg om fysisk risiko; endringer i værforhold, ressursgrunnlag og energikilder. Utslippsreduksjon, elektrifisering og overgang til fornybare drivstoff kilder er det tiltak man er med opptatt av for å redusere klimarisiko. I mange av tilfellene synes det å være eksternt press fra kunder, leverandører og klimafokus hos ungdommen (som fremtidig arbeidskraft og potensielle kunder) som er drivere for en del av virksomhetene sitt fokus på klimarisiko. Våre informanter er i liten grad opptatt av overgangsrisiko i form av reguleringer, avgifter og markedsendringer.

Klimatilpasning krever både kompetanse og kapital. Klimarisiko relaterte investeringer anslås stort sett til å ligge rundt 10 prosent av forventede investeringer, med noen større andel hos enkelte virksomheter. Investeringene knyttes i hovedsak til utskifting av maskiner, produksjonsmidler, overgang til nye energiformer og oppgradering av bygg og annen infrastruktur.

Om lag 2/3 av informantene ser at klimarisiko på sikt kan skape nye markeder, men relativt færre synes å drive målrettet utviklingsarbeid. Elektrifisering, utvikling av mer miljøvennlige produksjonsprosesser, energieffektivisering, digitalisering og mer naturskader kan skape nye markedsmuligheter.

Figur 29 Hvilken betydning har klimarisiko for virksomhetens strategiske valg fremover?



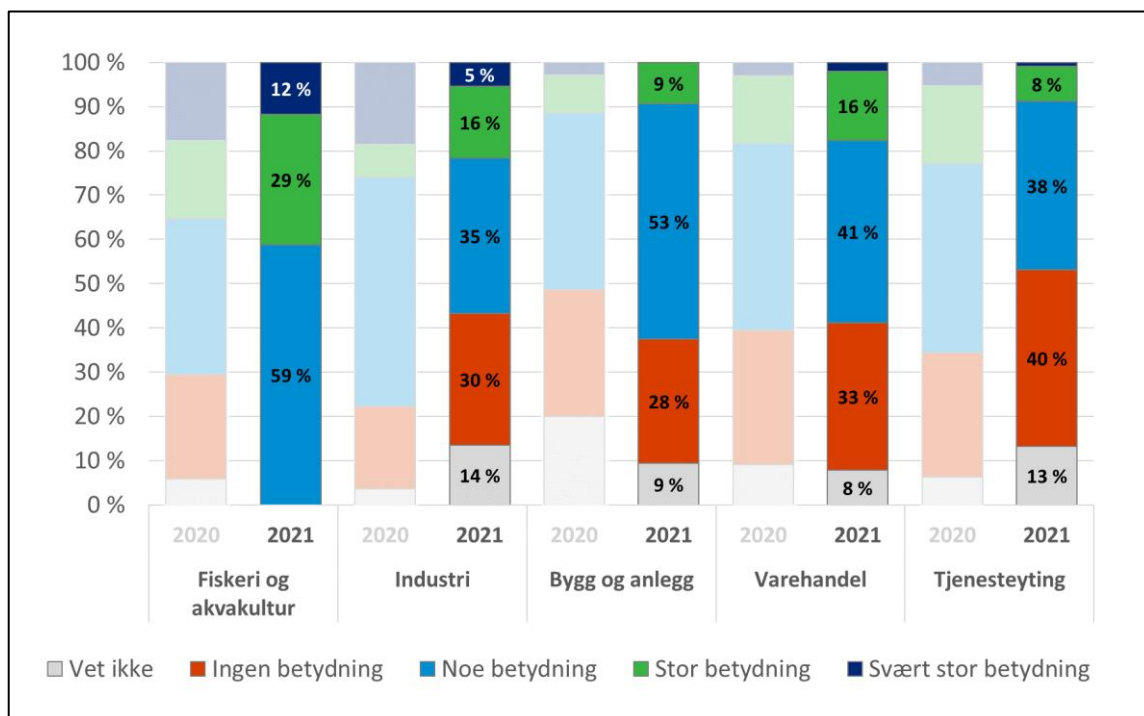
Hele 44 prosent av de spurte næringslivsinformantene svarte at klimarisiko «ikke hadde» strategisk betydning eller at de «vet ikke» om den hadde betydning, i 2020 var dette 36 prosent. Det var også en nedgang i de som mente klimarisiko hadde «svært stor» eller «stor» betydning. I 2021 var det 14 prosent som mente det, mens det i 2020 var 21 prosent. Andelen som mener at klimarisiko har «noe betydning» for virksomhetens strategiske valg er stabil. Den var 42 prosent i 2021, mens tilsvarende tall i 2020 var 43 prosent. Materialet gir ikke grunnlag for å si noe om mulige årsaker til hvorfor det har skjedd ei endring i den strategiske vektleggingen av klimarisiko.

I år som i fjor indikerer datamaterialet at det er flest store virksomheter som har oppmerksomhet på klimarisiko. Det er også noen små virksomheter som er opptatt av dette temaet. Lederfokus, kompetanse og om virksomheten er i en klimaeksponert bransje har betydning for oppmerksomhet på klimarisiko. Enkelte oppfatter klimarisiko som de ordinære værmessige utfordringene man har i nord, særlig om vinteren, og kobler det ikke til klimaendringer.

Det generelle inntrykket er fortsatt at mange nordnorske virksomheter har en vei å gå når det gjelder oppmerksomhet på og kunnskap om klimarisiko. Finansnæringen bør kanskje ta pådriverrolle for å stimulere til sterkere fokus på klimarisiko hos næringsaktørene. Det må også tas høyde for både fysisk risiko og overgangsrisiko i virksomhetenes strategiske planlegging.

I det følgende presenteres den strategiske vektleggingen av klimarisiko for de fem ulike næringene materialet og vurderingene i 2021 sammenlignes med 2020.

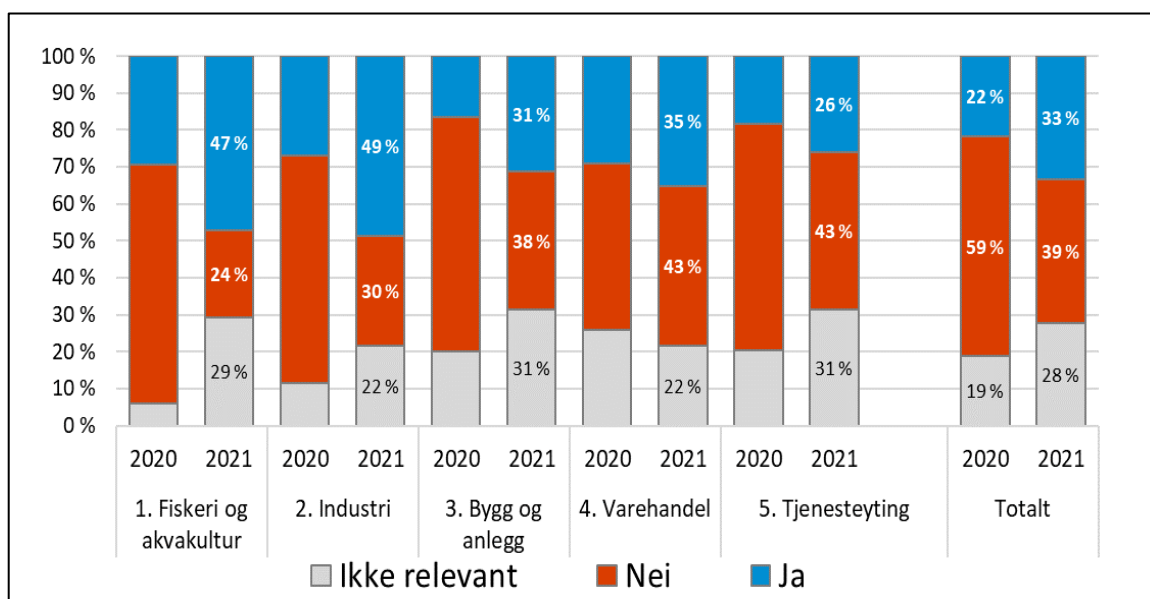
Figur 30 Hvilken betydning har klimarisiko for virksomhetens strategiske valg fremover?



Som figuren viser, er det forskjeller mellom næringene i den strategiske vektleggingen av klimarisiko og i det følgende kommenteres hver næring. Både vektleggingen av klimarisiko og utviklingstendensene fra 2020 til 2021 varierer mellom næringene. Fiskeri og akvakultur og bygg og anlegg tillegger klimarisiko større betydning i år enn i fjor. I industri og tjenesteyting synes det å være en motsatt tendens, mens varehandelen viser liten endring i vektleggingen.

Vi har også undersøkt virksomhetenes vurdering av om klimarisiko vil påvirke deres investeringer i 2021. Ved å se strategisk vektlegging av klimarisiko og investering i sammenheng, får vi en indikator på om risiko omsettes til handling.

Figur 31 Vil klimarisiko påvirke virksomhetens investeringer i 2021



I det følgende presenteres data fra de ulike næringene og vi sammenligner 2020 og 2021.

5.1.1 Fiskeri og akvakultur

Virksomhetene innenfor ressursbaserte næringer er de som særlig merker klimaendringene og har oppmerksomhet mot hvordan håndtere mulige klimaendringer. Akvakultur og fiskeri er blant de næringene som relativt sett gir klimarisiko størst strategisk betydning i vårt materiale, både i 2021 og i 2020 og betydningen har økt. Alle informantene mener klimarisiko har strategisk betydning. Hele 59 prosent tillegger klimarisiko «noe betydning» i 2021, og 41 prosent gir det «svært stor» eller «stor» betydning. Mens i 2020 var det i alt 30 prosent som svarte at de «vet ikke» eller mener klimarisiko har «ingen betydning».

Klimarisiko gis også økt betydning for investeringsbeslutninger, 47 prosent svarte at det hadde betydning i 2021, mens det i 2020 var 29 prosent som mente det. Og andelen som mente at det ikke hadde investeringsbetydning har gått ned fra 65 prosent i 2020 til 24 prosent i 2021. En del av denne endringen kan ligge i at det i 2021 er 29 prosent som mener at klimarisiko ikke er relevant for investeringsbeslutninger, mens det i 2020 var bare 6 prosent som mente det. Selv om en tar høyde for at «nei» og «ikke relevant» kan bety det samme, så indikerer data at klimarisiko tillegges større betydning av virksomhetene. Klimarelaterte investeringer ligger i all hovedsak på rundt 10 prosent av investeringene.

Datamaterialet indikerer at marine næringer både har fanget opp klimarisiko og at en stor del av aktørene agerer i forhold til det. Kanskje etter påtrykk fra finansieringsinstitusjonene, se sitatet i tekstboks.

Veldig oppmerksomhet i selskapet på bærekraft – alt vurderes mot CO₂-avtrykk og bærekraftsmål. Merker særlig fokus på dette de siste 2 år fra finans - banker/leasingselskap stiller spørsmål om bærekraftighet. Klimautfordringer påvirker finans, men vårt selskap har fokusert på klimautfordringer lenge.
Informant fra akvakulturnæringen

Vi driver FoU for å produsere høykvalitetslaks med bærekraftig for og innsatsfaktorer. Alle investeringer vurderes mot det. Vi vurderer mest grønne alternativ.
Informant fra akvakulturnæringen

Når det gjelder spørsmålet om nye markedsmuligheter, er det en stor andel virksomheter i denne næringen som ser nye muligheter. Det satses på FoU for å utvikle mer miljø- og klimavennlige produkter og utstyr, samt teste ut løsninger som tåler tøffere klima.

5.1.2 Industri

Industrien gir klimarisiko noe strategisk betydning, men betydningen har gått ned siden 2020. Nå er det 35 prosent som svarer at det har «noe betydning», mot 53 prosent som sa det i 2020. I år er det 35 prosent som svarer «vet ikke» eller «ingen betydning», mens det var 25 prosent som svarte det i 2020. Andelen som gir det «svært stor» eller «stor betydning» har også gått svakt tilbake, fra 26 prosent i 2020 til 21 prosent i 2021.

Bildet er noe annerledes for klimarelaterte investeringer, der går trenden i motsatt retning. I år svarer 52 prosent «nei» eller «ikke relevant» om klimainvesteringer, mens i 2020 var det 74 prosent som svarte slik. Det var 49 prosent i 2021 som mente at klimarisiko ville påvirke investeringsnivået, mens det i 2020 var 27 prosent som mente det.

Industri spenner over mange bransjer, og data indikerer at for mange av virksomhetene er kundekrav en viktig driver for bærekraftige leveranser og klimatilpasning. De tar ikke en pro-aktiv og strategisk tilnærming til å møte klimarisiko, men har en tilpasningsorientert tilnærming og agerer på kundekrav.

Oppdragsgiverne legger inn en del krav i sine oppdrag for å være rustet mot kommende klimaendringer, og det tilpasser vi oss i de leveransene vi leverer.
Informant fra industrien

Føler press fra store kundene til å agere klima- og miljøvennlig: ift. utslipp kjemiske stoffer, energi bruk, utvikle metoder for å bruke mindre bruk av fossil energi.
Informant fra industrien

Når det gjelder nye markedsmuligheter peker de fleste informantene på at klimarisiko og det grønne skiftet kan by på nye muligheter, gjerne på litt lengere sikt. Men de fleste industrivirksomhetene gir i mindre grad uttrykk for den systematiske tilnærmingen til produktutvikling som vi for eksempel fant i data fra akvakulturnæringen.

5.1.3 Bygg og anlegg

Det ser ut til å ha skjedd en viss bevisstgjøring rundt klimarisiko i bygg og anleggsnæringen; næringen er klimaeksponert og må følge nye forskrifter som skal bidra til å forebygge skader pga. klimarisiko. Bygg og anlegg var i 2020 den næringen i materialet vårt som hadde lavest oppmerksomhet rettet mot klimarisiko. Nesten halvparten av informantene i 2020, hele 49 prosent, svarte at de «vet ikke» eller at det har «ingen betydning» for strategien. Nå i 2021 er det 37 prosent som svarer det, og det er andelen «vet ikke» som er halvert, det er ca. 28 prosent begge årene som svarer «ingen betydning». Andelen som svarte «noe betydning» var 53 prosent i 2021, mens den var 40 prosent i 2020. Når det gjaldt «stor» og «svært stor» betydning var den 9 prosent i 2021, mens den var 13 prosent i 2020.

Hvis vi ser på investeringsviljen så viser også den en positiv trend fra 2020 til 2021. I 2021 var det 31 prosent som mente at klimarisiko ville påvirke investeringene. Året før var det kun 17 prosent som mente det. Endringen viser seg også i andelen som svarte at investeringen ikke ble påvirket; i 2021 var det 28 prosent som mente det, i 2020 var det 63 prosent. Og i 2021 var det 31 prosent som mente at det ikke var relevant, mens det i 2020 var 20 prosent som mente det.

Også for bygg og anleggsnæringen kan det se ut til at press fra kunden er den viktigste driveren for håndtering av klimarisiko og bærekraft. Også hensynet til rekruttering kan spille inn på det som kan synes å være en positiv trend i forhold til økt strategisk oppmerksomhet på klimarisiko.

Vi skal være ledende innen samfunnsansvar, fotavtrykket skal reduseres. Bør ha stor betydning for oss når det gjelder rekruttering, unge opptatt av miljø.

Informant bygg og anlegg

Både offentlige og private stiller krav i anbud. Skal en investere i bedrifter er investorer opptatt av miljøet, det gjør at en må være bevisst. En del private har krav til miljø.

Informant bygg og anlegg

Merker at det stilles strengere krav med klimagassutslipp på enkelte prosjekt.

Informant bygg og anlegg

Når det gjelder nye markedsmuligheter er det elektrifisering og andre nye energiformer, ny teknologi og nye forskriftskrav som kan representere muligheter, særlig hvis virksomhetene er tidlig ute i posisjoneringen.

5.1.4 Varehandel

Varehandel spenner over et stort felt av virksomheter, og vurderingene i 2021 er relativt uendret sett i forhold til 2020. Både i 2021 og 2020 svarer i alt 18 prosent av virksomhetene at klimarisiko har «stor» eller «svært stor» betydning for deres strategiske

vurderinger. I den andre enden av skalaen svarer 41 prosent at det har «ingen» betydning eller at de ikke vet, i 2020 var det 39 prosent som svarte det. Og 41 prosent svarte «noe betydning» i 2021, mens 42 prosent svarte det i 2020. Varehandelen er en bransje hvor klimaendringene på kort sikt merkes gjennom logistikkutfordringer pga. været, drivstoffendringer og prising, på lang sikt kan det komme markedsendringer basert på skiftninger i kundepreferanser.

Når det gjelder investeringer knyttet til klimarisiko, ser det ut til å ha skjedd en liten dreining i retning av økt investering. I 2021 sa 35 prosent at klimarisiko kom til å påvirke investeringene, i 2020 var det 29 prosent som sa det. Og tilsvarende var det 65 prosent som sa «nei» eller at investering er «ikke relevant» i 2021, mens det i 2020 var 71 prosent som mente det. Økt investering kan særlig knyttes til el-biler og installering av ladestasjoner.

Bedriften opplever ikke klimautfordringer for driften, men at markedet og hva kundene etterspør endres.

Informant i varehandel

Sensorteknologi som tjenesteområde.

Informant i varehandel

Mange muligheter: Reparasjon og gjenbruk av fullt brukbare produkter. Serviceavtaler for produktområder hvor dette ikke har vært aktuelt tidligere. Kunder som har behov for å skalere opp eller ned kan leie produkter/tjenester fremfor å kjøpe.

Informant i varehandel

Det ser ut til å være en betinget optimisme mht. i hvilken grad klimarisiko skaper nye markedsmuligheter, og variasjonen knytter seg til hvilke markeder man opererer i. Som vist i tekstboksene er det noen som ser store muligheter; ifølge datagrunnlaget er salg av kjøretøy og fritidsmarkedet voksende områder pga. omstilling til ny teknologi, mens dagligvare synes å være mer begrenset.

5.1.5 Tjenesteyting

Tjenesteyting dekker relativt ulike bransjer, og variasjonen gjør det vanskelig å knytte utviklingstrekkene til bestemte bransjer. Klimarisikoen spenner fra endringer i turistenes reisevaner til værmessige utfordringer og klimarelatert endringer hos kundene. Konklusjonen i 2020 var at det var lite oppmerksomhet på klimarisiko i denne næringen. Dette bildet forsterkes i 2021, det ser ut til at bransjen samlet sett tillegger klimarisiko enda svakere betydning i 2021. Samlet sett sier 9 prosent av informantene at klimarisiko har «svært stor» og «stor» strategisk betydning, mens det i fjor var 23 prosent som mente det. «Vet ikke» og «ingen» utgjør 53 prosent i 2021, mens denne gruppen var 34 prosent i 2020.

Når det gjelder klimarelaterte investeringer kan det spores en noe større investeringsvilje i 2021 i forhold til 2020. I år svarte 26 prosent at klimarisiko vil påvirke virksomhetens

investeringer, i 2020 var det 18 prosent som mente det. Og motsatt, i 2021 svarer 74 prosent «nei» eller «ikke relevant» mens det i 2020 var 81 prosent som mente det.

Klimafokus kan bety færre
turister som vil fly hit.
Informant fra tjenesteyting

All vår satsing ligger i å tilby markedene nye
klimavennlige løsninger.
Informant fra tjenesteyting

Når det gjelder hvorvidt klimarisiko kan skape nye markedsmuligheter, så er også dette bildet svært sammensatt. Det kan se ut til at reiseliv og konsulentbransjen er de som ser flest nye muligheter knyttet til klimarisiko.

5.2 Klimarisiko i offentlig sektor

Stortingsmeldingen *Klimatilpasning i Norge (2012–13)*⁷ trekker opp gjeldene strategi for landets klimatilpasning. Strategien pålegger alle – både offentlige og private aktører – et ansvar for tilpasning til konsekvenser av klimaendringer. I dette ligger også et ansvar for å ta høyde for klimarisiko.

Klimaendringene skaper synlige konsekvenser på kommunenivå. Kommunene har en viktig rolle i klimatilpasning og håndtering av klimarisiko. En fersk rapport utarbeidet av Miljødirektoratet (2021)⁸ peker på at klimarisiko er en ny og kompleks tematikk for kommunene. Den går på tvers av sektorer og fagfelt og det kan være utfordrende å plassere ansvaret for arbeid med klimarisiko i kommuneorganisasjonen. Klimarisiko er også et relativt nytt begrep som ikke er klart definert i veiledning til kommunene eller i regelverk som angår dem. Dette medfører bla. at kommunene per i dag ikke adresser klimarisiko på en systematisk måte, men lar det inngå på ulike måter i arbeidet med klimatilpasning. Kommunene har ansvar for å ta høyde for og integrere klimaendring og klimarisiko i de kommunale ansvarsområdene. For eksempel pålegger Plan- og bygningsloven kommunene å ta hensyn til klimaendringer i planleggingen, mens statlige planretningslinjer (SPR) for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning legger føringer for kommunenes arbeid på området. Planretningslinjene legger også opp til at kommunene skal se utslippsreduksjoner og klimatilpasning i sammenheng (Miljødirektoratet 2021).

Ifølge Miljødirektoratet (2021) er klimatilpasning, særlig i mindre kommuner, ofte en reaksjon på hendelser mer enn resultat av vurderinger av risiko og konsekvenser. Store

⁷ Meld. St. 33 (2012–13) *Klimatilpasning i Norge*

⁸ Klimarisiko i kommunene. Rapport M-1959 Miljødirektoratet 2021

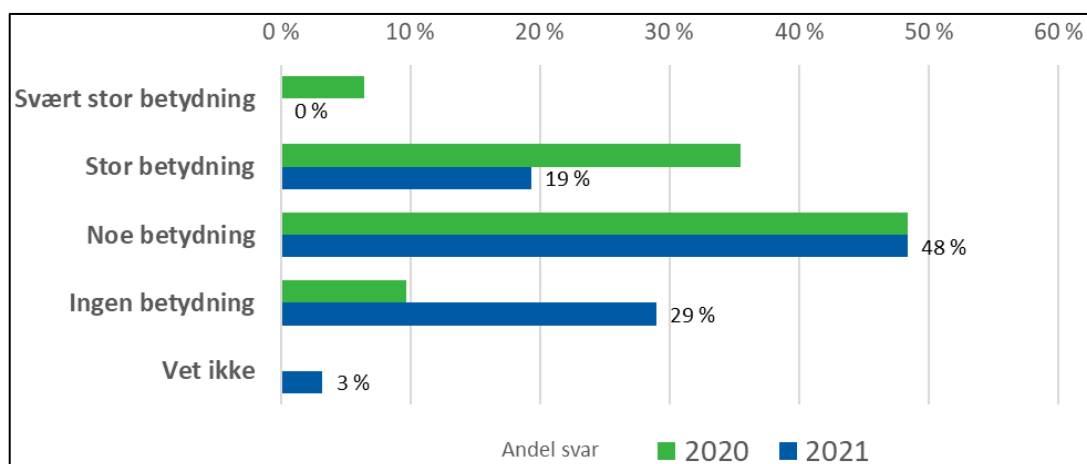
<https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/2021/mars-2021/klimarisiko-i-kommunene/>

kommuner har gjerne kommet lenger i tenkingen og har en bredere tilnærming enn små og mellomstore kommuner. Hovedbildet er også at klimatilpasning og håndtering av klimarisiko først og fremst har fokus på naturhendelser, ofte knyttet til infrastruktur og samfunnssikkerhet. Dette sammenfaller med funn i vårt datamateriale når det gjelder nordnorske kommuners håndtering av klimarisiko.

Hvordan håndteres klimarisiko av virksomhetsledere i offentlig sektor i nord? Vi har spurt informanter i offentlig sektor om følgende: «Hvilken betydning har klimarisiko for virksomhetens strategiske valg fremover». Klimarisiko ble presisert på følgende måte i en undertekst «Klimarisiko favner her både klimaendringer og tiltakene som bekjemper dem, altså fremtidig klimarelatert utvikling». Vi spurte også om «I hvilken grad vil klimarisiko påvirke virksomhetens investeringer i 2021» og ba om eksempler både på klimarisiko og investeringer knyttet til klimarisiko. I det følgende presenteres svarene fra virksomhetsledere i kommuner, fylkeskommuner og helseforetak i landsdelen.

Som pekt på ovenfor, indikerer også våre data at offentlig sektor har oppmerksomhet først og fremst på fysisk klimarisiko. Offentlige virksomheter merker klimaendringene i varierende grad, og fokus på klimarisiko ser ut til å preges av hvor stor grad virksomheten er værutsatt.

Figur 32 Hvilken betydning har klimarisiko for virksomhetens strategiske valg fremover?



(N=31)

Data fra privat sektor indikerte at flertallet av virksomhetene mente at klimarisiko hadde mindre strategisk betydning i 2021 enn i 2020. Den samme tendensen ser vi i offentlig sektor; der svarte 19 prosent av virksomhetene i 2021 at klimarisiko hadde «stor» betydning, ingen mente den hadde «svært stor» betydning. I fjor mente 41 prosent at klimarisiko hadde «svært stor» og «stor» strategisk betydning. Dette er en betydelig endring i vurderingen og den samme endringen finner vi for alternativet «ingen betydning». I år mente hele 29 prosent at det hadde «ingen betydning», mens det

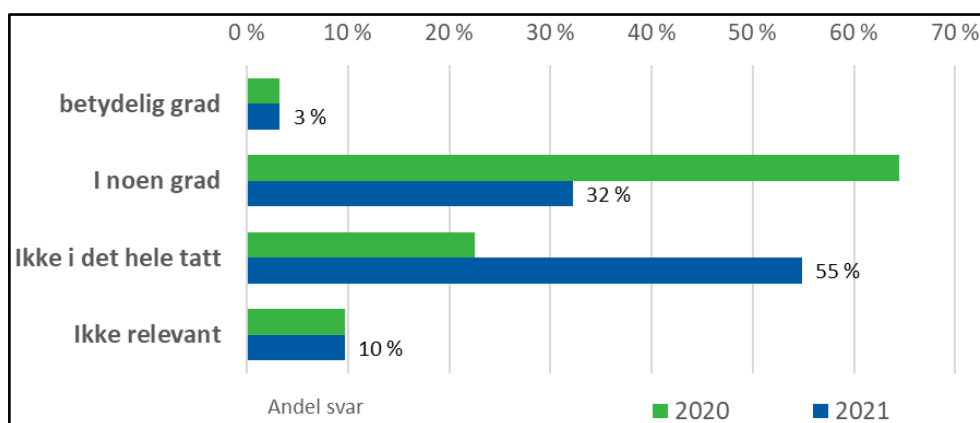
tilsvarende tallet for 2020 var 9 prosent. Gruppen som svarte «noen betydning» var stabil og utgjorde 48 prosent begge årene.

Det kan være ulike forklaringer på denne dreiningen i fokus. Intervjudata kan indikere at for en del virksomheter er klimarisiko, i betydningen ulike risikofaktorer knyttet til tøffe værforhold, en del av det man normalt tar høyde for i kommunal planlegging og virksomhet. Klimarisiko tillegges dermed ikke en særskilt strategisk betydning. For en del virksomheter ser vi også at klimarisiko nå er tatt inn som en faktor en må ta høyde for i planlegging av kommunal aktivitet. Det er for eksempel økt fare skapt av mer nedbør – mer overflatevann, økt avrenning, flom, leirras, snø- og jordras, veiskader, havstigning – springflo og utsatte kaier. Andre forhold som trekkes inn er nye klimakrav til bygninger og nye utslippskrav, elektrifisering av bilparken og overgang til økt bruk av fornybar energi i oppvarming av bygg. Klimarisiko tas inn i planlegging av infrastruktur og utbygginger.

Forebygging av klimarisiko er blitt en del av normal drift og ikke et spesifikt strategisk satsingsfelt. Dette indikeres også av at nesten halvparten av informantene sier at det har «noe betydning». Data viser også at den betydningen klimarisiko tillegges av kommunene påvirkes av i hvor stor grad kommunen er risikoeksponert, særlig av værforholdene og de mulige skadene uvær kan forårsake.

Investeringsnivå gir en indikasjon på omfang av klimarisikoforebygging. Flere informanter pekte på at det kunne være vanskelig å skille mellom ordinære investeringer og investeringer knyttet til klimarisiko.

Figur 33 I hvilken grad vil klimarisiko påvirke virksomhetens investeringer i 2021



(N=31)

Når det gjelder vurderingen av i hvilken grad klimarisiko vil påvirke investeringene i 2021, så ser vi samme tendens som ovenfor – klimarisiko tillegges mindre betydning nå. I år svarer hele 65 prosent at klimarisiko ikke påvirker investeringene «i det hele tatt» eller at det var «ikke relevant», mens i 2020 var det 33 prosent som mente det. I 2021 svarte 32

prosent at klimarisiko påvirke investeringene i «noen grad», i 2021 var et 65 prosent som mente det.

Det påpekes også at investeringer knyttet til klimarisiko ikke nødvendigvis øker det totale investeringsbeløpet, men skjer gjennom omfordeling av midlerne. Den glidende overgangen indikeres også av svaret «i noen grad», andelen som har svart det er 65 prosent.

Investeringene for å håndtere klimarisiko handler både om langsiktig tilpasning for å redusere klimagassutslipp og grep på kort sikt. Dette er tiltak slik som elektrifisering av havner, biler og annet materiell, tiltak mot overvann, rassikring, sikring av havner og tiltak for å oppfylle nasjonale klimakrav. Se også <https://www.kbnn.no/artikkel/klimaomstilling-og-tilpasningstiltak-i-offentlig-sektor-i-nord-norge> for en gjennomgang av nordnorske kommuners bruk av ulike finansielle støtteordninger for håndtering av klimarisiko. Her ser man at det er primært store kommuner som benytter seg av ordningene.

Redusere utslipp til ytre miljø - mindre reisevirksomhet, mer digital samhandling.

Informant Helsesektoren

Vi har lite klimarelaterte investeringer på kort sikt fordi kommunen har en topografi som gjør oss lite utsatt.

Kommuneinformant

Må skifte ut bruer og oppgradere veier.

Kommuneinformant

Skal elektrifiserer bilparken, investere i miljøvennlig energi. Stille grønne krav i innkjøp.

Kommuneinformant

6 Spesialtema «Korona»

6.1 Privat sektor

I årets og fjorårets undersøkelse har vi stilt tilleggsspørsmål om hvilken virkning respondentene mener koronasituasjonen vil ha på aktivitetsnivået i bedriften de kommende 6 måneder.

Det vil være en viss grad av overlapp i hvordan respondenten svarer på dette spørsmålet og hvordan de svarer på tidligere spørsmål rundt omsetnings og volumutvikling.

Spørsmålet tar sikte på å belyse den koronarelaterte aktivitetseffekten, men i hvor stor grad respondenter i de ulike næringer lykkes i å skille ut den rent koronarelaterte aktivitetsekvensen kan nok variere. Og det er enkelte overraskelser i hvordan noen av næringene har svart på dette spørsmålet sammenlignet med tidligere svar. For eksempel svarer bygg og anlegg mye mer negativt her enn på spørsmål rundt forventet volumutvikling, riktignok de neste 12 måneder. Dette kan indikerer at respondentene ville forventet enda større volumvekst i bransjen uten korona.

Vi mener likevel at svarene på dette spørsmålet gir en indikasjon på i hvor stor grad de ulike næringene rammes av koronapandemien.

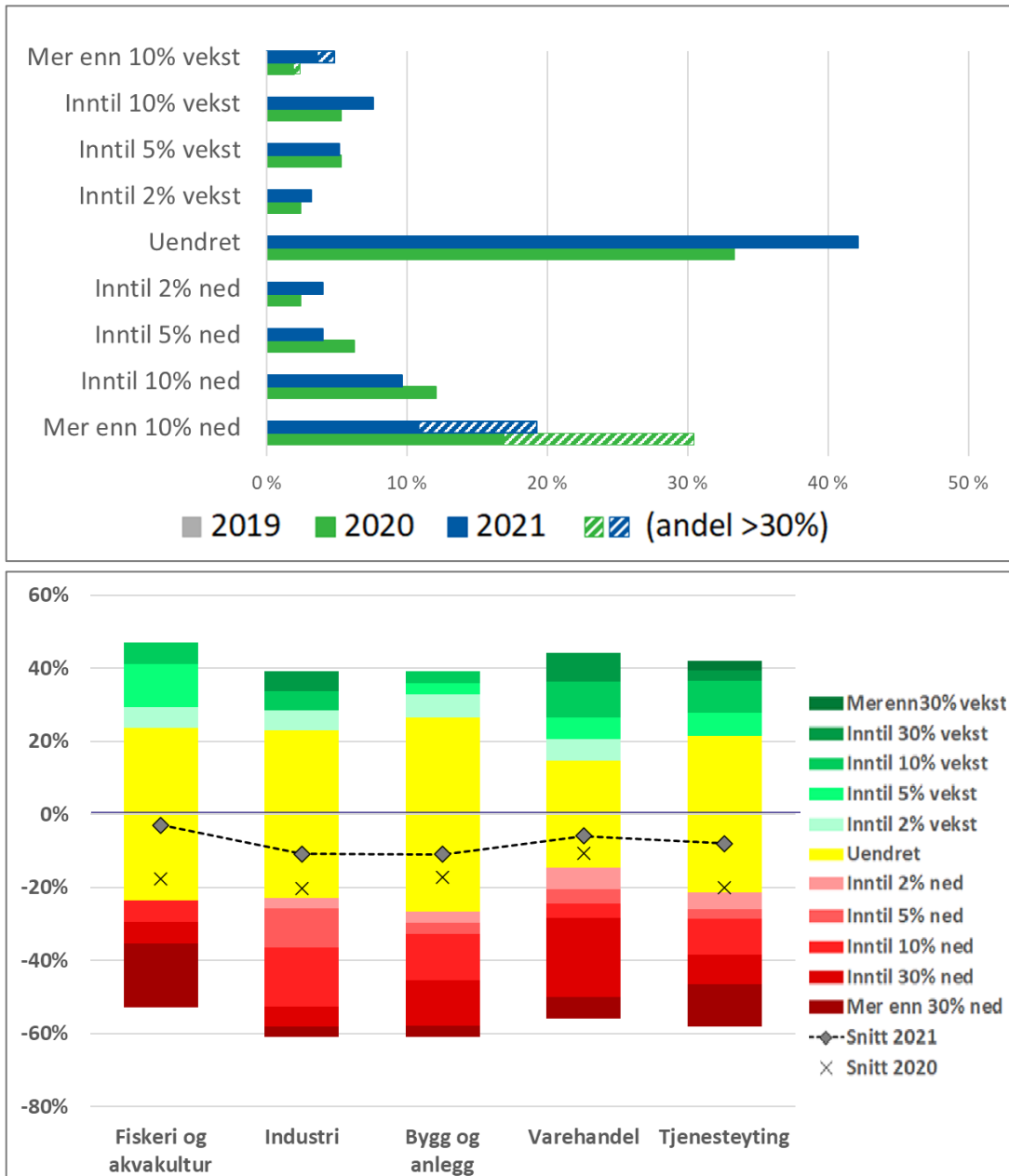
Samlet sett venter bedriftene i undersøkelsen et fall i aktivitetsnivå de kommende seks månedene på **1,9 prosent** som en følge av koronasituasjonen (*4,2 prosent fall hvis en tar i bruk hele beregningsintervallet til +/- 30 prosent*).

Dette er likevel et mindre fall i aktivitetsnivå enn de 3,8 prosent som var forventet ved forrige undersøkelse (*7,4 prosent fall hvis en tok i bruk hele beregningsintervallet til +/- 30 prosent*).

Kunnskapsnivået blant respondentene rundt korona, forebygging og mulige aktivitetskonsekvenser har nok økt siden i fjor. Dessuten har kombinasjonen av ulike offentlige tiltak for å dempe konsekvenser også hatt betydning.

Alle næringer forventer et koronarelatert aktivitetsfall de neste 6 måneder. Bygg og anlegg og fiskeri og akvakultur forventer det største fallet på rundt 2,5 prosent. De andre hovednæringene forventer et fall i størrelsesorden 1,6 prosent.

Figur 34 Virkning koronapandemien vil ha på aktivitetsnivået i bedriften de kommende seks månedene



Bygg- og anleggsektoren frykter konsekvensene av en eventuell situasjon med koronasmitte på anlegg/byggeplass. En smittesituasjon kan gi forsinkelser i prosjektframdrift og i tillegg føre til økte kostnader blant annet knyttet til karantene. Generelt forventes det at oppdrag i offentlig sektor skal gå som normalt. Enkelte respondenter trekker fram forsinkelser i planlagte hotellutbygginger. Det er utfordringer og usikkerhet med å få inn utenlandsk arbeidskraft, og dette trekkes også fram som en begrensende faktor.

Innenfor **fiskeri- og akvakulturnæringen** forventes samlet sett et stort fall – hovedsakelig fordi noen enkeltbedrifter i den sjømatbaserte næringsmiddelindustrien forventer et fall på mer enn 30 prosent. Innenfor akvakulturnæringen forventes svak aktivitetsvekst mens respondentene innen fiskeri forventer stabil utvikling framover.

En av respondentene innen sjømatbaserte næringsmiddelindustrien sier likevel «*Den tradisjonelle fiskeindustrien fikk en kraftig korona-smell i 2020. Nå i 2021 er situasjonen kjent og innkjøpsprisene tilpasset markedet. I år er det fiskerne som «får» den nedgangen markedet har skapt.*» Ellers er det ikke gitt noen utfyllende svar eller forklaringer fra respondentene på hvorfor forventningene er som de er.

Innenfor **tjenesteyting** er det ganske stor spredning på tvers av undernæringer, men som i forrige utgave er det fortsatt særlig bedriftene som lever av å bespise, betjene, huse, underholde og transportere folk som har lave forventninger framover. Flere aktører trekker fram få internasjonale turister også denne sommeren, og mulige tregheter i vaksinasjonsprogrammet. Bedrifter innen forretningsmessig tjenesteyting, IT og rådgivning er i liten grad negativt påvirket av koronasituasjonen.

37 prosent av respondentene innen **industrien** forventer at koronasituasjonen vil påvirke aktivitetsnivået negativt de kommende seks månedene, mot 59 prosent i forrige utgave. En av leverandørene til fiskeindustrien som forventer et stort fall framover sier: *Hvis ikke våre kunder får solgt fisken, vil de etter hvert få trangere økonomi og vil nødvendigvis måtte redusere kostnader og redusere investeringer i nytt produksjonsutstyr.*

Innenfor **varehandelen** er det relativt stor spredning på hvilke forventninger respondentene har, og det er derfor vanskelig å se klare trender for ulike segmenter.

6.2 Offentlig sektor

Vi har bedt respondenter i offentlig sektor og offentlig eide foretak om å beskrive hvilken virkning de tror koronaviruset vil ha på aktiviteten og aktivitetsnivået i virksomheten de kommende seks månedene. Vi har derimot ikke bedt de, slik som for privat sektor, å gradere kvantitativt hvilken effekt koronasituasjonen vil ha.

I årets undersøkelse, sammenlignet med i fjor, møtte vi en offentlig sektor og offentlig eide foretak som satt på en helt annen kunnskap om pandemien og dens utfordringer, og som har gjort seg en rekke erfaringer om hva som kreves av organisering og tiltak. Sektoren har også vesentlig mer innsikt i hva som kan forventes framover. Undersøkelsen viser store forskjeller i korona-konsekvenser for de ulike typer offentlig virksomheter.

De fleste **kommunene** har fortsatt betydelige utfordringer med korona, men forventer framover uendret aktivitet sammenlignet med hittil fordi det allerede er etablert

betydelige korona støttefunksjoner som fortsetter fra i fjor. Pandemien har hatt og har stor effekt på driften av helse og omsorg samt barnehage og skole, og det forventes man går på sparebluss enda en stund framover, med noen opp- og nedturer underveis ved midlertidige smitteutbrudd. Flere kommuner opplever også økte rus- og psykiatri utfordringer bl.a. grunnet økt ensomhet i noen grupper.

Organisasjonen har sterkt redusert reiseaktivitet og benytter andre arbeidsformer med mye bruk av digitale løsninger, der blant annet hjemmekontor er tatt mer i bruk. Størst effekt hittil er å måtte omdisponere personell, bl.a. til testing, smittesporing osv. (TISK⁹), så lenge pandemien varer, og nå vaksinerings. Dette personellet må hentes fra andre tjenester som da blir skadelidende, f.eks. skolehelsetjenesten. Aktiviteten hos de ansatte har vært stor, selv om det har vært krevende, for å opprettholde tjenestetilbudet – dog med tidvis alternativ drift som følge av smitterestriksjoner og fravær av folk i karantene. På avdeling for teknisk drift går ting som normalt. Virksomhetene er usikre om varigheten av pandemien, men flere tror at mye av koronaeffektene vil være over etter sommerferien.

I noen grad har koronasituasjonen ført til økt press på kommuneøkonomien. Ekstrakostnader til smittevern, forebygging, smittesporing og testsenter nevnes. Noen kommuner nevner også reduserte leieinntekter fra utleie og brukertjenester. Noen kommuner trekker videre fram reduserte skatteinntekter fordi enkelte næringer i kommunene rammes hardere enn andre – hotell og reiseliv trekkes spesielt fram. Noe av dette forventes kompensert gjennom økte rammeoverføringer.

Kommunene opplever samlet sett å ha fått gode kompensasjonsordninger fra staten for merkostnader til koronatiltak og konsekvenser av pandemien. På plussiden er f.eks. mindre forbruk på grunn av sterkt redusert reiseaktivitet i egen organisasjon. Man er imidlertid redd for stor slitasjefaktor i organisasjonen. Ansatte er slitne, særlig i helse- og skolesektoren, og det er en frykt for ettervirkninger i primærhelsetjenesten i enkelte kommuner, at man vil miste viktige ansatte, hvis man ikke kommer gjennom koronaperioden.

Andre **kommunale og statlig eide virksomheter** (KF, IKS, AS, andre) trekker fram en del av de samme momentene som kommunene nevner. Spesielt mht. redusert reiseaktivitet og økt digital kommunikasjon.

I tillegg nevnes reduserte publikumsinntekter fra reduserte besøkstall ved offentlig eide museer, idrettshaller, teatre og musikkutøvende virksomheter. Siden flere av disse er kulturelle virksomheter, som også er mye basert på turisme, så forventes det blant disse at 2021 kan bli enda svakere enn 2020 mht. besøk. «I våre interne prognoser har vi

⁹ TISK: Testing, isolasjon, smittesporing og karantene.

sett for oss at vi ikke er tilbake på 2019-nivå før i 2025. Så langt har kompensasjonsordninger gjort at vi har klart oss greit økonomisk, men dersom disse faller bort må vi vurdere justering av driften eller investeringene».

Havnevesen og anlegg rapporterer om en reduksjon i antall anløp. Politidistrikt melder om økt aktivitet i korona-perioden med oppfølging av tiltak som kontroller o.l.

Helsevirksomheter og UoH sektoren (RHF/HF mv.): Helseforetakene trekker fram økt arbeidsmengde som en følge av koronasituasjonen og beredskapen rundt dette, men kommende seks måneder forventer de å kunne begrense nedgangen i pasientbehandlingen (produksjon) til to prosent. Vi har igangsatt «kveldspolio, tele video, leie av eksterne operasjonsstuer mv. for å innhente tidligere ventelister, så vi tenker å opprettholde ordinær aktivitet. Vi har i det siste hatt veldig få koronapasienter og er godt forberedt. De økonomiske effektene av økte kostnader og reduserte pasientinntekter dempes av økte statlige bevilgninger».

Innenfor universitet og høyskole er det spesielt økt digitalisering både i undervisning og samhandling mellom ansatte som har vært erfaringen. Framover forventes flere studenter, økte undervisningstilbud og man opplever at staten vil kunne bli mer attraktiv som arbeidsgiver.

Fra **fylkeskommunale instanser** trekkes det fram at det spesielt er redusert intern reiseaktivitet, ellers opprettholdes driften – dels digitalt med distanseundervisning når pandemien begrenser skoleundervisningen. Før har tjenesteproduksjonen innen tannhelse og samferdsel vært påvirket, med reduserte brukerinntekter. Tannhelse har funnet bra løsninger slik at tjenestetilbudet fungerer fullt ut nå. Usikkerhet vil fortsatt være om videregående skoler stenges ned uker/måneder framover med nye muterte koronavirus etc. Usikkerhet har det vært særlig omkring fortsatt reduserte buss, båt og fergeinntekter pga. mindre trafikk og mindre reising, bl.a. som følge av færre turister, mer bruk av hjemmekontor o.l. Fylkeskommunene var blitt lovet reell kompensasjon for økonomiske tap fra kollektivtrafikken, og erfaringen er at det gikk bra med kompensasjonen til dette i fjor.

Oppsummert forventes uendret tjenestetilbud de nærmeste måneder, men det forventes enklere drift samt økt tilgjengelighet fra høsten for brukere av ulike tjenester og arrangementer som benytter kommunale kultursaler, idrettshaller, svømmehaller mv. Omkring det rent økonomiske, så er inntrykket at de fleste offentlige virksomheter og offentlig eide foretak erfarer at de har fått eller vil få tilfredsstillende kompensasjon for påførte ekstra kostnader og inntektstap som koronapandemien har påført virksomhetene.

Kilder 2021

<https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/klima/klimarisiko/>

NOU 2018:17 «Klimarisiko og norsk økonomi»

Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2020/852 av 18. juni 2020 om fastsettelse av ramme for å fremme bærekraftige investeringer og om endring av forordning (EU) 2019/2088 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32020R0852>

Meld. St. 33 (2012–2013) Klimatilpasning i Norge

<https://www.regjeringen.no/contentassets/e5e7872303544ae38bdbdc82aa0446d8/no/pdfs/stm201220130033000dddpdfs.pdf>

Klimarisiko i kommunene. Rapport M-1959 Miljødirektoratet 2021

<https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/2021/mars-2021/klimarisiko-i-kommunene/>